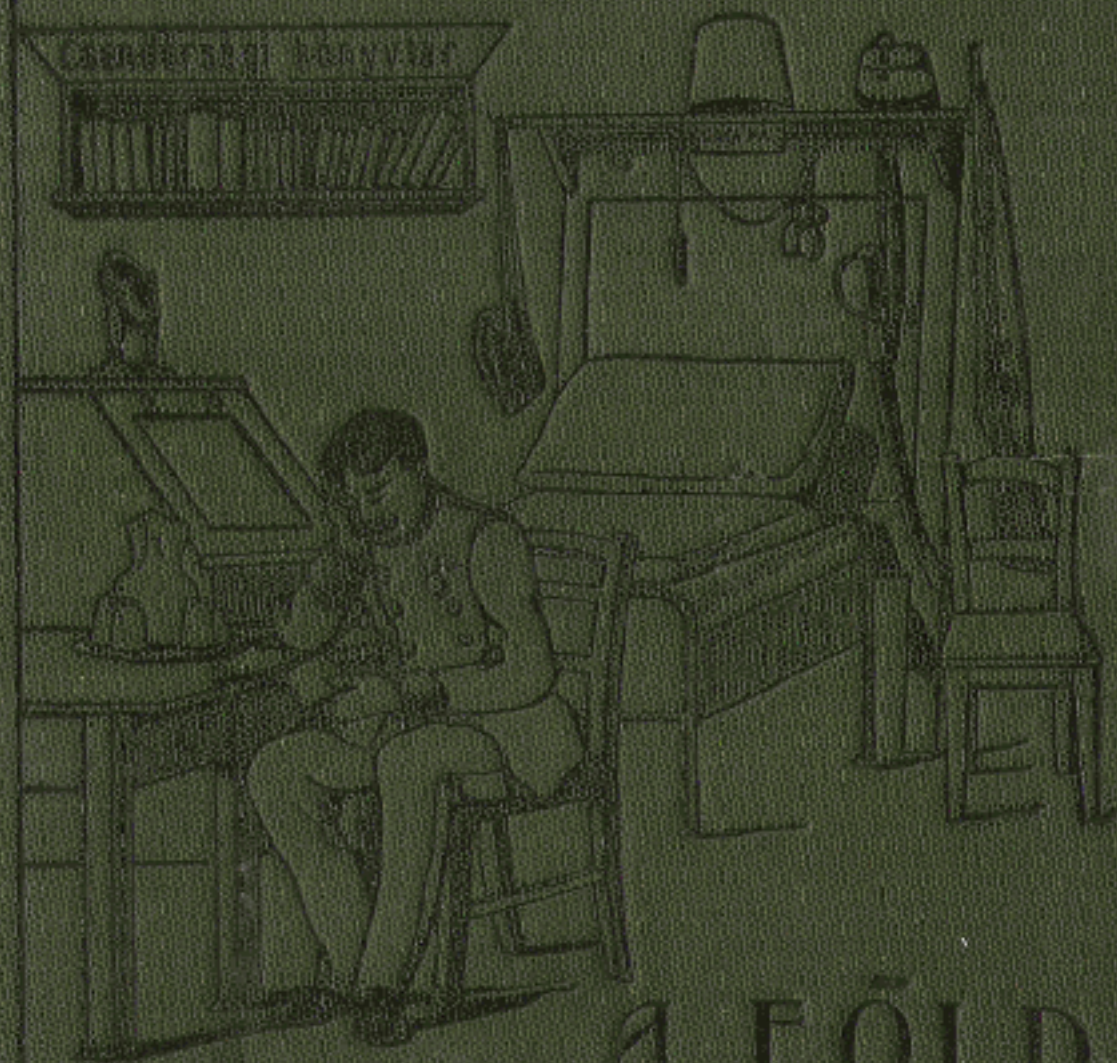

ESZENDŐRSÉGI KÖNYVTÁR

SZERKESZTI

MIHÁLYFALVY I.

MEGJELENIK MÁVONTA.

A FÖLD ÉS NÉPE

Ájánlva a csendőrségi felügyelőség által.

CSENDŐRSÉGI KÖNYVTÁR.

Szerkeszti :
MIHÁLYFALVY I.

Előfizetési díj:
Egész évre 10 K. Félévre 5 K.
Havonta 1 kor.

A FÖLD ÉS NÉPE

BUDAPEST, 1904.

NYOM. LIPINSZKY ÉS TÁRSA KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

VIII. ker., Nap-uteza 19.

I.

Általános ismeretek.

A föld gömbalaku és nem áll egy helyben, hanem forog, még pedig kétféle irányba. Megfordul minden 24 órában saját tengelye körül és 365 nap alatt egyszer a nap körül. Az előbbi a napot, az utóbbi pedig az évet képezi.

Földtengely az az egyenes vonal, melyet a föld középpontján keresztül képzelünk és a mely körül a nap forog. Ennek a vonalnak a két végét sarkoknak nevezzük. Egyik az északi, másik a déli sark.

A világtérnek azon része, melyet szemünkkel egyszerre áttekinthetünk: *szemhatár* (horizont).

A szemhatáron négy főirányt különböztetünk meg. Ha arcunkkal azon irány felé fordulunk, ahol a napot felkelni látjuk, akkor előttünk van *kelet*, tőlünk jobbra: *dél*, mögöttünk *nyugat* és balra *észak*. E négy irány képezi a *fővilágtájakat*. Könnyebb tájékozás végett még melléktájakat is különböztetnek meg. Így észak és kelet között van *északkelet*, kelet és dél között *délkelet*, dél és nyugat között *délnyugat*, nyugat és észak között *északnyugat*.

A föld felületén több vonalat képzelünk. Azt a vonalat, mely a földet közepén, egyenlő távolságra a sarkoktól körülveszi, *egyenlítőnek* (aequator), míg azokat a vonalakat, melyek a földet a sarkokon keresztül veszik körül: *délköröknek* (meridian) nevezzük. Az előbbi, illetve az egyenlítővel párhuzamos vonalakat még szélességi, az utóbbiakat hosszúsági köröknek is nevezik. Ezek a vonalak 360 egyenlő részre lesznek felosztva és minden ilyen rész egy fokot képez.

A föld felületének báromnegyed része víz és csak egynegyed része szárazföld.

A szárazföld több főrésze oszlik, melyeket nagyobb vizek (tengerek, oczeán) választanak egymástól:

Ezek a földrészek: *Európa, Ázsia, Afrika, Ausztrália* és *Amerika*.

A földrészeknek azon része, mely a tengerbe nyúlik: *félsziget*, azon kisebb földterület pedig, mely vízzel van köröskörül véve: *sziget*. A tengernek az a része, mely benyúlik a szárazföldbe: *öböl*. A tengertől elzárt és szárazfölddel körülvelt állóvíz: *tó*. Keskeny szárazföld, mely két oldalon van víz által összeszorítva: *földszoros*. Az a keskeny tengerrész, mely két szomszédos szárazföld közé van fogva: *tengerszoros*.

Azt a belyet, a hol a szárazföld és a tenger szélei találkoznak, *part*-nak nevezik. A tenger felszínét 0 m. magassággal jelöljük. Az a földrész, mely ennél is alacsonyabban fekszik: *horpadás*. Az a földterület, mely nem magasabb, mint 300 m. *alásíkt*, ha ennél magasabb: *felföld*. A nagyobb emelkedések: *hegyek*. A hegy azon része, a hol

kiemelkedik a sikterületből: a *hegy lába*, a hegy oldala: *lejtő*, felső vége pedig: *csucs*, illetőleg ki-lömböző alakulása szerint: *tető*, *orom*, vagy *szarv*.

A szárazföldön található folyóvizek forrásokból erednek. Több forrás egyesüléséből lesz a *csermely*, több csermelyből: *patak*, több patakából: *folyó* és több folyóból: *folyam*.

A folyóvíz azon részét, a hol más folyóba, tóba, vagy a tengerbe ömlik: *torkolat*-nak hívják. Az a mélyedés, melyet a folyó elfoglal: *meder*.

II.

Magyarország.

Magyarország Középeurópa délkeleti részén fekszik és területe 5854 □-mérföld vagyis 325.323 km². Lakosainak száma: 19 millió.

Az országnak majdnem mindenütt természeti (hegy és folyó) határa van. Ezeket a határokat a Morva, Lajta, Száva és Duna folyók, az Adriai-tenger és a Kárpáthegység képezik.

Hegységei a *Kárpátok* és az *Alpok* ágai.

A Kárpátok felhold alakban veszik körül az országot és feloszlanak: 1. északnyugati, 2. északkeleti és 3. délkeleti Kárpátokra.

Az *északnyugati Kárpátok* Pozsonytól a Hernád-Tarcsa völgyéig terjednek. Ide tartoznak: az északnyugati határhegyláncz, a Fehérhegység, a magyar-morva határhegység, a Beszkidek, a kis- és nagy Tátra, az Osztróski-Vepor hegycsoport (ennek egyik ágát Magyar-érczhegységnek nevezik), az alacsony és magas Tátra (ez utóbbin van a Ferencz-József és a Lomniczi-csucs), a lőcse-lublói és bra-

nyiszkói hegycsoport, a Szepes-gömöri érczhegység, a tornai mészkőhegyek, a Mátra, mely utóbbinak részeit a Bükkhegység és a Cserhát képezik.

Az *északkeleti Kárpátok* a Tarcza s a Hernád völgyétől a Tisza forrás vidékeig vonulnak. Ide tartoznak: az Erdős-Kárpátok, az Eperjes-tokaji hegyláncz, a híres Hegyalja-val és a Vihorlát-gutini hegyláncz.

A *délkeleti Kárpátok* majdnem négyszög alakban veszik körül Magyarország Királyhágón tuli részét. Ide tartoznak: az északi határlánczolat (Ünökkő, Pietrosz, Cziblesz), a keleti határlánczolat (gyergyói, csiki, háromszéki hegyek), az erdélyi havasok, a bánsági hegység, az erdélyi Érczhegység, a Biharhegység és a Meszeshegység.

Az Alpok az ország délnyugati vidékein területnek el. Ide tartoznak: a Lajta-, Rozália- s Borostyánkő-hegyek, a Bakony, a Vértesnek legkeletibb ágai: a Pilisi-hegyek (ezekhez tartoznak a budai hegyek is), a somogy-baranyai hegység és a horvát-szlavon hegység.

Folyók. Az ország legnagyobb folyója a *Duna*, mely Pozsonyon fekül, Dévénynél lép az országba s Orsovánál hagyja el az ország határát. A Dúnának leghatalmasabb mellékfolyója: a *Tisza*, mely Máramarosmegyében ered. Nevezetesebb folyókmég: a Dráva, Száva, Szamos, Zagya, Vág, Fehér-, Feketes. Sebes-Körös, Rába, Mura, Hernád, Sajó, Maros.

Tavak. A *Balaton*, Zala-, Somogy- és Veszprémmegyék között, a *Fertő*, Sopron- és Mosonmegyékben; a *Palesi-tó* Szabadka mellett, a Velenzei-tó, Fehérmegyében és a *Szt-Anna* megyében.

Csatornák. A *Ferencz-csatorna*, mely a Tiszát köti össze a Dunával, a *Ferencz József-csatorna*, mely a Ferencz-csatornát kapcsolja össze a Dunával, továbbá a *Béga*-, *Sió*- és *Sárviz-csatorna*.

Magyarország közigazgatási beosztása.

Magyarország közigazgatási tekintetben 63 vármegyére van felosztva. A magyar állam területéhez tartozik még *Horvát- és Szlavonország*, mely 8 megyéből áll és *Fiume*, mely szintén külön kerületet képez.

A magyarországi vármegyék és ezek székhelyei a következők:

A) A Duna balpartján.

1. *Árva vármegye.* Székhelye: *Alsókubin* (1674 lakos);
2. *Bars vármegye.* Székhelye: *Aranyos-Marót* (2786 lakos);
3. *Esztergom vármegye.* Székhelye: *Esztergom* (17,909 lakos);
4. *Hont vármegye.* Székhelye: *Ipolyság* (3720 lakos);
5. *Liptó vármegye.* Székhelye: *Liptó-Szt-Miklós* (2993 lakos);
6. *Nógrád vármegye.* Székhelye: *Balassagyarmat* (8580 lakos);
7. *Nyitra vármegye.* Székhelye: *Nyitra* (15,169 lakos);
8. *Pozsony vármegye.* Székhelye: *Pozsony* (65,867 lakos);
9. *Trencsén vármegye.* Székhelye: *Trencsén* (7011 lakos);

10. *Turóc vármegye*. Székhelye: *Turóc-Szt-Márton* (3357 lakos);

11. *Zólyom vármegye*. Székhelye: *Beszterczebánya* (9264 lakos).

B) A Duna jobb partján.

12. *Baranya vármegye*. Székhelye: *Pécs* (43,982 lakos);

13. *Fejérvármegye*. Székhelye: *Székesfejérvár* (32,167 lakos);

14. *Győr vármegye*. Székhelye: *Győr* (28,989 lakos);

15. *Komárom vármegye*. Székhelye: *Komárom* (19,996 lakos);

16. *Moson vármegye*. Székhelye: *Magyaróvár* (3669 lakos);

17. *Somogy vármegye*. Székhelye: *Kaposvár* (18,218 lakos);

18. *Sopron vármegye*. Székhelye: *Sopron* (33,478 lakos);

19. *Tolna vármegye*. Székhelye: *Szegvár* (13,895 lakos);

20. *Vas vármegye*. Székhelye: *Szombathely* (24,751 lakos);

21. *Veszprém vármegye*. Székhelye: *Veszprém* (14,114 lakos);

22. *Zala vármegye*. Székhelye: *Zalaegerszeg* (9782 lakos).

C) Duna-Tisza köze.

23. *Bács-Bodrog vármegye*. Székhelye: *Zombor* (29,609 lakos);

24. *Csongrád vármegye*. Székhelye: *Szentes* (31,308 lakos);

25. *Heves vármegye*. Székhelye: *Eger* (25,893 lakos);

26. *Jász-Nagykun-Szolnok vármegye*. Székhelye: *Szolnok* (25,379 lakos);

27. *Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye*. Székhelye: *Budapest* (732,322 lakos).

D) A Tisza jobb partján.

28. *Abauj-Torna vármegye*. Székhelye: *Kassa* (40,102 lakos);

29. *Bereg vármegye*. Székhelye: *Beregszász* (9627 lakos);

30. *Borsod vármegye*. Székhelye: *Miskolc* (43,096 lakos);

31. *Gömör és Kis-Hont vármegye*. Székhelye: *Rimaszombat* (5849 lakos);

32. *Sáros vármegye*. Székhelye: *Eperjes* (14,447 lakos);

33. *Szepes vármegye*. Székhelye: *Lőcse* (7866 lakos);

34. *Ung vármegye*. Székhelye: *Ungvár* (14,723 lakos);

35. *Zemplén vármegye*. Székhelye: *Sátoraljaújhely* (16,886 lakos).

E) A Tisza balpartján.

36. *Békés vármegye*. Székhelye: *Gyula* (22,446 lakos);

37. *Bihar vármegye*. Székhelye: *Nagyvárad* (50,177 lakos);

38. *Hajdu vármegye*. Székhelye: *Debreczen* (75,006 lakos);

39. *Máramaros vármegye.* Székhelye: *Máramarosziget* (17,445 lakos);
 40. *Szabolcs vármegye.* Székhelye: *Nyíregyháza* (33,088 lakos);
 41. *Szatmár vármegye.* Székhelye: *Nagykároly* (15,382 lakos);
 42. *Szilágy vármegye.* Székhelye: *Zilah* (7639 lakos);
 43. *Ugocsa vármegye.* Székhelye: *Nagyszöllös* (5750 lakos).

F) **Tisza-Maros szögén.**

44. *Arad vármegye.* Székhelye: *Arad* (56,260 lakos);
 45. *Csanád vármegye.* Székhelye: *Makó* (33,722 lakos);
 46. *Krassó-Szörény vármegye.* Székhelye: *Lugos* (16,126 lakos);
 47. *Temes vármegye.* Székhelye: *Temesvár* (53,033 lakos);
 48. *Torontál vármegye.* Székhelye: *Nagybecskerek* (26,407 lakos).

G) **Királyhágón tul.**

49. *Alsó-Fehér vármegye.* Székhelye: *Nagyenyed* (7494 lakos);
 50. *Beszterce-Naszód. vármegye.* Székhelye: *Beszterce* (12,081 lakos);
 51. *Brassó vármegye.* Székhelye: *Brassó* (36,646 lakos);
 52. *Csik vármegye.* Székhelye: *Csikszereda* (2858 lakos);
 53. *Fogarás vármegye.* Székhelye: *Fogarás* (6457 lakos);

54. *Háromszék vármegye.* Székhelye: *Sepsiszentgyörgy* (7131 lakos);
 55. *Hunyad vármegye.* Székhelye: *Déva* (7089 lakos);
 56. *Kis-Küküllő vármegye.* Székhelye: *Dicsőszentmárton* (3360 lakos);
 57. *Kolozs vármegye.* Székhelye: *Kolozsvár* (49,295 lakos);
 58. *Maros-Torda vármegye.* Székhelye: *Marosvásárhely* (19,522 lakos);
 59. *Nagy-Küküllő vármegye.* Székhelye: *Segesvár* (10,868 lakos);
 60. *Szeben vármegye.* Székhelye: *Nagyszeben* (29,577 lakos);
 61. *Szolnok-Doboka vármegye.* Székhelye *Dés* (9888 lakos);
 62. *Torda-Aranyos vármegye.* Székhelye: *Torda* (12,117 lakos);
 63. *Udvarhely vármegye.* Székhelye: *Székeludvarhely* (8045 lakos).

III.

Leírások.

A haza.

Tudjátok-e, mi a haza, a hon? Hogyne tudnátok, ugy-e?

Mikor csendes tüzhelyetek felé indultok, azt mondjátok: haza megyünk és mikor odaértetek, azt mondjátok: hála Istennek, itthon vagyunk. Tehát ti ugy értitek, hogy a haza, a hon nem egyéb, mint az a lakóhely, a mely titeket az idő viszón-

tagságai ellen védelmez, vagy legfőlebb az a falu, az a város, melyben nevelkedtetek és éltek.

Legyen úgy; a haza nem más, mint az az egyszerű hajlék, melylyel az isteni gondviselés beneteket megáldott; a haza nem más, mint ti magatok, rokonaitok. Szeretitek-e hát a hazát? Hogyne szeretnők hajlékunkat, tápláló földjeinket, hogyne szeretnők mimagunkat s édes mieinket! Hogyne szeretnők a helységet, melyben születünk, melyben meghalni óhajtunk, hogy csontjaink elhunyt apáink porával egyesüljenek!

Ezt feleli kérdésekre, kiből csak egy szikra érzés van is. Nemcsak szóval feleli: tettel is megmutatja. Ha hajlékát, földje termését vagy családját veszedelem fenyegeti: kész azokat élete kockáztatásával is oltalmazni.

Mit is mondanának az olyan emberről, a ki midőn háza ég, elszaladna és veszni hagyná ártatlan kisdedeit, noha még volna mód mindazokat megszabadítani? Azt mondanák, hogy alábbvaló az okatlan állatnál. A farkas és medve utolsó csepp vérig oltalmazza fészket, barlangját, a hol nőténye és kölykei tartózkodnak. Próbálja csak valaki a sas fészket háborgatni, midőn az anya-sas jelen van! Egy haszontalan kotlós tyúk ragadozó madarakkal száll szembe csirkéiért!

Az ember több a baromnál, az ember Isten képére van teremtvé, okos lélekkel van felruházva. A vadállatban csak az érzés dolgozik, az emberben érzésen kívül értelem is lakik.

Hozzád szólok, Isten képére alkotott értelmes ember! Ha földed termését valaki erőszakosan elrabolná, mit csinálnál?

Én felelek helyetted. Szémbeszálnék a rablóval életre-halálra és vérem hullásával védelmezném házamat, kedveseimet, a földet, mely ezeknek táplálékot nyújt.

Eddig rendén van. De hátha a szomszéd háza égne, hátha távolabb a helységben tűz ütne ki: oltanád-e azt és miért?

Oltanám, először felebaráti kötelességből; másodsor azért, hogy a tűz tovább ne terjedjen s valahogy az én házam is meg ne gyuljon. És így, ha a magad házáat meg akarod menteni, a más házáat is oltalmaznod kell a faluban. Hazád nemcsak a magad kis tüzhelye, hazád az egész falu; a mit annak jobb voltaért cselekszel, azt magadért teszed; midőn azt véded, magadat, kedveseidet oltalmazod.

Tovább menjünk. Valahol a Körös mentén történt. A Körös folyó partja egy helyen alacsonyabb volt, mint egyebütt, s ha a víz áradt, mindjárt kicsapott rajta s elöntötte vagy tiz falu határát. A falukban becsületes, jó emberek laktak, szorgalmatos nép, a ki nem restelte megfogni a kaszakapa nyelét. De sokszor dugába dőlt minden fáradsága: neki jött az árvíz s elvitte buzakeresztjeit vagy többől kimosta zöld vetését. Iparkodott ugyan mindenik szabadítani, a mit lehetett; minden gazda csónakot tartott és ha jött a víz, élete veszélyeztetésével sietett összehordani gabonáját; vagy ha a víz oly nagy volt, hogy lakóházába is berontott, hajóba rakta édes övéit, hogy ezeket legalább száraz helyre vihesse. Ez, mondom, a Körös mentén történt, de megtörténhetett volna száz helyen is, mert Magyarországon minden folyóvíz arra megy,

a merre ő akarja. A tiz falu népe koldusbotra jutott, hiába volt mind szorgalmas, becsületes ember; hiába szánta el életét mindenik vagyonának oltalmazására. Egyszer egynek eszébe ötlött, hogy jó volna az alacsony partot gáttal feltölteni. Megmondta szomszédjának, de ez azt felelte, neki nincs rá szüksége, majd biz ő töltést csinál másnak. Megmondta a helység előljáróinak, de ezek azt felelték: majd bizony egy helység dolgozik kilencznek. Végre bejárta mind a tiz helységet, de ezek egy darabig egymásra utaltak; de ez az egy okos ember addig sarkalta őket, míg megfogadták tanácsát. A gát közérőből elkészült, többé az árviz határaitak el nem borította. No lám! tiz falut kellett az árviztől megmenteni, hogy egy-egy hajlék, egy-egy buzakereszt meg legyen mentve. Addig, míg kiki csak magáról gondoskodott, semmire sem mehettek; tiz falunak kellett összefogni, hogy boldoguljanak. Tiz falu volt egy haza, melyet közérővel, életük elszánásával oltalmazniok kellett. Menjünk tovább.

Tiz falu helyett képzeljünk egy országot; árviz helyett képzeljünk valamely pusztító veszedelmet, például ellenséget.

Péter gazda, a ki egyébiránt becsületes ember, így gondolkozik: Én nagyon szeretem feleségemet és gyermekeimet. Kész vagyok őket utolsó csepp véremig oltalmazni. Van házam, földem, van ökröm, juhom, ezek az én hazám: ezeket akarom én védelmezni. Minden ember tegyen így, mentse meg a magát, a hogy tudja, én másért egy tapodtat sem lépek, egy garast sem fizetek.

Ez a Péter gazda nagyon okos embernek lát-

szik! De csak látszik. Ugy tesz, mint a cigány katona, ki midőn háboruba vitték: mennyre-földre kérte a káplárt, mutassa meg, melyik török az ő ellensége, mert neki szörnyü kedve volna avval kibékülni. Péter gazda olyan okos ember, mint a körösmentiek. A gát el talál szakadni, az árviz kitör, aztán állhat kend elébe, Péter gazda, akár vasvillával, akár evezőlapáttal. Jobb lett volna inkább a közös gátat tartani jó állapotban.

A közös gát a haza; ezt kell védelmezni.

A haza nemcsak az én házam, földem és házi cselédem, hanem a szomszédomé is, a falumé is, a vidékemé is, a megyémé is; egyszóval az országomhan levő minden hajlék és tüzhely, minden föld és barom, minden gyenge fehér cseléd és neveletlen gyermek. Ezek a haza, mit közérővel védelmezni kell.

Mert csak egyesült erő az, mit megtörni nem lehet. Egy szál vékony vesszőt a gyermek is el hir törni, de kössünk össze egy kéve vesszőt s az apja sem töri el. Ezért közös erővel kell védénünk a hazát. Egyesítsük erőnket a szeretett haza boldogítására. Kit boldogítunk, ha a haza javára munkálkodunk? Magunkat, édes mindnyájunkat. Házat építünk, melyben mindnyájan enyhítést találunk, mely mindnyájunkat megóv a külső viszon tagságok ellen, melyet örökül hagyhatunk fiainkra, hogy áldják érette emlékezetünket. Szeressük a hazát. Aldozunk érette vagyonunkkal, fiainkkal, vérünkkel, életünkkel. A ki azt mondja: „Én a hazát nem szeretem, vele nem gondolok“, az káromlást szól. Isten és ember ellen, mintha azt mondaná: Én nem szeretem a falut, a házat, a mely-

ben lakom, a földet, a marhát, mely után élek; el hagyom veszni élemedett apámat, apró gyermekeimet, feleségemet, kiknek Isten gyámolól rendelt. Kész vagyok gyalázatosan elfutni inkább, mintsem a közös haza védelmére felálljak. Kész vagyok inkább minden vagyonom nélkül ellenni, mintsem abból valamicskét a haza javára fordítsak.“

Két hajó uszott a nagy tengeren, mindenik terhelve arannyal, ezüsttel. Csunya idő támadt rájuk. A szélvész oly nagy hullámokat hajtott, mint a Mátra hegye s egyik pillanatban a fellegekig emelte a hajót, másik perczben lesülyesztette. A hajókban levő nép kétségbe esve jajgatott, soh'se hitték, hogy megszabaduljanak. A hajók kezdtek süllyedni. Ekkor kapja magát az egyik hajó kapitánya, parancsolja, hogy minden portékát, aranyat, ezüstöt, a mi nehéz volt a hajón, a tengerbe kell hányni. Sokan sajnálták drága kincsöket, de mégis szót fogadtak. Mi lett belőle? Az egyik hajó megszabadult, a nép életben maradt, elveszett kincse helyett mást kereshete; a másik hajó aranyostul, népestül elmerült. Melyik járt jobban? Melyik tett okosabban? Hajó a haza; tenger a veszély, mely a hazát sokszor környékezni szokta; a kapitány az országbeli főhatalom, a király és kormányzó tanácsosok, kiket minisztereknek hívnak: végre a hajóbeli utazó a nép. Az arany és ezüst jelenti a vagyont, melylyel az ország népe bír.

Szent az áldozat, melyet a haza oltárára teszünk, diesőséges a halál, midőn a haza oltalmazásában esünk el.

Arany János.

A puszta, télen.

Hejh, mostan puszta ám igazán a puszta!
Mert az az ősz olyan gondatlan rossz gazda,
A mit a kikelet
És a nyár gyűjtöget,
Éz nagy könnyelműen mind elfeésérel,
A sok kincsnek a tél csak hiült helyét leli.

Nincs ott kinn a juhnyáj méla kolompjával,
Sem a pásztorlegény kesergő sipjával,
S a dalos madarak
Mind elnémultanak,
Nem szól a harsogó haris a fü közül,
Még csak egy kicsiny kis prücsök sem hegedül.

A haza.

Tudjátok-e, ini a háza?
Az a hajlék, hol születünk,
Hol a dajka altatóan
Dndolgotott dalt felettünk;
Hol az akác lombja borul
Ablak alatt az ereszre,
S eresz alján csicsereg a
Villásfarkn vidor fecske.
— Bárhova visz szerencsétek
Ézt a hazát szeressétek!

Tudjátok-e, mi a háza?
Az az udvar, hol tüpetünk,
S gyöngge-kézzel a homokból
Aranyvárat építettünk;
Az a kis kert, hol virágot
Kötözgettünk bokrétába,
S bokrétásan szenderegünk
Rózsabokor árnyékába.
— Bárhova visz szerencsétek,
Ézt a hazát szeressétek!

Tudjátok-e, mi a haza ?
 Az a templom, Isten háza,
 Hol az ének szárnyain szállt
 Lelkünk fel a mennyországba,
 A hol együtt imádkoztunk]
 Szülő, gyermek, testvér, rokon,
 Hallgattuk a pap beszédét,
 S hit ragyogott az arcukon.
 — Bárhova visz szerencsétek,
 Ezt a hazát szeressétek !

Tudjátok-e, mi a haza ?
 Az a játszóhely a dombon,
 Hol labdázunk, kergetőztünk.
 A haza az édes otthon,
 Az a falu, az a város,
 A hol vesszön lovagoltunk ;
 Az a határ, hol kalappal
 Tarka szárnyu lepkét fogtunk.
 — Bárhova visz szerencsétek,
 Ezt a hazát szeressétek !

Tudjátok-e, mi a haza ?
 Kéklő hegyek koszoruja,
 Hol a pásztor furulyáját
 Édesbusan fujja, fujja ;
 Hol a tölgyek mohos alján
 Kék ibolyák illatoznak,
 Gyöngyöket szór kristályvize
 A zuhogó patakoknak.
 — Bárhova visz szerencsétek,
 Ezt a hazát szeressétek !

Tudjátok-e, mi a haza ?
 Délibábos arany róna,
 Hol a szellő messze sikon
 Sárga kalász ringatója ;
 Hol a népnek veritéköt
 Iszsza be a föld göröngye,
 S kenyeret ad, áldást terem
 Munkájának hulló gyöngye.

Bárhova visz szerencsétek,
 Ezt a hazát szeressétek !

Tudjátok-e, mi a haza ?
 Erdő, mező, berek, liget,
 A mormoló habok közül
 Ránk mosolygó tündérsziget ;
 Kárpátoknak büszke bércze,
 A Tisza és Duna tája,
 Minden kicsi kis rögöcske :
 Árpád vére hullott rája.
 — Bárhova visz szerencsétek,
 Ezt a hazát szeressétek.

Tudjátok-e, mi a haza ?
 Mindnyájunknak szent bölcsője,
 Őseinknek pihentető
 Szép virágos temetője ;
 Mindnyájunknak édes anyja,
 Híven ölel kebelére.
 Érte éljünk, ba kell, haljunk !
 Áldás minden porszemére !
 — Bárhova visz szerencsétek,
 A hazát hűn szeressétek !

Pósa Lajos.

A magyar Alföld.

A nagy magyar Alföld az ország közepén terül el, a Kárpátok északi hegykoszorujától délre a Dunáig. Alakja hosszukás négyszög, mely északon kissé keletnek csucsosodik ki. A Tisza e négyszöget majdnem a közepén szeli át.

Az Alföld egészben véve északról délnek lejtősödik, de keleti és nyugati szélei felől is billen a közepe felé. Legmélyebb vonalát épen főfolyójának, a Tiszának, a medre jelöli meg. Ugyanazon szélesség alatt a Duna medre jóval magasabb,

mint a Tiszáé;*) lejtése is nagyobb, azért a Duna jóval sebesebben folyik, mint a lombán ide-oda csavargó Tisza.

Nagyjából tekintve úgy látszik, mintha az Alföld sima, egyhangu síkság volna. De valójában nincs egy. Legmélyebben az a sík fekszik, melyen a Tisza, Berettyó, Hármaskörös és az alsó Temes oly feltünő lassúsággal kigyóznak végig. Ezt a legalacsonyabb síkot magasabb, ezt ismét magasabb sík veszi körül, míg végre az Alföld szélein a legmagasabb síkok következnek. Az egyes síkok közt azonban az átmenet oly szelid, hogy alig lehet észrevenni. Átlag véve az Alföld északi vidékeinek közepes magassága a tenger színe fölött 120 méter, a déli vidékéié pedig 80 méter. De vannak olyan vidékei is, amelyeknek magassága 70 méter sincs, egyes magasabb részei pedig a 200 métert is meghaladják.

Ha a hegyes vidékek felől a Tisza völgye felé megyünk, akkor elsőben alacsony, többnyire hosszasan elnyúló, torlaszforma földhátakra akadunk, melyek az Alföld széleit hullámzatossá, változatosá teszik. Fűzes puszták, zöldelő rétek, kopár homokbúczkák, teknőalaku mélyedések, nádasok és fel-felcsillanó tócsák hullámzó gabonaföldek, szőlők, gyümölcsösök, helylyel-közzel kisebb-nagyobb erdők váltogatják egymást az Alföldnek e határszéli vidékein. És e tájak szépségét még a látóhatáron kéklő hegysorok körrajzai is növelik.

Minél jobban közeledünk a Tiszához, annál la-

*) A magasságot rendszerint a tenger felszínétől számítják és mérnökök állapítják meg bonyolalmas lejtőmérésekkel.

posabbak a dombhullámok, annál egyhangubb a tájék. A távoli láthatáron a hegyek már csak mint felhők ködlenek, végre egészen alámerülnek a látóhatár alá. Köröskörül a végtelen, sima, erdőten síkság terül el, melynek széleire az ég roppant mennyezete borul. Ez már aztán a valódi pusztá, a távoli oceánról álmodozó pusztá,*) melyet Petőfi legszebb költeményeiben dicsőített.

Az alföldi nagy rónaság képe csak az utolsó négy-öt évtized óta is nagyot változott. A hajdan nagy kiterjedésű mocsarak ugyan még nem tűntek el egészen, a belvizeket még nem sikerült mind levezetni, sőt nedves esztendőben a föld árja most olyan helyeken is fölfakad, a hol azelőtt állóviznek hire sem volt. De a roppant kiterjedésű legelőket legnagyobb részt fölzántották, körülárkolták és előfákkal szegélyezték. Mezőgazdaságok a puszták, új meg új tanyák és szállások keletkeztek rajta. A tanyákon gazdasági épületek és csinos lakóházak épültek. A szérűskerten kívül, hol az asztagok, kazalok és boglyák állanak, veteményes, virágos és gyümölcsös kertek is gyönyörködtetik a szemet. A folyók partjait magas töltések szegélyezik. Az utak nagyrészt ugyan még ma is olyanok, mint azelőtt: nedves időben járhatatlanok. Mert kö az Alföldön nincsen, a messze földről hordott kö és kavics pedig a fölázott, laza földben nyom nélkül elmerül. De ma már a vas-

*) A pusztá az oceánról álmodozik: olyan végtelen nagy síkság szeretne lenni. Pusztának tulajdonképp egy-egy összetartozó, önálló fölterületet neveznek az Alföldön, mely valaha külön község területe volt. Néha gazdaság, szállás, tanya értelmével bír.

utak pótolják a közönséges utakat: azok át- meg átszelik az Alföldet minden irányban. Tünőfélben van a futóhomok*) is. A sivár homokterületeket, melyeken azelőtt a szél kénye-kedve szerint nyargalózott végig és hordta egyik helyről a másikra a homokot, most már művelés alá fogják, földarabolják, fölszántják, erdőekkel és szőlőkkel ültetik be, és a kopár, terméketlen sivatagot virágzó gazdaságokká alakítják át.

Helység aránylag kevés van az Alföldön. Gyakran több mértföldnyire sem találunk várost vagy falut. Régen több lehetett a helységek száma, de a tatárjárás meg a török uralom idején sorban pusztultak el a községek, főleg a kisebbek. Lakosaikat rabszjira fűzte vagy legyilkolta a tatár, török, csak a nagyobb helyek tudták magukat megvédelmezni vagy megváltani. Az elpusztult községek helyén a török kitakarodása után legfeljebb puszták keletkeztek gazdasági épületekkel és baromtenyésztő, földmivelő cselédséggel. De ma már a puszták mind jobban és jobban népesülnek, s lassankint önálló községekké lesznek. A hol még nem régen csak végtelen legelők terültek el, melyeken ménesek, gulyák, juh- és sertésnyájak kóboroltak és a melyeken csak imitt-amott lehetett látni egy-egy rozszant kunyhót, csárdát, állást meg gémes kutat: ott most jól művelt szántóföldek, dusan termő gyümölcsösök, nyájas tanyák intetnek felénk. Sőt talán már nagyon is megszorí-

*) Futóhomok. Némely helyen egy szál fű, egy bokor cserje nem terem a homokos földön, a mi megkötné a homokot. Ilyen helyeken a szél össze-nyissa hordja a homokot, egyik helyről

tották a legelőket, kevesebb marhát tartanak, mint kellene. Az egykor oly híres alföldi pásztorok: a csikósok, juhászok, gulyások és kondások mindinkább fogynak. A csárdák törzsvendégei pedig, a betyárok és szegénylegények, már csak a mesékben élnek. Az Alföld mind gazdagabbá, műveltebbé lesz, de ezzel egyuttal mind jobban kivetközik regényes, költői szépségeiből is, bár maradt még rajta elég sok eredeti, megragadó szépség így is.

Az Alföld.

Mit nekem te, zordon Kárpátoknak
Fenyvesekkel vadregényes tája!
Tán csodállak, ámde nem szeretlek,
S képzetem hegy-völgyedet nem járja.

Lenne az Alföld tengersík vidékén,
Ott vagyok honn, ott az én világom;
Börtönéből szabadult sas lelkem,
Ha a rónák végtelenjét látom.

Föltrepiülök ekkor gondolatban
Tul a földön, felhők közelébe;
Mosolyogva néz rám a Dunától
A Tiszáig nyúló róna képe.

Délibábos ég alatt kolompol
Kis-Kunságnak száz kövér gulyája;
Deleléskor hosszu gémü kútnál
Széles vályu kettős ága várja.

Méneseknek nyargaló futása
Zug a szélben, körmeik dobognak,
S a csikósok kurjantása hallik,
S pattogása hangos ostoroknak.

a másikra fut a homo

A tanyáknál szellők lágy ölében
Ringatózik a kalászos buza,
S a smaragdnak cleven színével
A környéket vigan koszoruzza.

Ide járnak szomszéd nádasokból
A vadludak esti szürkületben,
És ijedve kelnek légi utra,
Hogyha a nád a széltől meglebben.

A tanyákon tul, a puszta mélyén,
Áll magányos, dölt kéményü csárda;
Látogatják a szomjas betyárok,
Kecskemétre menvén a vásárra.

A csárdánál törpe nyárfaerdő
Sárgul a királydinnyés homokban:
Oda fészkel a visitó vércse,
Gyermekektől nem háborgatottan.

Ott tenyészik a bus árvalányhaj
S kék virága a számarkenyérnek;
Hűs tövéhez déli nap hevében
Megpihenni tarka gyíkok térnek.

Messze, hol az ég a földet éri,
A homályból kék gyümölcsfák orna
Néz, s megettök, mint halvány ködoszlop,
Egy-egy város templomának tornya.

Szép vagy, Alföld, legalább nekem szép!
Itt ringatták bölcsöm, itt születtem;
Itt boruljon rám a szemfödél, itt
Domborodjék a sir is fölöttem!

Eötvös Sándor.

A Vág völgye.

*Vannak vidékek, melyeknek igéző hatása az
emberi kedélyre el nem tagadható és melyeknek
multja belesugall a jelenbe.*

Pozsonytól fölfelé haladva elénk tárul az el-
ragadó szép Vág-völgy. Minden fordulata egy-egy
új, megkapó, festői panorámát mutat elénk. *Egy
szeszélyesen folyóvíz örökké változó me-
derrel, a mit hol elhagy, hol visszafoglal; két ol-
dalan erdőpalástartal fedett hegyhátak. Partjain az
ország legódonszerűbb városai, egész középkori
jelleggel, némelyik még kőfallal kerítve; a lomb-
fele hegyoldalokban úrlakta ősi várkastélyok, kívül
harci védelemre szánt sánczművek közé fészkelve
s benn francia izlésű pompával berendezve. Kö-
rülöttük csodaszép parkok, minöket csak nagyviri
bőkezűség alkothatott valaha, hattyus tavakkal, tün-
déri barlangokkal, vizesésekkel, dámvad-csordákkal.
Távolabb az aranyködbe burkolt hegység ormain
emelkedő roppant várromok, melyekből csak nemrég
halt ki az élet.*

Amott hajlik ki a folyam fölé a magányosan
álló bércz, mint egy óriási szikla, melynek tetején
Stibor vajda egy Beczkó nevű „bolond“ szavára
emeltetett várat. (Beczkó vára.) Ott látszik az orom,
melyről a vén vajda alábukkott, ott a kerti köpad,
melyen aludt, midőn a vipera szeméit kimarta.
Aztán közeledik felénk a negyedik rom; nem vár,
egy egész város az (Trencsén); itten uralkodott
fél Magyarország fölött a vidék ura, Csák, ki vitássá
tette Róbert Károlynak a koronát s harczolt vele
az uralomért, mint egyenlő rangu ellenfél. *Olyan*

hatalma volt, hogy tudott háborút viselni egyszerre két király, a magyar és cseh ellen s ketten sem bírtak vele.

Ez a romokban gazdag vidék volt a magyar függetlenségi harc legzajosabb küzdő tere. Várait minden időben hatalmas dinaszták lakták, birtokaikra nézve kiskirályok a felföldön. Itt vetették meg lábukat a nemzeti fejedelmek, ide vették be magukat a trónkövetelők, itt gyűjték össze hadaikat, itt halmozták fel hadsereiket, itt vívták döntő csatáikat. Agyuik dörgése áthangzott a határon. Váraik ormairól szép derült időben odamutogattak a várurak a láthatáron kimagasló bécsi Szent-István tornyára: „oda megyünk!”

De nemcsak a nagyurak hagytak maguk után siremlékül felséges várromokat; a koldus remetének is ott áll a siremléke s romnak a koldus háza is olyan szép, mint a herczegé. Az elpusztult zárda köfalai ott tükröződnek vissza a zátonyos, sima vizeitükréből; csak a remete barlangja alattuk maradt meg épen. Ott van a penészes szobor is egy oduba kuporodva. *A nép azt hiszi, hogy ő maga az, a szent, kővé válva a hosszú időtől.*

Olyan vén faóriásokat sehol az országban nem találni másutt. — S azokhoz is mennyi emlék van kötve. — *Az a tölgyfa, mely a rovnyjei kis templomot egészen betakarja, Lorántffy Zsuzsánnáról*) susog; — amottan Rákóczi hársfái hullajtják a földre hajdani gazdájuk üzenetét sárgult falevélben.*

*) Lorántffy Zsuzsánna (1600—1660.) I. Rákóczi György erdélyi fejedelem nagy jótékonyágáról és vallásosságáról ismeretes felesége.

Csodálatos népfaj lakik e vidéken! Szegényebb és szaporább, mintsem hogy megélhessen az istenadta földből: kénytelen szétvándorolni a széles világba. — *De nem koldulni jár, mint a dervis:*)* nem szolgálatba állni, mint a svájcz, *hanem dolgozni, kereskedni.* A világ minden nagy városában övé — az utca, kész szállása — a házküszöb.**)

Ismeri e vándoralakokat Páris úgy, mint Sztambul; az egyik ismeri az utat Londonig, a másik Teheránig meg Asztrahánig. — *A mi pénzt összeszerzenek idegen országokban, azt haza hozzák az ősi zsuptető alá és javitnak vele a sors mostohaságán.* A nagy világban szerteszét bolyongva megtanultak angolul, francziául, németül, törökül, perzsául annyit, a mennyivel a bejárt országban érthetővé tudják magukat tenni. És épen annyit tudnak a saját országuk urnak való nyelvéből is. Igenis, ez a tótok népe. Hanem azért az ő apáik harczoltak Rákóczival végső csatái alkonyatáig s az ő fiaik ostromolták meg 1848-ban a legelső sánczat Szent-Tamás***) első megrohanásánál. — *Beszélni nem igen tudnak magyarul, hanem érezni a haza szerelmét nagyon jól tudják s vérzeni is tudnak ezért. Még többet is: tünni és dolgozni is tudnak érte.*

Tájékukat krumpli- és pohánka-földeik, szilvásaik, káposztás-kertjeik, kender- és lentáblácskák, pirosvirágu, paszulylyal igen sűrűn befuttatott

*) Dervis = mohamedán szerzetes.

**): Ezek a vándor drótos-tótok.

***): Szent-Tamás nagyközség a Ferencz-csatorna mellett, Bácsmegyében; nevezetessé lett arról a harczról, melyet első honvédeink vívtak a sánczait védő szerbek ellen.

zsupfedelű házikóik egészítik ki. Tengeri és szőlő ott már nem terem. Ezen a földön tiszta búzát nem aratnak már. Azért mégis vig dal hangzik végig a mezőn.

Most már vasut kanyarog át a völgyön. Mikor a vágató vonatról az elragadó panorámán végig tekintünk, a szem csalódása azt a káprázatot játszsza velünk, mintha a távol hegyhátak rengeteg erdőikkel mind futnának egymás elül toronyos épületeikkel, váraikkal; a sík lapály pedig csendesen bontakoznék az alatt boglyarakta sík mezőiből, zöld vetés-szalagjaiból, a mikén jökedvű nép hangya-munkája foly, — egy örökké ugyanazon képpé.

Jókai Mór.

Az aggteleki barlangban.

I.

Négyezer ölnyi utat tenni mélyen a föld alatt, kösziklával borított hegyek gyomrában; járni napfényt soha nem látott barlangüregekben, melyek iszonyuan kiszélesednek s boltozatuk fent a magasban össze-vissza ékelt, félelmes, ivezetet alkotó sziklából áll; bámulni a természetnek egy csodálatos munkáját, a természet folytonos működő erejét, a világgalkotónak egy megfoghatatlanul nagy-szerű alkotását; — és imádkozni a föld alatt az Istennek remek templomában, hol minden pillanatban a legfőbb Jóra, e kifogyhatlan jósaгу Teremtő atyára gondolunk: nemde valami rendkívüli, valami képzelhetlen vágyakozás?

Tekintsd meg az aggteleki barlangot s ezen vágyad sokszoros mértékben teljesül. És könnyen

teheted ezt, mert a természet e nagy ritkasága édes hazánkban van.

Szép Gömörmegyének egyik határ-hegységében nyúlik el az a rémséges nagy barlang, melynél nagyobb sehol a világon nincsen.

Pelsöcz nevű várostól, mely egykor Gömörnek a fővárosa vala, pár órányira fekszik Aggtelek. Kicsike kis magyar falu ez, népe földmivelésből s mészégetésből él szegényesen ugyan, de mégis elégedetten.

Pelsöczig vasuton lehet menni, innen aztán vagy gyalog vagy kocsin tehető meg a szép ligetek s hegyek-völgyek közt vezető kellemes ut. Az utas nem állhatja meg, hogy Pelsöczöt meg ne nézze; olyan barátságos, olyan vonzó tekintete van e városkának. Igen szép fekvésű s nagy épületei s diszes vármegyeháza hirdetik, hogy hajdanta a megye székhelye volt. Most azonban üresek az épületek, csendes minden, a megye odahagyta az ősi fészket s Rimaszombatban ütött tanyát.

Elhagyva e csinos városkát, kedves képet mutató hegy-völgyes lejtőkön visz utunk a czélpont felé, Aggtelekre. Zöld növényzet borította kisebb-szerű hegyek közt haladunk, s a völgyekben mindenütt munkás kezek nyomai szemlélhetők, áldás borítja a hegyet, a rónát s a kerteket. Mikor elérjük azt a kis falut, melynek kincséhez oly messze földről zarándokoltunk el: a hegyekről eltűntek a zöld takarók, s látni engedik meztelen, kopár szikláikat. Ezen kopár mészhegységben ágazik el az aggteleki barlang, vagy miként itt nevezik, a Baradla. Közel a falucskához balra az uttól megszakad a hegy, s egyenesen lesiető sziklafalak

... a kőtömegeket. Kocsisunk gépileg mutat e sziklafalra, figyelmeztetvén, hogy ott van a barlang nyílása. Vágyakozó tekintettel vizsgáljuk a jelzett pontot, azonban a bejáratot nem láthatjuk, mert a kocsis újabb felvilágosítása szerint az lenyulik a sziklafal tövében.

A kis falucska egyszerű, barátságos házikóival végre előttünk áll, s mi dobogó kebellet kerestük fel a vezetőt, kinél kilencz fáklyára tettünk megrendelést. A vezető elhozta a barlang könyvét is, melybe a látogatók neveiket beszokták írni. Nagy könyv ez, telve nevekkal. Országos emberek, nagy férfiak nevei tündökölnék e könyv sárguló lapjain. 1835-ben kezdték beírni a neveket s azóta folytatják.

Miután a barlangi uthoz alkalmas öltözetet vettem fel, délután három órakor elindultunk. A vezetővel együtt három tagból állott kis társaságom.

A falu alatti szántóföldek közt haladva, csakhamar elértük a sziklafalat, melynek aljában van a barlang nyílása. Csak most, hogy előtte álltam, láthattam teljes pompájában a felséges pontot, mely egymaga megérdemelné az idefáradást. Két-száz lábnyi magasságu e sziklafal, függőlegesen mered fel, s szélesen fut alá. Ezen sziklafallal egy ~~...-ik~~ mely oldalvást jő kifelé, szegletet képez. Ebben, a két sziklafal által képezett szegletben van a barlang nyílása. Egy kis lejtőn kell lemenni az egyszerű faajtóig, mely elzárja a barlangba való bejáratot. Végre feltáruul az ajtó, s mi a barlangban vagyunk.

Elöl, a bejáratnál, pinczeszerű a barlang. Nem

igen széles és nem nagyon magas üregben haladtunk lefelé. Semmi különös, semmi figyelemreméltó itt még nincsen. A szemet csiklandozza a barlangi sötétség, a kívülről beható világosság s a fáklya fénye. Még akkor sem látunk tisztán, mikor a barlang első kiszélesedéséhez jutunk, mely felett egy magas tölcserformájú üreg alakjánál fogva kéménynek neveznek.

Innen kezdve már ~~...-ik~~ szélesedik a barlang s nem is megyünk többé észrevehetőleg lefelé, s mire a nagy pitvar nevezetű részhez jutunk, már szemünk is megszokja a fáklyafényt s a boltozaton itt-ott észreveszszük az első csepegőkö-képződményt, melyek mint apó pálczikák, csüngenek lefelé. A barlang ezen részéből, a nagy pitvarból, nyílik egy kis mellékág, mely csontháznak nevezetik és pedig azért, mert ezen mellékágban igen sok csont található. A rege azt mondja, hogy a török-, tatárpusztítás idejében a környékbeli lakosság ide menekült s itt lelte halálát. A csontházban egy kis patakocská fakad, az Acheronpatakja, mely aztán az egész barlangot végig futja.

E patak mentén folytatva utunkat, csakhamar szörnyű nagy, leomlott szikladarabokat találunk. Ugy látszik, hogy ezen óriási nagy kőszirtek valami földrengés következtében szakadoztak le. Legnagyobb ez omladékok közt az ugynevezett ország táblája, mely a barlang oldalához van támaszkodva s felénk fordított sima lapjára tömredék név van karczolva. A kőomladékon túl már mindig sűrűbben találjuk a csepegőkö-képződményeket. A barlang oldala mellett egy kis emelvényen, egy vízmedenceze tűnik szemünkbe, melyben

csakugyan kristálytisza víz van. Ez a medence csepegő-képződmény s olyan formája van, mint a fűsicsigahéjnak. A medencébe egy kis vízecske szivárog a barlang oldalából. A víz kristálytisza és jéghideg s az utasok nem mulasztják el megkóstolni a „Királykut“ vizét — miként azt elnevezték.

Innen kezdve igen sok a látnivaló. Itt van az első nagyobb csepegő-képződmény, a Mózes oltára. Egy széles talapzaton igen magas és széles köoszlop ez, kiczifrázva számos apróbb köoszlopocskákkal.

A barlang e részében itt is, ott is lehet látni ilyen magában álló köoszlopokat, fent a magasban pedig a boltozatról szintén ilyen köhasábok függenek le, egyik vastagabb, másik vékonyabb. Némelyik oly nagy és nehéz, hogy szinte fél az ember alatta állani, gondolván, hátha lezuhan a szörnyű kőtömeg?!

A mint e különös tüneményeket, ezen szép kőalakzatokat vizsgálgatja az ember, azon elmélkedvén, hogy ugyan miként állottak elő, honnan vették eredetüket: egyszer csak egy hideg víz-cseppecskét érez arczára hullani s ha figyelmesen kémlelődik a néma csöndben, több helyről hallja az ilyen lehulló víz-cseppecskék loccsanását.

Tehát ezek a percenként lehulló csöppek volnának e szörnyű nagy köoszlopoknak alkotói? . . .

Igenis, ezen parányi vízcsöppek alkotják a barlang gyönyörű nagy kőképződményeit.

Miként?

A barlang egy mészhegyben ágazik. A hegy nem valami borzalmas magas, sem nem meredek,

inkább lehetne halomnak, mint hegynek nevezni, teteje csaknem egyenes síkság.

A barlangot fedő vastag rétegről, vagyis a hegytetőről a víz lassanként átszivárog és becsurog a barlangba. A mint az egyes vízcsapok elérik a barlangot, már utjukban a mészhegységéből egy kevés meszet felolvasztottak, magukba felvettek. Mikor eléri egy-egy ilyen csepp a barlangot, természetesen lecseppen a barlang aljára. Ebből a lecseppent vízből lassanként elpárolog a víz és ott marad az a kevés mész, a mi benne volt. Most erre a kis megszilárdult mészre ismét rácseppen egy másik csepp viz s az hasonlóképen elpárolog: egy bizonyos idő alatt s ott marad belőle a mész, így most már a két csepp vízből kivált mészhez jó a harmadik csepp viz s annak mésztartalma ismét növeli azt, majd a negyedik, ötödik s száz-edik következik, midőn végre sok-sok lehullott víz-cseppből a kivált mész egymásra tapadván, egy köoszlop áll elő, mely a hegyre hulló víz-cseppecskék által folytonosan növekszik és vastagodik. Ezek a köoszlopok gyönyörűek, néha vékonyak mint egy rud, máskor vastagok, s hasonlítanak egy kőben ketté tört toronyhoz s ismét máskor ágbogasak, mint a fa. Természetesen hosszú, nagyon hosszú idő, talán száz vagy ezer év alatt képződhetik egy olyan nagy, oly vastag oszlop, mint a Mózes oltára.

Hát azok a magasból lecsüggő kar-, husángfa- vagy lefelé álló oszlopalaku képződmények hogy jöttek létre?

Mikor a leszivárgó vízcsapok nem jönnek gyorsan, sőt oly lassan és csendesen szivárog le

a cseppecske, hogy még le se bír cseppenni a földre: akkor belőle a vizardalom ott fent a magasan, a hol függve marad, párolog el s ott marad a megszilárdult mész is. Most aztán, az ezután érkező cseppek szintén oly lassan szivárogvári lefelé, nem bírnak lecseppenni, tehát hasonló módon ott fent párolog el belőlük a víz, s ott maradnak a mézsrészecskék, melyek ekként egymást növelik felülről lefelé. Így köpződnek fent azok a szép alakzatok, azok a lefelé csüggő oszlopok.

Ily bámulatos a vízcsepp munkája!

Megértve ekként a Baradla cseppkő-képződményeinek származási titkát, most már sokkal tanulságosabban folytathatjuk utunkat, s szemlélhetjük azokat a bámulatosan nagyszerű kőképződményeket, melyek úgy csepegtek ki, s melyeknek csodálatosra messze földről, idegen országokból eljárnak a természet nagyszerű munkáiban gyönyörködni szeretők.

II.

De folytassuk utunkat s áhitattal vegyes csodálkozással szemléljük a „Nagy oltár“-t, számtalan képződményeivel, s a „Szószék“-et, mely hatalmas oszlopzatainál és különös alakulásainál fogva meglepően hasonlít egy templomi szószékhez. Mint nagyszerű rojtos képződményü oszlopot megemlítem még a „Szent István tornyát“, melynek magas csucsá már-már a tetőt érinti. Méltán álmélkodhatik az ember azon, hogy mily lassan, mennyi idő, talán ezredévek alatt állhatott elő ez oszlop.

Eddig tett utunkban, a barlang minden részé-

ben igen nagy terjedelmű, széles és magas; a „Nagytemplom“-nál pedig óriásilag kiszélesedik, úgy, hogy az itt elsütött fegyver siketítő s percenkig tartó durranást okoz. De most, mikor a barlang leirhatatlanul nagyszerű részébe a „Paradicsomba“ érünk, a barlang falai összeszorulnak és egy nehezen járható ut marad csak, s ezt ezentalajdonságánál fogva „Purgatorium“-nak nevezték el. Ezen szűk és keskeny nyíláson kétrét görnyedve jutunk a „Széchényi-emplék“-hez, mely az „Előcsarnok“-ban egyedül áll. Gyönyörű magas, több lábnyi átmérőjü képződmény ez. Es most feltárul előttünk a legszebb látványok egyike. Egy aránylag nem felette nagy üregben vagyunk, mely rakva van mindenféle alaku és képződésü oszlopokkal, szobrokkal és tornyocskákkal. Egy körivet alkotva, 13 kisebb és nagyobb alakot olvasunk meg, mely csoportozatot épen azért az „Aradi tizenhárom vértanu“-nak nevezték el. Ott van az „Ábel koporsója“, „Káin bunkós botja“, mely egyetlen a maga nemében. Óriási magas, vékony oszlop, összeforva mindkét végén a talajjal, s fent hatalmas bunkó nehezedik a vékony szárra. Botja mellett természetesen ott áll „Káin“ is egy barna oszlop képében. Ezen képződményeken kívül még számtalan szebbnél-szebb alakzat van ott egy csoportban, a mennyezetről pedig sűrű fodrokban csüngnek alá az újabb képződmények, teljessé téve a tündéri látványt. A „Paradicsom“-nak még egy más ürege is van, hol szintén a legnagyobb változatosságban találjuk a képződményeket. Ott áll „Ádám“ és „Éva“ szobra a „Tiltott fával“, ott van „Dávid hárfája“ és az elbájoló szépségü „Veres

torony“ az ő száz meg száz apróbb képződményeivel.

A „Paradicsom“-ból az „Ó-ág“ végeig nagy ut van s a „Nádor utczáján“, a „Virágos kerten“ és „Kerékvágáson“ át a legszebb kőképződményeket jobbra s balra hagyva, kényelmesen és fáradság nélkül elérjük az „Ó-ág“ végét, mely erős sziklafalakkal ivelt, lefelé siető boltozatot mutat, természetesen megrakva ezer és ezer fölirattal.

Az „Ó-ág“ nem felette nagy, egy kis mérföldnyi hosszúságu négy mellékágával: a „Csont“- , „Denevér“- , „Róka“- és „Retek“-ággal együtt. (A „Denevér-ág“-ban hajdan rendkívül sok denevér tanyázott, de mióta a barlang zárható ajtóval van ellátva, kipusztultak a barlang ezen egyedüli lakói. A „Retek-ág“-ban pedig igen sok retekhez hasonló képződmény van.)

A század elején fedeztetett fel a Baradla „Új ága“, mely az „●-ág“-nál háromszor is hosszabb. Igen nagy kiterjedésű és némely részeiben nehezen járható, sőt épen veszedelmes, uttalan zegzugos üreg. Száz és százféle természetben előforduló alakot, szobrot, tornyot, oszlopot, gulát, faágot mutató képződmények, hófehér és alabástrom színben tündökölve, eddig soha sem tapasztalt benyomást tesznek ránk. Itt van a „Galambház“, a „Fehér hegy“, az „Ezer ránczu szoknya“, a „Szultán-szobor“ stb. némi részben jellemezve a nevezetük által felvett hasonlatot. Gyönyörű az „Olympus“ is, mely egy 120 lábnyi magasságu hegy, megrakva számtalan kisebb-nagyobb oszloppal.

Az „Olympus“ hegy tetejére mászva, a vezető

érdekesen tudja előtüntetni a nap felkeltét. Ugyanis a tetőn elrejtözve, lassankint világítja meg a tért és mi lent festői látványban gyönyörködhetünk, a mint a számtalan oszlop mögül szétlővelnek a sugarak épen úgy, mint a kelő nap bibor-fénye. Egyszersmind meglátjuk a hegytetőn azokat a csodás alaku gulákat és oszlopokat, melyek mint erdő borítják el a magaslatot. Tündéri látvány . . .

Tovább haladva a patak által beiszapolt sáros uton, a legszebb képződményeket hagyva hátra, egy kitágulásban elérjük a „Vasvárat“ s a 30 lábnyi magasságu „Török mecsetet“, melynél szebbet, gyönyörűbbet, azt hittem nem mutat fel a barlang. Pedig csalódtam, mert a „Szemiramis függő kertje“ minden eddig látottakat fölülmul szépségben és nagyszerűségben. Szeszélyes cseppkövek s káprázatos alakulásu képződmények tömege vesz körül, itt-ott óriás-alakzatokkal tarkálva. Azt véljük, tündérek termében vagyunk; azt véljük, hogy az ezer ponton csillogó alakzatok csupa merő gyémántkövek. Pedig mészke az egész, jegezesedett cseppkő-képződmények lövelik felénk varkító sugaraikat.

Most új szépség, új nagyszerűség.

Egy száz fodorral ékesített óriási „Papi palást“ függ alá, bámulatba ejtve csodálatos voltával a nézőt. Itt következik a „Méhes“, mely oly csodálatos alakulást mutat, mintha méhes kertben több kas állana előttünk.

A „Nagy zongora“ az ő egymás mellé sorakozott orgonasíp-alaku képződményeivel, — melyek kövel ütve zengzetes harang-hangot adnak — talán minden eddigi képződménynél szebb. Nem, a

„Plutó orgonája“ szebb, ez szintén sipszerű képződményekből áll. Óriási magasságig nyulik fel, átmérőjével másfél ölet kerítve be. És a „Kupidó vára“ tündéri diszitményeivel! Két-három láb hosszú s nádszál-alaku sipok függnek itt alá, melyek mint a toll, belül üresek és a barlang legujabb képződményei. Végükön ott csillog még a teremtő vízcsepp, mely folyvást növeli a vakító fehér és átlátszó képződményeket.

Itt már minden eredeti tisztaságban ragyog, ide már látogatók ritkán vetődnek, mert itt a távolság 4000 öl körül jár.

Rendesen az ide mem messzire levő „Barátság oszlopát“ szokták végpontul tekinteni a látogatók. És méltán. Egy Kasztor és Polluxként egymásboz forrt vakító fehérségü, óriási magás szobor-pár ez, mely összeköti a talajt a tetővel; ez valóban betetőzi a látnivalókat és itt siet az idáig eljutott szerencsés utazó megörökíteni nevét a remek képződményen. A „Barátság oszlopa“ mellett még számos kisebb hófehér oszlop és lefüggő képződmény egészíti ki ezen üreg nagyszerűségét.

Minket a vágy: többet élvezhetni és láthatni, tovább üzött és gazdálkodva fáklyáinkkal, lépdelünk az évenként csak egyszer-kétszer látogatott üregben. Élveztük is tovább a természet remek alkotásait, melyek fenséges voltukkal csalogattak tovább, tovább . . .

És láttuk a „Vaczkos oszlopot,“ a „Tempe és Minerva oszlopát,“ az „Alabastrom tornyot“ legszebb színü képződményeivel és a „Csillagvizsgáló tornyot,“ ennél többet már nem mertünk látni. E pont kimerítette képzeletünket, bájjal, fen-

séggel és csodaszerüvel töltötte el minden érzékünket. E legnagyobb, legfenségesebb képződmények nagysága tiz öl, átmérője a négy ölet meghaladja. Az egész lelket magával ragadja e csodaalkotmány; ez a legszebb, legragyogóbb, legfehérebb képződmény, mely tele van cziczomázva ezer és ezer apróbb alakzatokkal.

Ide aránylag már nem messze a barlang vége, a „Pokol“ nevezetü mélység, melyben a barlang vize eltűnik, s e mélységen tul hatolni már nem lehet. De miután ijesztőleg fogyott fáklyánk, a tagadhatatlanul szép ut megtételére nem mertünk vállalkozni.

Elkábulva az élvezettől, az isteni látványok sokaságától, tértünk vissza a „Csillagvizsgáló torny“tól.

Szerencsére az edzett idegzetü vezető érzékei nem voltak ugy tulterhelve, mint a mieink. Ő gépileg, üzletből teszi kötelességét évek óta s így biztosan kikalauzolt a barlang tekervényes utain, veszélyes zeg-zugain.

Midőn végre nyolcz órai ut után, éjféli 12 órakor a szabadba értünk, az átélt és látott dolgok mint a képzelődés merész játécai tüntek fel elménkben. Csak az emlékül hozott czifra alakzatu kövecskék és jegyzeteink emlékeztetének a valóra.

Az aggteleki barlang a föld kerekiségén lévő minden cseppkö-barlangnál szebb, fenségesebb. Nagyságára nézve pedig minden más barlangot kétszeresen mul felül.

Nemzeti büszkeségünk, országos kincsünk e barlang.

Dolmány Gijula.

A Balaton tava.

A Balaton Magyarország legnagyobb tava, sőt Közép- és Dél-Európa tavai közt is a legnagyobb. Büszke is a magyar erre a tavaára s örömet nevezni magyar tengernek. Terjedelme *kereszt*számban 160.000 magyar hold,*¹) vagyis 690 négyszög kilométer. *Hossza*, ha a kenesei legészakkeletibb ponttól a fenéki legdélnyugatiabb pontig mérjük, 82 kilométer. Legnagyobb *szélessége* Veszprémmegyében Gamásza és Füzfő közt 15 kilométer, Alsó-Órs és Siófok közt 9¹/₂, Badacsony és Fonyód közt 6, a Lesencze torkolata és Balaton-Keresztúr közt 10 kilométer. Valamivel keskenyebb a fenéki part mentén. A réveknél jóval kisebb a tó szélessége, a fülöpi rév és Boglár közt 5, a tihanyi révnél meg épen csak 1¹/₂ kilométer.

A Balaton mélysége még nincs mindenütt mérve. *Siófok* és *Balaton-Füred* közt 4 méter a legnagyobb mélység. A tihany-szántódi révnél 10—12 méternek *mondják a tó mélységét*. A tihanyi *hegyfoknál* van egy mélyedés, melyet a nép *kutnak hí*, ez állítólag a tihanyi tornyot is elnyelné. *Általában* a zalai part mélyebb, mint a somogyi. Itt néha négy-öt száz méternyire befelé sem éri el a víz az embermagasságot.

A Balaton Veszprém-, Zala- és Somogy megyék közt északkelettől délnyugati irányban huzódig végig a Bakony hegység délkeleti oldalán. Három öblözetből áll. A keleti öblözet vagy Balatonfő Kenesétől a tihanyi félszigetig terjed; a középső öblözet Tihanytól a fenéki partokig tart; a nyugati öblözet

*¹) Egy magyar hold: 1200 négyszögöl.

vagy Kis-Balaton pedig a fenéki partoktól kanyarodik tova.

A közlekedés a Balatonon át vizen és jégen történik. Régebben csupán két révközlekedése volt a Balatonnak: az egyik a szántódi és tihanyi rév közt, hol ma is kompközlekedés áll fenn, másik a fülöpi és boglári rév közt, hol ma már gőzhajó jár. A tihanyi félszigeten egy meglehetősen rossz hegyi ut vezetett le a Balaton partjára, hol egy csárda és egy földött állás volt az utasok rendelkezésére. A közlekedési eszköz egy komp*¹) volt, melyen egyszerre öt-hat kocsit lovastól és 30—40 embert lehetett átszállítani. Ezt a kompot aztán a révészek evezőkkel hajtották át a tulsó partra. Széchenyi István gróf nagyobb méretű gőzhajóközlekedést akart a Balatonon létrehozni, de csak a Kisfaludy nevű gőzöst sikerült megépíteni, ez tartotta fenn sok éven a közlekedést Balaton-Füred és Siófok meg a távolabbi helyek között. Pár év óta már három gőzhajó végzi a személy- és teher szállítást a Balatonon.

A közlekedés másik módja a befagyott Balatonon a tengelyen**¹) való közlekedés. Csendes, szél nélküli hidegben ugyanis rendszeren befagy a Balaton s ha jege vagy 15 centiméter vastag lesz, át lehet rajta menni, megbirja a legnehezebb terhes szekeret is. Ilyenkor aztán megnépesül a Balaton. A somogyiak építő köért, borért járnak át Zalába, a zalaiak meg gabonáért, takarmányért Somogyba.

*¹) Komp: néhol nagy hidalaku faalkotmány korlátokkal; néhol pedig nagy, széles laúk; emberek, állatok, szekerek átszállítására használják.

**¹) Tengelyen: kocsin, szekeren.

A vásáros és lakodalmas népség is a legrövidebb balatoni utat használja ilyenkor a jégen.

A balatonmelléki embereknek egyik nevezetes mestersége a halászat. A halászok a Balaton mellékén többnyire földmives emberek, kik a halászat mellett rendszerint gazdálkodnak is. Többnyire állandó halászkompániákat vagy halászbokrokat alakítanak 18—19 emberből, fejük a halászgazda. Van téli és nyári halászat. A téli halászat főleg fogásra irányul, nyáron egyéb halmemekre halásznak. A balatoni fogas egyike a legkedveltebb halaknak egész Európában. Tulajdonkép sülő a fogas is, csak hogy kisebb korában stillőnek hívják, nagyobb korában már fogasnak. A legnagyobbak mintegy 10 kilósak. Az itt-ott ennél is nagyobb példányokat fogaskirálynak nevezi a parti lakosság. A fogas után legnevezetesebb hala a Balatonnak a garda, melyet a magyar tenger heringjének is neveznek. Ősszel igen nagy mennyiségben fogják, úgy, hogy 4—5 krajczárért adják kilóját, noha izes, finom hal. A nép, mikor *ivás* idején nagy mennyiségben hemzseg helyenként a tó vizében, látott halnak is nevezi, mert ilyenkor magasabb helyről szokták a partról meglátni és a halászsokat jelekkel rávezetni. Nagy mennyiségben fogják a pontyot, kárászt és czompót is. Csuka és harcsa igen nagyra megnő a Balatonban, az utóbbi 70—80 kilóra. Nyáron óriási tölgyfa-törzsökből kivájt bodonyokban vagy bodonyhajókban fogják a halat hálóval, télen meg léket*) vágna a jégen, úgy eresztik be a hálót a vízbe. Fognak a Balatonban

*) Lék : ló, k, nyilás.

rákot is. Ezeknek az a tulajdonságuk, hogy estennen a part felé sietnek, sőt ki is másznak a partra rovarok után. Ilyenkor a legények, gyermekek ki-mennek a partra, 10—12 szál nádat vesznek a hónuk alá, a nád egyik végét meggyújtják a világánál féltérdig érő vízben pusztá kézzel fogdossák össze a kifelé tóduló rákokat.

A Balatonba kevés patak folyik. A Sió csatornán és elpárolgás által mindenestre több viz megy el belőle, mint a mennyi belé ömlik s mégsem szárad ki a legszárazabb esztendőben sem, sőt még valami jelentékenyebb apadást is ritkán mutat. A Balatonban tehát bő vízi forrásoknak kell lenniök. E felfogással egyezik a parti lakosok véleménye is. A halászok több helyen ismernek heveseket, vagyis olyan helyeket, hol a víz leghidegebb télen is csak alig fagy be, mert a tó fenekéről bőséges meleg forrás fakad föl a vízbe. A tihanyi templom irányában, meg a füzfői öbölben is emlegetnek vizalatti forrásokat.

Nyáron a Balaton tükreinek a színe folyton változik. Ezüst és arany, smaragdos zöld és zafíros kék, a mint verő napfény, rajzó bárányfelhő vagy viharos fölleg terül el az égen. A magasságnak minden mosolyát, minden vidámságát, minden haragját, minden zordon indulatát visszatükrözi — hálával, ha kedves, daczczal, ha mogorva a magasság. Nézz az égre s meglátod a Balatont, nézz a Balatonra és meglátod az eget. S a szél ha támad, a hullám is feltámad. Ugrál, játszik, kergeti egymást; cseveg, csattog, kiabál egymásra s ha neki melegegett, habos fűrtökkel ékesíti fel homlokát.

Ezer szárnyas mulat a nádasok körül. Ott fürdik a libucz, ott piperézi magát a zöld-arany fejű tőkekacsa, ott kergeti egymást a gyöngykacsa, s ott áll komolyan a sekélyen s néz magasra tartott fejjel a sudár gém. Őrködik a világ fölött. De nem ügyel ő rá a sirályok serege. Hosszu fehér szárnyal czikázna és kiabálna a vizek fölött s le-lecsapna, ha ostoba kárász vagy ábrándozó garda közel jön a víz felszínéhez.

S ha leszállott a nap, új fény, új élet, új ragyogás. Szép a hold az égen, de sokkal szebb a Balaton tükrén, Száz csillagnak ezer tündöklése az apró hullámokon. S ha áttekintesz a tulsó partra, minden falu alján apró pásztortüzek hosszú sora mosolyg feléd. A rákászok serege fogdossa hóna alá szoritott égő nádnyalábbal a parti pázsitra siető rákot. Kiabálva suhog éjjeli tanyájára a vadludak serege s nagyot csobban, mikor leverődik a vízre a nádason belül. Kevés ideig még társalognak egymással, aztán ki-ki szárnya alá teszi fejét s alszik nyugodt lelkiismerettel. Csak az őrgunárok vigyáznak feltartott fejjel, nyitott szemmel hajnalig.

S még a mulató és kenyérkereső ember is csak élénkebb teszi a Balaton nyári életét. Halászcsónakok reggel és estennen mindenfelé, vitorlások a messze távolban, gőzösök a napnak bizonyos óráin, Siófok, Földvár, Keszthely, Balaton-Füred lámpái az esti sötétben.

Télen, ha befagy a tó vize, rideg, komor, halotti alak a Balaton. Mindent jég borít, a jeget mindenütt hó, a havat rendszerint köd. A köd elfedi előlünk az átelleni partok körvonalait is.

Mi van közelebb, mi van távolabb, mi fekszik lent, mi fekszik magasan: senki sem tudja meghatározni. Ha szélcsend van, síri némaság nyomja lelkünket; ha fürgeteg van, eltűnik szemünk elől minden, a vihar szürke hófelhővel borítja be az egész Balatont. Hideg, tiszta napokon néha-néha egy-egy kocsit vagy egy bokor halászt látunk a messzeségben. Kőd vagy vihar idején halálos vállalkozás volna az átmenetel. Néha irtózatossá roppanással reped meg a jég. Ez a rianás. Gyakran tíz-tizenöt kilométer hosszú a tó mentében, s a szétvált táblák közt szabadon locsog a víz.

Sokan azt állítják, hogy a Balatonnak apálya és dagálya is van, mint a tengernek; meg hogy vize néha csendes időben is háborog és zug. Ebből azonban csak annyi igaz, hogy néha a közeledő szél előre küldi és megduzzasztja a hullámokat a partokon, a mi dagálynak látszik. Azután meg a nyári pásztás szelek, a melyek csak kis területen korbácsolják föl a tavat, mozgásba hozzák a tónak messzebb fekvő víztömegét is, hol a szelet már érezni sem lehet.

A Balaton vize nyáron rendkívül kellemes és egészséges fürdő. A parti lakosok, kivált nyári munka idején avagy végeztével s ünnepnapokon, tömegesen mennek a Balatonba fürödni, ki gyalog, ki kocsin, a hogy lehet. Az uri népség a fürdőtelepeken gyűl össze. A legnevezetesebb fürdőhelyek: Balaton-Füred, Siófok és Keszthely. De ezeken kívül egész sereg kisebb fürdőtelep van már a Balaton mentén. A zalai parton Badacsony, Alsó-Órs, Csopak, Rév-Fülöp, Szepezd; feljebb Veszprémben: Almádi és Kenese; a somogyi par-

ton: Szántód, Boglár, Fonyód, Balaton-Földvár. A gyöngének született gyermek, a beteg idegzetű nő, az ereje fogytán levő agg, a munkában kifáradt férfi, a lábadozó beteg, mind inegtalálja ott a niaga orvosságát: a napnak tiszta fényét, a nyár egyenletes melegét, a tiszta levegő erősítő mozgását, a gyógyító vizek hullámcsapásait. Az arcz kipirul, a csontok megszilárdulnak, az idegek megedződnek, a fáradt agy megpihen, az életerő felpeszdiül a Balaton partján. Élet és vidámság üti ott föl tanyáját, hol egészséges és beteg ember életkedvet és vidámságot szí magába a magyar tenger éltető levegőjéből, erősítő hullámaiból.

Eötvös Károly.

Mohács.

Elődeink siralmas harcshelyén
Zöldebb a fű, Mohácsnak mezején;
Több illat tölti a virágokat,
S a gazda -- mondják -- szebb kalászt arat.

E földet hősök vére áztatá,
Azért küldte Isten ily áldást reá;
Mert szent határ az s pusztá nem lehet,
Hol honfisziv honáért vérezett.

Óh ne sirasd meg annak végzetét,
Ki a hazáért adta életét!
Édesen alszik anyja kebelén,
S áldások őrzik csendes nyughelyén.

Mely a hazáért élt, a hű kebel
Földjét termékenyítve hamva el;
És szelleme a sir körül marad,
Tettekre intvén az utódokat.

Eötvös József.

Tátrai képek.

Tátrafüred egyike azon fürdőinknek, a melyeket szépséggel gazdagon megáldott a természet. A középponti Kárpátok csucseinak egyike alatt fekszik s onnan a magashól fölséges kilátás nyílik az alatta elterülő völgyre, a mely tarkálló *) vetéseivel úgy tűnik től, mint valami színes szalagokból összeállított disz-szőnyeg, egy látásra husznál több város és falu képét mutatva, a melyeket a Poprád folyónak kristálytiszta ságu vize foly körül. Kelet, dél és nyugat felől a hajnali és a déli sugarak s a leáldozó nap bucsufénye előtt nyitva áll; míg a zordon éjszak dermesztő fuvalma ellen a fellegeknek is ellenálló hatalmas hegyek védik.

Nem is kell mondani, mennyi szebbnél-szebb hely kínálkozik a szemlélőnek a Kárpátok völgyeiben s magaslatain; mennyi erőt és bátorságot, vállalkozó szellemet és erős akaratot, ép tüdőt és jó lábakat kemény próbára tevő kiránduló hely csalogatja a szórakozni vágyókat.

Itt látod a gyönyörű fekvésű *fellicsi tavat* 1667 méternyi magasságban. Ha fölébe mászol, fáradtsággal bár, meg nem bánod, mert a kőpász sziklák között, mint üst fenekén terül ott el a virágos kert, a melynek szebbnél-szebb színekben pompázó teljes nyílású virágai fognak rád mosolyogni, mintegy kérdezve: találd ki, hogyan élünk meg mi itt e magasságban, a hol a növényélet már teljesen megszűnt, a törpefenyőnek nyoma sincs, csupán a mohának némely fajai küzdenek még a

*) *tarkállani* = tarkának mutatkozni, különféle színeket mutatni.

dermesztő hidegséggel. Amott látod az öt tavat, a tengerszemet,*) odább a sárga, a vörös, a fehér és zöld tavat. Jobbról a lomniczi, balról a szalóki csucs, harmadfélezer méter magas oszlopok; a kettő közt a középgerincz hóval borított számtalan csucásával, mint oltár: hátrább balról a szös ék (80 méter magas); a padozat a természet örök munkássága által darabokra zuzott s egymásra hányt gránitsziklákból áll, a melyek között nagy robajjal zuhog le a Tarpatak, szelidebb s vadabb alakzatu vizeséseket tüntetve elő; ez a templom, a melyben nagyszerű műveiről ismered meg a Teremtőt.

Lássuk először a legmagasabbat, emelkedjünk az egекbe nyuló lomniczi csucs legtetejére.

A középponti Kárpátok között általában ezt tartják a legmagasabb pontnak, legalább a szemnek úgy tetszik, ámbár pontosabb mérések után kiűnt, hogy a gerlachfalvi csucs néhány méterrel meghaladja a lomniczit. (Ez utóbbi 2635, amaz 2659 méternyi magasságig emelkedik.) De e néhány méternyi különbség semmit sem vesz el a lomniczi csucs híréből és népszerűségéből, a melyet azonkívül kedvezőbb helyzete, festőibb alakja és könnyebb hozzáférhetősége is biztosít neki. Most már minden évben akadnak társaságok és egyesek, kik a csucs megmászására vállalkoznak; a vállalkozás veszélyei évről-évre kevesbednek, mert a gyakori kirándulások által sikerült alkalmasabb utakat találni s a vezetők is mindinkább beletanulnak a kalauzi**) mesterségbe. De azért most

*) *tengerszem* = magas hegy tetején levő tó.

**) *Kalauz* = vezető.

is csak az vállalkozhatik ily kirándulásra, a ki teljesen bizik a tüdejében és a lábában s a kinek nem szédül a feje s elég bátorsága és kitartása is van. Majd minden kirándulásnál megtörténik, hogy a vállalkozó társaság nem ér föl teljes számmal a czélhoz, hanem egy része vagy hamar visszafordul, vagy valamelyik veszélyesebb ponton bátorságát veszítve utközben elmarad s egy szikla védelme alatt várja meg visszatérendő társait.

A csucs megmászására Tátrafüredről kiindulva rendszeren 10—12 óráig tart s a hajnalban kiindulók csak délután szoktak visszaérkezni. Azért szükséges, hogy a társaság némi enni- és innivalóval el legyen látva. Tátrafüredről keletnek visz az ut a lomniczi csucs alá. Először is a kárpáti völgyek legszebbikét, a zuhatagoktól áttört Tarpatak völgyét éri az ember. Majd a nagy és a kis Tarpatak egyesülésének átlépése után a lomniczi hegyhát gerinczére érünk s a fokozatos emelkedés egyre érezhetőbb lesz.

„Kiertünk a ködből, — írja egy kiránduló — s előttünk állottak a lomniczi gerincz ijesztő óriás sziklafalai; elhagytuk a völgy utolsó és legmagasabb lépcsőzetét, a hol öt tó rejtőzködik s időről-időre maga a lomniczi csucs is kibukkant a felhő koronájából. Mintegy reggeli 9 óra volt, midőn az első rendes állomáshoz, az ugynevezett tüzelő-köhöz értünk, a mely egy kiálló sziklatetővel borított barlangszerű nyílás, a hol a hegymászők, hogy annál korábban érhessenek a csucsra, a megelőző éjet gyakran töltik pattogó tűz lángja mellett vidám társaságban.

Itt kezdődik már az igazán komoly kapasz-

codás; itt következik az a hely, a melyet igen találóan próbának neveztek el, mert ugyancsak megpróbálja a testi és a lelki erőt. Ez keskeny és meredek sziklahasadék, a melyben már a kezünkkel is kapaszkodnunk kell, hogy előre juthassunk. Ezután gyér növényzet és kövek között kigyózik fölfelé egy keskeny ösvény, a melyen sok baj és erőlködés után 11 óra tájban a hegység gerinczére értünk s ime most tőlünk balra borzalmas formákban tornyosodott az ég felé a lomniczi csucs. Ugy tetszett, mintha óriási tömeggé összeforrott gránitoszlopokat láttunk volna magunk előtt, a melyek rideg, ijesztő egyhanguságban meredeznek az ég felé. A csucs tetejéről számtalan kopár és meredek, sokszor a völgyig leérő hosszú hasadék nyulik le s tátong elénk. Egy ily természetes hasadékban kellett nekünk is fölfelé kapaszkodnunk; de elébb még egy kögörgetegen kellett keresztülhatolnunk s azután egy sima sziklafalat megkerülnünk. A vezetőink előttünk s mellettünk lépkedtek s a kit elhagyott a bátorsága vagy az ügyessége, azt tüstént kíségetették a zavarból egy-egy biztató szóval, példával s ügyes fogással. Végre ötnegyedórai keserves kapaszkodás után fölértünk a csucs legtetejére.

Az idő nem volt kellemetlen, de az élvezet, a melyet találtunk, nem felelt meg teljesen a mi várakozásunknak. Pedig a csucsnak vadon és rovátkos kis síkján teljes szélesend*) uralkodott s egyetlen esőcsepp sem alkalmatlankodott; ezzel pedig ritka kiránduló dicsekedhetik; de az óriás

*) Szélesend = a levegőnek nyugodt, mozdulatlan állapota.

kép, a melynek nézésébe szerettünk volna mérülni, el volt fölve a szemünk előtt. A nagy magyar síkságot, a mely alattunk terült el, átláthatatlan fellegek borították. Csak Szepesmegye nagy része bontakozott ki előttünk festői szépségében. E vidék számos helységét meg lehetett ismerni s az igéző tájképen túl csak messze elnyuló kékes hegyvonalakat és elmosódott távol vidékeket láthatott a messzeségbe merült pillantásunk. Láttuk magunk alatt a kárpáti öt tavat s láttuk a zuhogó Tarpatakot is, a mint a főséges és rejtelmes forrásvidékből eredvén sima sziklafalak mellett szikláról-sziklára rohan, azután mintegy a föld alatt elenyészik, míg a rideg omladékok közül ismét napfényre tör s végre kigyózó szalagként a róna*) felé kanyarodik.

Lejönni a lomniczi csucsról csaknem bajosabb még, mint fölmászni rá. Valóságos kéményseprői munka! Vezetőink utasítása szerint háttal neki kellett dölnünk a hegynek s arcczal a mélységbe tekintve kellett a sziklahasadékokban lecsusznnunk; e közben többnyire a kezek tartották a testet, míg a lábaink néha sokáig tapogatóztak alkalmas támaszpont után.⁴

A tátrai vidéknek elragadó szépségű helyei közé tartozik az ugynevezett virágos kert.

Elhagyva a hegyi tóval ékeskedő felkai völgyet (a melyről már fönnebb is volt szó) éjszakra meredek sziklafalon egy természetes lépcsőalakú följárásan följutunk a magasabban fekvő völgybe, mely az alábbinak mintegy folytatása. Éjszak, kelet

*) Róna = lapály, síkföld.

és nyugat felől ez is roppant sziklafalakkal van bekerítve s a közepén látjuk kanyarogni a hegyi patakot, a melynek kristálytisztaságu vize örök frissességben tartja a völgy közepét ellepő havasi fővények és virágok sokaságát. Ez a „virágos kert.“

A bátrabb kirándulók, kik a sziklás ut fáradalmaitól vissza nem rettennek, innen éjszak felé folytatják az utjukat fölfelé az ugynevezett lengyel nyereghez, a melyről nemcsak a Tátra-hegység számtalan csucására, hanem Magyarország nagy részére és Galicziára is nagyszerű kilátás nyílik. Azonban, a kik csak a virágos kertig mennek is, bőven meg vannak jutalmazva a kilátás szépségével.

Az egymásra halmozott roppant szirtek*) közt egy szép kis völgyet látunk magunk előtt, a melynek közepét ketté szeli az apró szigeteket képező átlátszó hegyi patak s e puszta, kopár és terméketlen gránithegyek közt olyan jól esik a szemnek az a gazdagon tenyésző növényzet s az ezerféle szint játszó havasi virágoknak tarka csoportzata, mely e völgy közepét ellepi.

Tul a Tátra sziklacsucsain Szepesmegye dombos szántó földjei látszanak néhány faluval s azon tul a szomszéd Gömörmegyének legnagyobb hegyisége, az 1941 méternyi magasságu Királyhegy kéklik a távolban.

A szépeességi Kárpátoknak egy másik gyönyörű részlete a rengeteg hegyormok között 2075 méternyi magasságban fekvő öt tó (tengerszem). Nyár idején seregesen zarándokolnak ide a közeli fürdők és vidékek lakói gyönyörködni a természet nagy-

szertiségében. Egy ily kiránduló társaságnak egyik tagja ezeket írja e gyönyörű helyről:

„Alattunk hosszas sötétzöld síkság terült el. Ha a fellegek nem tükröződnek vissza benne, nem is vészed észre, hogy víz; pedig a Halastó fekszik előtted. A néma csöndet csupán örömkifakadások szakasztják félbe s az a sajátságos zugás, melyet folyóvizek közelében lehet hallani.

Ha a tavat környező sziklafalakat figyelme-
sebben nézed, egyes vizvonalat, patakokskakat láthatsz, a melyek örök hótömegeből erednek s köbe vajt medrükben sietnek a tó felé, hogy a tartalmukkal szaporítsák a vizét.

Egyszerre pisztolylövés csattan el mellettünk. Egy másodpercnyi csönd, — de aztán oly zugás s egyes csattanásokkal fölváltott bömbölés hallatszik majdnem egyszerre minden oldalról, hogy a megrettent hallgató nem tudja, merre meneküljön; majd csillapul a zaj, csak egy-egy békétlen hegy-óriás morog még itt-ott, míg végre az előbbi csönd ismét helyreáll. — Gyönyörrel léptünk közelebb a tóhoz, egyrészt azért, hogy mellette letelepedjünk s a körülheverő száraz törpefenyő ágaiból tüzet rakjunk, másrészt, hogy a tavat magát is közelebről megszemlélhessük. A mi első pillanatra föltűnik, az a tó vizének sajátságos színezete. Közvetlenül a part mellett a víz oly tiszta és átlátszó, hogy a fenekén levő legapróbb kavicsdarab is látható. Távollabra a víz zöldes színt vesz föl, a mely annál sötétebb lesz, mentől messzebbre néz a szemlélő szeme, úgy, hogy bámulatos változatokban a sötétkékbe hajlik át, míg a tó közepe tiszta feketeszínű. A tóban elég sok a hal, de fölötte

*) Szirt = meredeken fölnyúló kopasz szikla.

soványak s minduntalan a víz fölé vetik magukat és levegő után kapkodnak.

Rövid pihenés után néhányan elindultunk a tengerszem felé, mely a tónak tulsó oldalán majdnem kétszáz méterrel magasabban fekszik; a többiek ladikot vártak, hogy majd azon mennek át a tulsó partra.

Mi balfelé tartotunk;*) itt a tó kifolyásán átkelven egész hosszában folytattuk az utunkat a meredek, erdős parton. Körülbelül egy óra múlva értük el a végét, onnan aztán egyenesen fölfelé kezdtünk mászni, mert fölöslegesnek tartottuk a még távolabb eső ösvényt fölkeresni; de ezt nem-sokára meg is bántuk. Haladtunkban ugyanis némelykor sziklacsoportokat találtunk, a melyeket egészen meg kellett kerülnünk s oly roppant mennyiségű henyefenyők**) közé jutottunk, hogy közülük csak nagy ügyyel-bajjal***) lehetett kivergődnünk. Valahára mégis a tetejére értünk az emelkedésnek és megkíttuk a tengerszemet.

Óriási medenceze terült el előttünk, a melynek falait szédítő magasságu, felhő-koronázta****) csupasz sziklahegyek képezik; a fenekén a kőralaku titokzatos tónak sötétkék vize, a melynek habjai szüntelen mozognak, a meredek partot locsolják s rejtelmes susogással mesélik egymásnak ezer meg ezer esztendő történetét; amott a háttérben magas

*) Mentünk, haladtunk.

**) Henyefenyő = törpe, ágas-bogas fenyőfaj, a melynek a fája csak tűzre való.

***) Nagy nehezen.

****) Felhőkkel koronázott vagy körülveti.

hőtömeg, a tündérek kristálypalotája, tátongó*) kapujának hatalmas bolthajtását felénk fordítva; jobbra ellentétül egy magányos fenyő, a mely évek óta daczol a fürgeteg dühével**) s ég és víz között függve nyomorultan teng és melán***) lecsüngő ágait oly kéréleg látszik terjeszteni a sötét tó felé; mindez oly képet varázsol elénk, a melyet áhitattal bámulni lehet, de leirni nem. — Ha egy magasabb sziklára föllállított vaskereszthez lépünk, a mélyen alattunk fekvő Halastó tükrét s azon túl a nyílt völgyön át Lengyelországnak távoleső hegy-sorait látjuk.

A ki egyszer látta a tengerszemet és a környékét, nem fog csodálkozni azon, hogy e táj számtalan népregének lett színhelyévé.

Sok mese van elterjedve a tengerszemről, a mely onnan kapta a nevét, hogy a nép hite szerint földalatti csatornák által a keleti tengerrel van összekötve. Ezen összeköttetésből származtatják aztán a tó vizének folytonos mozgását, a mely annyival különösebbnek tetszik, minthogy benne semmi vízbefolyást nem lehet észrevenni. A mélységét illetőleg azt állítják, hogy különféle vizsgálódások alkalmával a fenekét soha sem tudták elérni, bármily hosszú kötelet használtak is e czélra.

Csak nagy nehezen tudtunk megválni e helytől, a melyen oly ritka élvezetben részesültünk.“

*) Tárva-nyitva álló.

***) Évek óta áll ellent a viharoknak.

****) Szomoruan, buskomoran.

A magyar halász.

Az igazi magyar halász szülőföldje a Magyar Alföld vizmellékére esik; akad szórványosan a Balaton körül, a Duna mentén s a Drávafokig is. Az igazi magyar halász ősi módon üzi mesteriségét; nem áll másnak a szolgálatába, hanem összeáll a társaival egy bokorba vagy felekezetbe.

Volt és van neki még ma is nemzetsége, amelyben a halászat nemes mesterisége apáról fiura öröklődött és öröklődik; mesteriségére büszke, leginkább azért, mert erős a hite, hogy „Krisztus halásza“, hogy őselődjei a mesterségben az apostolok voltak.

A magyar halász majdnem kivétel nélkül az, amit a „jóraláló magyar ember“ alatt értünk. Nyugodt lelkű, becsületes, jobbadán hallgatag, de a mellett nyílt, vendégszerető; kiválóan mértékletes, munkában serény és kitartó. E mellett példásan rendszerető, ki sohasem pihen addig, amíg szerszámját rendbe nem rakta. Mikor nyugalomra tér, hálója ki van terítve, s minden szerszám a maga helyén van, hogy a nap vagy az éj bármely órájában kiszállhat a vizekre. Rendes ő ezért, de meg azért is, mert tudja, hogy szerszámja így tovább tart.

Rendet tart ő munkaközben is és sohasem lanya. Ha a szántóvető meg is áll, hogy rágyújtson, nem esik kár sem a barázdában, sem a vetésben, sem a markolásban; de a halásznál egy kis megállapodáson mulik a jó fogás, mert a hal sebes, sikos egy jószág, s amerre egy kibuvik, követi a többi is. Ezért huz aztán a halász „inaszakadtáig.“

A magyar halászember az igazi „kemény em-

berek“ közül való; marka az evezőtől, a köteltől cserepes, akár a vas, s amit megmarkol, az meg is van markolva. Teste rendkívül edzett; rá se hederit az időre, a fagyos szélnek, a szakadó esőnek neki fordítja egykedvűségét; bőrig ázva nem is gondol a szárítgatásra mindaddig, amíg nem végezte a dolgát.

A magyar halász természete legjobban és legszebben a halászbokorban van kifejlődve. A kormányos, nagygazda, vagyis a bokor eleje, nagy tiszteletben áll, megbecsülés éri; de viszont ő is megbecsüli embereit, kik nem szolgálai, se napszámosai, hanem osztalékosai. Mindenben jó példával jár elől, s meg tudja őrizni méltóságát. Minden munkában ő végzi a legfontosabb részt s foglalatoskodik akkor is, amikor a társai pihennek.

Ő határozza meg a halászlébe való halat, s adja ki a hozzávalókat. Ha osztozkodás van, a maga részéből, mely rendesen az egésznek a fele, áttesz egy pár derék halat, a melylyel az osztólegény neki akart kedvezni, a legények rakására; szóval tesz és juttat.

Az eladást mindig úgy intézi, hogy a legénységnek legalább is öregje jelen legyen; — ekkor pénzben osztozkodnak; de előbb bevásárolják mindazt, amire közösen szükségük van; megveszik a sót, a hagymát, a kenyeret és a nélkülözhetetlen pálinkát, a melylyel azonban igen mértékletesen élnek.

A magyar halászember nem babonás. Van neki egy sereg jele, amelyről áradásra, apadásra következtet; a jeleknek nagy része a természet rendes tünetényeiből kerül ki: mit mivel a csiga, a vízi-

bogár s több efféle. Inkább figyelő és hosszú tapasztalásból szeret következtetni.

Ez a magyar halászembernek általános jellemzése s a képet az tetőzi be legszebben, hogy rendkívül szereti mesterségét, s mint mondtuk, büszke reá. Ő sohasem panaszkodik, hogy a halászat mestersége kemény munkával jár; baja az, hogy a hal erősen elfogyott, s ha valaki, a magyar halász az, aki teljes joggal vissza kívánhatja a régi jó időket.

Herman Ottó.

A dobsinai jégbarlang.*)

Magyarország leghatalmasabb erdőhegyétől, a Királyhegytől nem messze, a Ducsának nevezett hegyoldal középmagasságában kis fabódé tűnik szemünkbe, fakeritással, melyen jókora tábla függ „Jégbarlang“ felirattal. Hűvös légáramlat tolul felénk a velünk szemben emelkedő meredek sziklafaltól s érezteti, hogy a barlang szájához közel vagyunk. A szilafal mintegy 12 méter széles és magas, rajta vastábla függ, a jégbarlang felfedezőjének nevével (Ruffiny Jenő 1870).

A dobsinai jégbarlangról határozottan mondhatjuk, hogy az mind nagyság, mind szépség

*) Dobsina kis bányaváros Gömörmegyében; a várostól mintegy két órányira a sztraczenai völgyben, a Ducs hegy oldalában van a világhírű jégbarlang, melyet 1870. júl. 15-én Ruffiny Jenő bányamérnök fedezett föl. Azelőtt csak annyit tudtak róla a környékeliek, hogy a hegyoldalban van egy jéggel telt hasadék, de bemenni senki sem mert. Azóta Dobsina város hozzáférhetővé tette, s ma mint a világnak egyik legjobb természeti csodája ismeretes. A barlang megsejmelése egy órai időbe telik.

tekintetében az eddig ismert gyérszámu jégbarlangok között a legelső helyet foglalja el.

Jege számtalan egymásra fagyott rétegek tömegéből áll; hol sima, sik padozatot, hol óriási jégfalakat alkotva, majd különböző jégcsapok-, kúpok-, oszlopokon kívül csodás szépségű alakzatokat képezve, majd vitziszta, átlátszó s légtelen, majd fehéres, át nem látszó, alabastromszerű, apró légbuborékokat tartalmazó jégből. Összes kiterjedése 8874 m², melyben a jég tömege 125,000 köbméter és egy millió métermázsánál többet nyom.

Bemenvén a keskeny bejáraton, 18 falépcsőn haladunk lefelé; a barlang szélesedő torkában vagyunk, a boltozatot és oldalfalakat mészszirtek képezik, míg a padlózatot tart jégből áll, mely itt lejtözetesen tart lefelé. Merő pár lépcső s a barlang főürege: a Jégterem tárul fel előttünk.

Ez a 120 m. hosszú, 50—60 m. széles és 10—11 m. magas csarnok, melynek közel 5000 m² kiterjedésű padlózatát tükörsimá jég borítja; félve lépünk rá, hogy el ne csúszszunk. Nincs ezen emelkedés vagy mélyedés; sokszor volt vig korcsolyázók versenypályája nyár derekán. A terem felső fala rendetlen alakú, be-benyúló szürke szirtjeivel méltóságos bolthajtásként borul a félhomályba tűnő fénylő padlóra, kisebb-nagyobb jégcsoportok függnék rajta, s millió jégkristály csillag-alakzatok; itt átlátszó oszlopok, ott egy magas jégdomb s ezerféle változatos jégalakzat mindenfelé.

A terem boltozatáról sziklatömeg ereszkedik a padlózatra jó szélesen s a terem két részre osztja: egy nagyobbra és egy sokkal kisebbre. Utóbbi a Kis terem. Itt, a terem közepén két négyzetű,

hegyes csúcsba futó jégtábla áll a sik padlón, ezek a Sirkövek; jobbra van a meglepő szépségű Vizuhatag az Elefántfejfel. A sziklábóltról ivben lezuhanó víztömeg ez, csak néma mozdulatlansága mutatja, hogy jéggé merevedett. Az egész terem jege évről-évre élénk növekedést mutat, a természet körülfutó deszkapadló 1876-ban a jégsík felszínénél 25 centiméterrel magasabban feküdt s 1878-ban már a jég volt 15 centiméterrel magasabban a deszka padlónál.

Itt van a három Jégoszlop is. Az egyik magas jégdomb tetején nyugszik. Feltűnő átlátszóságuk már távolról sejteti, hogy nem tömörök; közelből látjuk, hogy valóban üresek azok s hozzá még egyiknek hengeralaku üréből állandóan a vékony vizsugár csörtet lefelé, mely a padló jegébe kis katlant mosott. Ez állandóan vízzel van tele, neve: Kut; ez oszlophoz egy háromszög alakú, ferdén dülő jégtábla támaszkodik, melyet hosszas hasadék szel át ez a Beduin sátor.

A 8—11 méternyi oszlopok felületét ellepő, ezer változatos jég-ékitmény méginkább leköti figyelmünket. Jégzalagok, finom összekuszált szálak, párhuzamos gyöngyosorok, majd keresztül-kasul fonódva csillognak az oszlopon; lefüggő, hosszú bojtok, gazdag rojtok, majd legyező-forma, tiszta, átlátszó jéglemezek, üveg-félgömbök hegyes csapokba futva ki; majd újra levelek, lombok, hullámosan hajlott fűszálak, sarlóképi, hogyes nyulványok alkotják diszitményeiket, leírhatatlan változatokban: szemtink minden mozdulata, a gyertyaláng minden lobbanása más meg más csillogó alakot varázsol elő.

A mit eddig bejártunk, a barlangnak Felső

emelete volt; van ezen kívül egy Alsó emelet is, mely ennél nem kevésbé érdekes, de talán még meglepőbb.

Az Alsó emelet egy szakadatlan folyosó-alaku ürmenetből áll, melynek egyik oldalát a barlang sziklafala, másikat a terem jégpadlójának óriási vastagságú harántmetszete alkotja. E folyosó eredetileg két részből, egy jobboldali szárnyból, meg egy baloldali szárnyból állott; e két szárnyat egymástól merő jégtömeg választotta el, de a jégtömeg alagutszerűleg átfuratott s a két szárny ilyen módon egy folytonos, szakadatan ürmenetté lett. Egész hossza 200 méter.

Ha már fenn a jégteremben a padlózat terjedelme meglepett is, mégsem volt az valami soha nem látott dolog; a szabad természetben egy befagyott tó, vagy jéggel borított sík rét nem más képet ad. De midőn ugyanazon jégpadlót vastagságban is látjuk, akkor lehetetlen bámulatunkat elfojtanunk. 200 méter hosszú, 10—15 méter magas szakadatlan jégfal 4644 m² terjedelemben, oly óriási tömeg, milyen csak a sarkvidékeken látható.

Mint egy bezárt könyv lapjai, úgy fekszenek itt jégrétegek jégrétegekhez tapadva; azt is látjuk, hogy lapokból áll, de meg nem számlálhatjuk. A rétegek majd vitziszták, majd alabastromszerűek, közbe-közbe néhol finom porréteg is vegyül; párhuzamosan fekszenek egymáson, együttesen hajlanak néhol egész 40 foknyi szögig.

A jégfalon kívül is érdekes jégképződmények vannak itt. A legszebbek egyike a Lugas; magas jégdombon áll, ivben összeboruló lombok, palma-levelek, finom fűszálak, különböző vastag vitziszta

jégrétegeiből van fonva; belírét is ezerféle jégvirágok, ragyogó jegeczek alkotják. Belülről erősen megvilágítva bámulatos szép kép.

Most az Alaguthoz érünk. Nyolcz méter hosszú, jó tág sikátor ez, tiszta merev jégbe vágva. Tul a Kápolnába érünk; a folyosó sziklafala és jégfal gótivben hajlik itt össze, változatos jégképződmények diszitik falait: csendes méla kis hely. Ez a barlang leghidegebb, legszárazabb és egyuttal egyik legmeglepőbb pontja; nem annyira részeinek kiváló szépsége vagy jégképződményeinek nagyszerűsége, mint inkább az egésznek együttes hatása, vonzó, vad igézete által.

A folyosó kitágul, szikla bolthajtása, hegyes szirtok kikiállása, mély, öbölforma vajúlatok s tántogó hasadékok miatt zigzugos, igen rendetlen felületű; meredeken a mélybe süllyedő fenekén szirtgörgeteg s leszakadozott, alaktalan kötőmegek a legnagyobb rendetlenségben keresztül-kasul vannak egymásra hányva, a melyből a részben eljegesedett repedések bizonytalan sötétje mered reánk. Felcsigázott képzelünk élénk tevékenysége a félhomály bizonytalan alaku kőszirtjeiből, fehérlo jég-tuskóiból mesebeli szörnyeket, pokoli sátánt, büvös lidérczet varázsol elő. Hasztalan keresünk itt valami szelid képét, valami enyhét, lágyat, gyöngéden hajlott vonalt, hullámosan görbült felületeket: minden vonal élesen van megtörve, minden lap hirtelen, darabosan szakad meg; csupa kiálló szöglet, hegyes csucs, éles szél; minden zord, minden vad, a mi körülvesz.

A folyosó e részlete a Pokol. Egyik zugában egy 7—8 méter magas vaskos jég-tuskó fekszik a

sziklafalhoz s a mögötte lévő, sötétszínű sziklacsoport miatt a félhomályban, mint egészen fekete, határozatlan alaku tömeg látszik. Ez a Luczifer.

Innen lefelé aknaszerű menet vezet. Itt van a Fügöny, a jégfalról szabadon lelógó 10 méter magas és 8 méter széles jéglepel. Festői redőzetben fityeg le egész a padlózatig; finom vizszálak, átlátszó gránátfüzérek, szabadon lefüggő rojtok, hullámos fürtök diszitik és változatos, leirhatatlan alakzatok vannak beleszőve.

Az Orgona 8 méter magas, 6 méter széles jégalakzat. A jégfalról majd egészen vékony, majd lábnyi vastagságu, egészen szabályos hengeralaku jégcsapok — orgonasípok módjára — lépcsőzeten s egészen párhuzamosan sorakoznak egymáshoz; majd padlózatig érnek; majd szabadon lógnak.

A folyosó végén lépcsőzet emelkedik előttünk, ezen kell felmenünk 150 fokon. Mikor az utolsó lépcsőre feljutunk, meglepetve látjuk, hogy újra a Kis teremben vagyunk, a Vizzuhatagnál, honnan nincs már messze Isten szabad ege.

Trencsén vára.

Ama vadregényes sziklaormokat, melyek a rohanó Vág völgyét körülveszik, számtalan várrom koszoruzza. Ez ősi emlékek legnevezetesebbike kétségkívül, nemcsak kiváló történelmi multja és a többit meghaladó erősségének nagysága és fontossága miatt, hanem nagyszerű regényes fekvésénél fogva is: Trencsén vára.

A Vág mentén fölfelé haladva, Beczkón tul kitágul a szilaj folyam völgye, melynek szélein a

hegyek mindinkább pompás alakot öltenek, míg Kosztolna helysége nál egy magas, meredek sziklán büszkén tűnik fel az erős, hatalmas királyi vár. Ez még romjaiban is joggal felülmulja a többi hirnevére, mert régiség, nagyság és erő tekintetében vele az országnak kevés hasonló váromladványa mérkőzhetik. Eredetét a római korba teszik. Őseink a honfoglalás korában már készen találták Trencsén várát, mely hódításuk egyik végőrsége volt és az egész vármegye székhelyéül választották.

Trencsén vára hazánk történetének első korszakától kezdve mindig kitűnő szerepre volt hivatva. Már a XI. században, midőn Salamon király alatt a meghasonlás átka magában az uralkodó házban tört ki és dulta a hazát, a csehek fejedelme megharagvó seregével az országot. Ellentállás nélkül hatolt egész Trencsénig, de itt, mint óriás gátköben, megakadt diadalmas hada; és míg ez sikertelenül erőlködött utat törni, az alatt az Árpádok kibékülvén, egyesíték ellene seregeiket, melyekkel gyors futásra kényyszeríték a vakmerő szomszédot. Hasonló sorsa volt Trencsénnek 1069-ben Ottomorvai örgrófnak. Nem volt szerencsésebb V. Henrik császár hadtársa, Szvatopluk cseh fejedelem sem, midőn boszujában vad seregével az egész Vág völgyet földulta.

1241-ben is, a tatárjárás idejében, Trencsén érintetlen maradt. Ekkor, valamint a hon alapításától kezdve is, Trencsén mindig királyi vár vala; csak a XIII. század végén találjuk a hatalmas Csák nemzetség birtokában; ekkor Trencsén ura Csák Péter volt. Ennek fia, Csák Máté, a hatalmas nádor, Trencsén főispánja, felejtethetlen hirre emelte Tren-

césén várát, melyből a Vág két partján, a Dunáig lenyúló terjedelmes birtokon, a róla „Mátyus fölé”-nek nevezett vidéken, a trónért vívott harcok szomorú korszakában függetlenül uralkodott.

Csák Máté halálával Trencsén vára a koronára szállt vissza; magát a várost azonban Károly király csak az 1321-ik év nyarán szerezte meg. Ettől fogva Trencsén mindig a trónon vagy kormányon ülőktől kapja birtokosait. Nem egyszer tartózkodnak falai közt hercegek, királyok és királynék. Itt kötötték meg a békeszerződést János cseh és Kázmér lengyel királyok. Nagy Lajos királynak Mária nevű leánya itt ment férjhez Zsigmondhoz.

1445-ben Hunyadi János kormányzó Ország Mihály gondjaira bizá és még 1454-ben is a Hunyadi-nemzetség birtokában találjuk Trencsént. Majd a Szapolyai, Thurzó, Forgách nemzetség jutott e vár birtokába. Végre 1593-ban Forgách Imre a hozzátartozó birtokokkal együtt átruházta Illésházy Istvánra. Ennek nemzetsége változatos viszontagságok daczára is megmaradt annak birtokában az utolsó Illésházyig, kitől vétel útján 1835-ben a nevezetes középkori vár uradalmával együtt báró Sina Györgyre szállt.

Egyik legnevezetesebb hagyomány e várkastélyban a még most is fennálló, borzalmas mélységű kut, melynek keletkezését a monda ekképen adja elő. Midőn egykor Szapolyai István a törökök ellen viselt egyik portyázásából hazatért, gazdag martalékot hozott élőkelő török foglyokban Trencsén várába; volt ezek közt egy Fatime nevű leány, ki egyik legelső basa fiának a jegyese volt. Eljött Omár, a jegyes maga s gazdag váltságdíjat ígért

érte Szapolyainak; de Szapolyai közönyös maradt; mivel nejének, a hercegasszonynak kedveltje, Fatime nem elad. Kinos gyötrelmében Omár a gróf lábaihoz borult s ekkor Szapolyai bosszankodva mondá: „Idézz ki e sziklából vizet, mert előbb keblemből sem idézhetsz elé könyörületességet.“ — „És ha a követ meglágyithatnám“ — mond Omár. — „Am legyen, ha sikerül — viszonzá Szapolyai — legyen Fatime és valamennyi fogoly sarcz nélkül szabad.“ Omár hirtelen fölemelkedék és a grófnak nyújtva izmos jobbát, kérdé: „Adod-e nemesi szavadat?“ És Szapolyai odanyújtá kezét, melyet sem mint barát, sem mint ellenség soha meg nem szegett.

De a török is megesküdött, hogy Fatimét kiszabadítja; vagy életét is ott hagyja — és jó kedvvel fogtak társai a kutatáshoz, melynek sikerülte őket szabadságba és hazájokba juttatja. Csak ropant ütéseknek engedett az aczélkemény szikla és gunyolni látszék a balga vállalatot, melyen a vakmerők hasztalan meritenék ki erejüket. A kemény ellentállást Omár tántoríthatatlan türelemmel ostromlá és a munkások hanyatló erejét szóval, példával, ígérettel és jutalommal fokozá, ébresztgeté. De miután egyik nap a másik után hasztalanul mult el, sőt már három — öröklétnek látszó év is elrepült és a hihetetlen mélységre kivájt üregben még nem volt viz, akkor Omárnak is hervadozó testében megfáradt bátorsága, ereje fogyni kezdé és súlyos betegségbe esett. A gondoskodók ápolása nagy bajjal tartóztatá fel az elválni készült lelket, midőn hirtelen szokatlan örömjajongás: „Viz! viz! dicsértessék Allah!“ kurjongatások töl-

ték be a várkastély terét. Az örömjaj gyógyító hatással volt Omárra is. Szapolyai pedig — teljesítve lévén legforróbb kívánsága — királyi módon megvendégelte és megajándékozta a foglyokat s ezek azonnal hazájukba tértek.

E nevezetes kuthoz közel van az a helyiség, mely a megye fegyvertárául szolgált. Ép még a porkoláb lakása is. Ezekon kívül minden romokban hever, melyek közt számtalan kölapon a Thurzók, Forgáchok és Illésházyak czimerei és felirásai porlanak.

A várkapun kívül, de még védművekkel körülfogva, a hegy közepén áll a régi anyatemplom, melynek birtoka fölött egykor a katolikusok és evangélikusok versengtek. Ennek történelmi nevezetessége egy oldalkápolnában rostélyzattal elzárva az Illésházyak sirboltja, hol a többi emlékek közt Illésházy Györgynek életnagyságu alabástrom-szobra, mint a képfaragás sikerültebb műveinek egyike, megtekintést s figyelmet érdemel.

Nagy Iván.

Lóvásár.

Hadadi Mihálynak megsántult a lova. Bevitte hát a dorozsmai *) vásárra, mikor egy kissé kipihente a sántaságát, hogy eladja, aztán másikat vegyen helyette.

Szerencsésen tuládott a lovon. Épen indult másikat nézni, mikor találkozott a ravasz Kabók Illéssel, a kinél jobban senkisémet értett a lovakhoz.

— Jöjjön kend választani — mondja neki. Az rááll, mennek választani. Mert a lóvétel nem tar-

*) *Dorozsma*: Csongrádmegye Tiszán inneni részében van.

tozik a közönséges dolgokhoz. Nehéz és furfangos állapot az, mely körütekintést kíván.

— Hogy adta kend el a lovát? — kérdezi Kabók.

— Száz forintért — feleli Mihály — hanem nyolczvanért vettem tavaly. Most is ilyenfelét szeretnék venni.

— Persze, persze. Hanem nyolczvan forintért bajos olyant kapni, amelyik huz is, futós is.

— Csikót is nevel — tóditja Mihály.

— Meg a testi állapota is rendes — egészíti ki Kabók.

Ezen elgondolkoznak és lehajtott fejjel ballagnak előre a lovak közt, hogy az eladók meg ne lássák rajtuk, ha valamelyik deres vagy szürke megtetszik nekik, mert annak aztán mindjárt ára van. Csak úgy félszemmel sanditanak jobbra-balra.

— Talán lovat akarnak kendtek? — kiált rájok egy kupecz.*)

— Azt, azt! — válaszolta Kabók.

— Hát akkor ide jöjjenek, van itt megvenni való elég.

— Csakhogy nem venni akarjuk — vág vissza Kabók ravasz mosolylyal — hanem csak úgy akarni akarjuk.

Mentek tovább. Még nem láttak kedvökre való lovat. Egyszer aztán megrántja Mihálynak a kabátja szárnyát Kabók.

— Látja kend? — sugja.

— Azt ott? — sugja emez vissza.

— Azt hát. A három közül a harmadik.

*) *Kupecz*: lócsiszár. lókereskedő.

— Testben egészen rendes, de a háta egy kicsit le van esve, aztán meg zabosláda feje van neki.*)

— No, no — véli Kabók — olyan nyolczvan forintos formáju. A király ménésében van bizonyosan szebb is.

Mihály megáll s messziről sandit a lóra. Hát valóban egész rendes állat. Hirtelen egy tekintetet vált Kabókkal: Mihály egyet pislant, Kabók kettőt, s ezzel el van intézve a dolog. Kabók elmarad, Mihály pedig megy ama bizonyos ló felé, de csak tél-tul, mintha legkisebb gondja is nagyobb lenne annál. Még egy kicsit tul is megy rajta. De ekkor elejti kezéből az ostort, amiért vissza kell fordulni. Mikor fölvenné, csak úgy véletlenül megakad a szeme a lovon. Nézi egy darabig, azután hanyagul oda szól:

— Ez a vénség is eladó?

A gazda kissé ingerülten felel:

— Eladni eladó, de vénnek nem vén, fiatalabb, kent kend.

— No, no! — szelidül Mihály — nem látta mind az én keresztlevelemet.

Amaz kun ember lévén, nem enged magán ki-fogni, s félvállról felel:

— Kend se a lóét.

Ezen most már nevet Mihály, hogy hárag ne legyen a dologból, s azt mondja:

— A lónak a foga a keresztlevele.

Most aztán megnézi a ló fogát. Le lehet erről olvasni, hogy ez a ló hét esztendő, a mi lónál

*) *Zabosláda fej*: nagy, idomtalan fej.

körülbelül a férfikor delét jelenti. Se nem nagyon öreg, se nem nagyon fiatal. Ez hát éppen vágna.

— No ugy-e? — mondja diadalmasan a kun.

— Hm no! — feleli Mihály savanykásan — az még nem határoz, mert akadhat hibája. Hiszen látja kend az állását. Olyan a háta, mint a beroskadt tanyatető. Meg a feje. Micsoda nagy hordófej! Hiszen talán be sem fér vele az istállóajtón.

A kun már ezt a sok gyalázást nem tűrné, de kilátja Mihályból a vevőt. Az vesz, a ki ócsárol — tartja a német.

— Hát iszen hibája van neki — mondja a kun — mert ha hibás nem volna, a katonák is megvennék.*)

— Ezt? — kiáltja Mihály -- ezt a lisztes hombárt?

— Adjon Isten jó napot! -- mondja most valaki a háta mögött. Mihály megfordul, Kabók volt.

— Nini — mondja nagy meglepetéssel — hát kend is itt van?

— Itt ám. Talán lovat néz kend?

— Azt, azt. Ezt itt, ennek a jó embernek a lovát. De nevetni kell rajta. Azt mondja erről a lóról, hogy még a katonák is elvinnék. Nevetni való ez.

— Ha hibája nem volna — mondja bosszusan a kun — hát el is vinnék.

Most Kabók veszi szemügyre a lovat. Kissé hátra hajlik, a ballábát előre teszi, s összehuzza a szemeit. Fontos pillanat ez!

*) A katonák huszárlónak a legjobb lovakat válogatják össze.

— Ez az a bizonyos ló? — kérdi komolyan.

— Ez.

Megnézi a fogait, mi közben kissé rángatja a vállát. Aztán a nyakát markolászsa végig, ha nincsenek-e rajta rejtett daganatok s nem kehes-e. Az állat nem is állja ki az erős marok szorítását a gégején, köhint párszor és rázza nagy fejét, mire Kabók igen magasra huzza föl a szemöldökét, szája szélét meg igen mélyen biggyeszti le. Azután a szemek kipróbálása következik. A nagy fekete fényes gömbök tiszta szemet mutatnak, de Kabók azért csak belefű mindkettőbe, miközben a ló fölkapja a fejét és állon üti vele Kabókot. Káromkodik egyet, aztán kalapjával integet néhányszor az állat előtt, ha nem ijedős-e. Most következik a hát megvizsgálása, meg hogy szilárdan áll-e a ló a lábain. Ez okból kissé oldalt löki az állatot, mire ez elkezdi ide-oda tánczolni és rálép Kabók lábára.

— Talán az ördög bujt beléd, hogy úgy ugrálsz? — feddi ez mérgesen.

Most már a lábak szemléje kezdődik. Ez a fődolog. Végig megy kezével minden izmon, hogy nincs-e megcsomósodva, nem mutatkozik-e rajta valahol pók. Azután következnek a paták. Végül pedig megrántja jól a ló farkát, hogy nem csak úgy van-e oda ragasztva, mert ez aztán valósággal tanyacsufság lenne.

Mikor mindennel készen volt, néhány lépést hátrált Kabók, állát a tenyerébe fogta, s pár pillanatig szótlán komolysággal szemlélte a lovat. A kun aggodalommal, Mihály benső gyönyörűséggel nézi ezt az alapos vizsgálatot.

— Hát ezt vinnék el a katonák? — kérdezi végre a nagy hallgatás után.

A kunban már forr a méreg, de türtözteti magát.

— Mondtám már, hogy akkor, ha nem volna hibája.

— Értem, értem — feleli Kabók, ki titokban bizalmas pillantást vált Mihályval. A pillantás azt jelenti, hogy ez az a ló, a melyet meg kell venni. De Kabók szavai egészen mások:

— Értem én azt — mond a kunhoz — a mit kend mond. Csakhogy én meg azt mondom kendnek, hogy ha ennek a lónak hibája nem volna, éppen nem vihetnék el a katonák.

— Már miért? — kérdi bámulva a kun ember.

— Azért, mert akkor nem maradna meg belőle semmi. Csupa hiba az egész ló.

Mihály helyben hagyja Kabók ítéletét és megfordulnak, hogy távozzanak. De elmenőben mégis kérdést intéz Mihály a gazdához:

— Aztán hogy adná?

— Hetvénöt forint.

Az alkuvók szemei összevillannak. Meg voltak elégedve. Most már rövidesen elintézik a vásárt. A mely lovat hetvenöt forintra tartanak, azt oda adják hatvanért, ennél fogva ígérnek érte negyvenötöt. Ez igen arányos számítás. Az egyik feljebb megy alku folyamán ötten, a másik lejjebb megy ötten. Azután újra közelednek egymáshoz ötten-ötten, végre hatvannál találkoznak.

Ugy is volt. Hatvannál a kun rámondta, hogy: Isten neki! Erre egymás tenyerébe csapnak, a ló-

passzust*) átírják, Mihály oda köti a lovat kocsijához, aztán a sátorba mennek, hogy megigyak az áldomást.

Tömörkény István.

Diós-Győr.

Tudjátok-e, hol van Diós-Győr?
Láttátok a regényes tájt,
A hérczet és barlangot, melyet
Az ős erő építé, vajt?

Az óriási hegymedenczét,
Vizének zöld mélységével,
Melyen egy-egy benyult merész ág
Rezgő képét teríti el.

Hol a mély titku rengetegben
A vad komló s az iszalag
Hűvös, szagos boltta foly össze,
Melyen vad méhek zsonganak.

Ózek szálnak a pataknál,
Melynek forrása jéghideg;
Kotyog, pityeg a szunnyadó fajd
Elszédő csirkéinek.

Hol a zöld fák közt, mint halott váz
Sárgul egy-egy váromladék;
Multjáról csak regék beszélnek,
S halk, gyenge visszhang lakja még.

Láttátok a tájt, hérczet, ormot
Csendes völgyek s halmok felett?
Szélid s vadon szépségiben a
Mindenható természetet?

*) Az eladó állatokról hivatalos bizonyítványt állít ki a község előljárósága, ez a passzus, melyet aztán eladáskor a vevőre írnak át.

Ott állott sok századdal innen
Diós Pál egyszerű laka,
A melyre árnyat és gyümölcsöt
Egy óriás fa hullata.

Diófa volt ez, a családnak
Vetése, sója, tehene;
Gyümölcsiből annyit beszerzett,
Hogy ujg érőt ért vele.

Vadász volt Pál, biztos kezétől
Halomra hulltak a vadak;
Bár egyszerű s irástudatlan,
Gondolkodó és hallgatólag.

A léreztetön, a zuhatagnál
●rákig elmerülve állt;
És pontos szemmértékre vette
Az elnyúló völgyet, lapályt.

Egyszer borutlan nyári délest,
Hogy a diófa hűsiben
— Körülhevervén kis családjá,
Pál gazda csendesen pihen:

Merőn néz a távolba, mintha
Törődne titkos terveken,
S egyet sohajt: „Hogy is nem adtál
Nekem sok kincset, Istenem!”

„Oh, oh, kiált a felesége, —
Hová beszélsz, vagy nincs eszed . . . ?“
De a vadász föllekesülten
Beszélt, — heszélni jól esett:

„Lásd, anyjuk, mily termékeny, áldott,
És mégis puszta e vidék!
A halmot nem építi, lakja,
A tért nem szántja senki még!

Hej, hej, ha úgy lehetne, mint nem:
A tájt megnépesíteném!
Szőlőt teremne a hegyoldal,
Vár állna a bércz tetején!

Parancsolnék a zuhatagnak,
Hogy hajtson árja malmokat;
Föltörném a gyepeket, hogy adjon
Pirosmagu kalászatokat.

És nem tudom, még mit művelnék . . . !“
Szólt a vadász, — és míg neje
Bámulva, féltve nézte, fölkelte
S eltűnt az erdők mélyibe.

És ott bolyongott, néma gondban
Föltvén az éjt és a napot;
S egyszer, hogy elnyomá az álom,
Ilyeténképen álmódott:

Ősz embert látott, a ki mondá:
„Kérésed meghallgattatik!”
Menj el, fiam, és ülj Nagyvárad
Kapujában harmadnapig!”

Pál gazda menten utnak indult
S éjjel-nappal gyorsan haladt;
Szörnyen csodálta és meguntá
A sík alföldi tájakat.

Itt a torkos gödény halászik,
S egy folt lovas-kócsag lelep;
A nádasban valami bömböl,
Hol távolabb, hol közelebb.

Amott a rét eluszik a tón
S a buzgány lég hosszu nyelén;
A habrózsák harasztja, mint egy
Zöld tányér, áll a tó vizén.

Hegy, erdő nincs, a meddig a nap
Kél és nyugodni mégyen át;
Az ember száz mérföldre nézhet,
Hanem azért semmit se lát.

Ezer nyom van, de egy ember sincs,
A csorda őrizetlen legel;
Előtte és utána árviz,
S az utas majd szomjan vesz el.

És oszlop épül a homokból,
A forgószél építgeti;
Karsul, ... karsul ... s mindig magasabb,
Míg kivirit a teteji ...

És akkor rögtön összeroskad,
Elnyelve a sík, puszta tér;
Pál megbámolja s unja mindezt,
Míg végre Nagyváradra ér.

Ülvén a város kapujában
Az első nap szürkületén,
A jó szerencsét várta, leste
Üres tarisznyával szegény.

És rögtön harsány szózatot hall:
„Mit kérsz egy napra“ — s megmered ...
„Ez ő, az ősz ember, ki küldött
S ígért álmomba' kincseket ...!“

Ember volt, persze, a ki szólt,
Rövid, vastag, ősz és kuszált;
De ez Pál gazdát hitta inkább
S ígért neki hat polturát.

S addig sokan a térre gyűlnek,
Asszony, leány, suhancz, öreg,
Hogy ott, ha kell, szólóbe, rétre,
Napszámba elszegődjenek.

A kurta polgármester ur is
Odébb szállít vagy hatvanat;
Pál bámul ... A szegény, csalódás,
Mint éles kés szívébe hat.

S másnap megint szól a kis ember:
„Hát kend, fiam, minek van itt?
S ő így felel rá: „Engedelmet!
Várok, nagy uram, valakit.““

Pedig dehogy várt ...! Bánta szörnyen,
Hogy ennyire törekedett;
Keserűen átkozta, szidta
Magát, álmát s az életet.

De már ha itt vagyok, bevárom
— Gondolta — a harmadnapot;
És jaj volt néki, a kis urtól
Annyi piszkot, moeskot kapott.

„Nem vagyok én korhely, csavargó,
Szólt a vadász, megkövetem!
Csak egy bolond álom miatt van
Rajtam ez a veszedelem. ...!“

S elmondta álmát. A kis urnak
Nevettében a könnye folyt:
„Okos ember vagy, jó barátom,
Okos, de senkinek se mondd!“

Ha az álom beteljesülne,
Én is hercezeg volnék talán,
S a Dárius kincsét azóta
Mind a zsebemben hordanám!

Háromszor álmotam, hogy arra
Föl ... föl. . . nagy rengeteg terül;
Bükk vagy hogy is ...! kincs van abban,
S induljak el, de ...

Él ottan egy vadász: Diós Pál,
Lakánál vén diófa van;
Csupán csak a fát kell kivágni,
S tövében három kád arany!

Az apám sem hallotta hírét
Bükknek, Diós Pálnak soha ...
Nos, földi, kell-e? Ott van a kincs!
Neked adom csak menj oda!“

Igy tréfált a kis ember, és Pál
Egy kis ígét sem felelt, hanem
Már-már betelve hitte álmát,
S otthon termett nagy hirtelen.

Reng a kenyértermő diófa,
Az ágak földre omlanak;
Hej, ha vakot vet a szerencse,
S nincs ott egyéb, mint kő s agyag ...!

Hanem nem úgy volt. Meglelé Pál,
Mit álmódott, mit keresett,
Friss élet és zaj kelt legottan
Az elhagyott vidék felett.

Gerezdét érlelt a hegyoldal,
Vár épült fön a bérczetetön;
A zuhatag szilaj folyása
Munkára kényszerítve lön.

S hol a vastól fölszaggatott gyep
Pirosmagu kalászt adott;
Megtelepült az összegyűlt nép,
S Diós-Győr épült általok.

Nézzétek meg a tájt, multak
Romokba dült emlékivel,
Holott az ember-ész hatalma
S a természet csodát mivel!

Tompa Mihály.

A magyar tengermellék.

Fiume városa és kerülete, vagyis a magyar tengermellék, a melynek kiterjedése 19·57 □ km., a magyar birodalom legnyugatibb pontján, a quarnerói öböl mellett fekszik. A Quarnero néven szűkebb értelemben az Adriai-tengernek éjszakkéleti nyulványát értjük, amely Isztria és a magyar-horvát tengerpart között terjed el, s amelyet különösen fiumei öbölnek is neveznek. De tágabb értelemben azon név alá nemcsak ezt a tengeröblöt foglalják, hanem az egész tengerpartot, s a vele összefüggő, 7—22 km. széles partszegélyt, mely az isztriai Arsa folyó torkolatától félkörben a dalmát határig terjed; továbbá a közbeeső összes nagy és kis szigeteket meg a köztük elnyuló kisebb-nagyobb tenger-

ágakat, csatornákat. Az ilyen tágabb értelemben vett Quarnerónak középpontja a fiumei kerület.

Gyönyörű öböl a Quarnero medenczéje; olyan, mint egy nagyszerű tó, amelyet köröskörül szép hegykoszoru övez. Partja csaknem mindenütt 30—65 m. magas sziklapárkány, melyet csak néhány völgynyílás szakaszt meg, s amely mögött fokozatosan mind magasabbra emelkednek a szaggatott hegytömegek.

A tojásdad alaku fiumei öbölbe az Adriai-tengerből három csatorna vezet. Az első a Canale di Farasina, Isztria és Cherso szigete között; ez a nagy hajózásnak rendes útja, amelynek legkisebb szélessége 4·5 km. A második ut a Canale di Mezzo, Cherso és Veglia szigete között; a harmadik pedig a Canale della Morlacca és folytatása: a Canale di Maltempo, Veglia és a horvát part között.

A fiumei öböl mélysége a partok közelében is akkora, hogy ezeket a nagy hajók is mindenütt megközelíthetik; Fiume közelében a víz mélysége 25—53 m., Cherso szigetének felső csucsnál pedig 100 m. Az öböl fenekét nagyobbrészt kékes, vagy fehér agyag, helyenként iszap és törmelék, néhol pedig homok borítja. Általában a tengeröböl feneké mindenütt nagyon alkalmas a vasmacskák kivetésére; csak néhol a partszéleken van sziklafenek. A partszélek mindenütt tiszták; a hullámok folytonosan nyaldossák őket s egy maroknyi földet, növényi vagy állati hulladékot sem hagynak meg rajtuk. A hullámjárás sokkal kisebb, mint a nyílt Adrián; a legnagyobb hullámok magassága a hullámvölgytől a taréjig 4 m.; a szélességök 6—10 m., a hosszáguk néha 40 m.

A fiumei öböl a legcsöndesebb és a legbiztosabb tengeröblök közé tartozik. Leggyakrabban az éjszaki, az éjszakkeleti és a keleti szelek fujnak; sokkal ritkábbak a délkeleti s a délnyugati szelek. A „tramontana“ éjszaknyugat felől, Isztria hegyeiről ereszkedik le s többnyire csak éjjel fuj; a „maëstral“ rendszeren nyugatról fuj, s a déli órákban szokott fölkerekedni; a „levante“ vagyis keleti szél Dalmátország felől érkezik és rendszeren esőt hoz. Sokkal tartósabb a „scirocco“, *) amely délnyugatról a Farasina csatornán át tódul be s a legmagasabb hullámokat támasztja; 2—3 napig is eltart, rendszeren felhőket, zivatart hoz és tikkasztólag, bágyasztólag hat. Legerősebben a tavaszi és az őszi szélváltozások idején fuj s ilyenkor néha nagy pusztítást visz véghez, mint az 1883. évi novemberhóban történt hajótörések bizonyítják. Gyakran a „bóra“ váltja föl, mely a horvát fősíkről rohan le s roppant erővel egész kiterjedésében végig söpri a Karszt hegységet. A hegy-sorok hosszában nyargalva a völgynyílásokon át tör a tenger felé, s a hullámokról valóságos vízpor-felhőt kavar föl. Csavarodó, szabálytalan rohamai és hirtelen lökései a szárazföldön sokkal veszedelmesebbek, mint a tengeren, mert a vizet ugyszólván csak kaparja, de magas hullámokat nem ver föl. Néhány évvel ezelőtt Buccari fölött egész vasuti vonatot sodort le a mélységbe; azért a völgynyílásokon kőfalakat építettek a vasut mentében, hogy a vonatokat megvédjék.

Leginkább a szelek okozzák azt, hogy a Quar-

*) mondd: siroldo.

nero keleti és nyugati partszéleinek éghajlata tele-mesen különböző. A nyugati isztriai partszél melegebb, mert a meleg scirocco járja, a hűvös szelektől pedig megóvják a hegyek. Ellenben a keleti partszél a horvát fősíkről lerohanó hűs szelek miatt sokkal hűvösebb, légmérséklete változóbb; azért lakatlanabb, terméketlenebb és műveletlenebb is.

Fiumében az évi közép-hőmérséklet 14.4° C; a juliusi közép-hőmérséklet 22.46, a januáriusi 5.4° C. Esőzés télen van legtöbb, nyáron legkevesebb. A hó nagyon ritka s mindig hamar elolvad; de a közeli hegyormokon és a szakadékaikban négy hónapon át is megmarad.

A növényzetre nézve magasság szerint három övet lehet megkülönböztetni. A parti öv mintegy 450 m. magasságig terjed, s jellemző növényei: az olajfa, fügefa, gránát-alma, bahér, mirtus, oleander, rozmarin stb. A második öv 450—1200 m. magasságig terjed, s ezt a bükk, cser, tölgy, jávor, gyertyánfa és más erdei fák jellemzik. A legfelső öv növényzete gyér fiúból és holmi cserjékből áll.

Folyóvizekben a Quarnero partszegélye általában véve nagyon szegény. Az Isztriában levő Arsán kívül csak a Fiumara vagy Recsina érdemi meg a folyó nevét. Ennek vadregényes völgyét meredek, szaggatott sziklahegyek szegélyezik. A völgy Terszátnál kiszélesedik, s itt a folyócska három ágra szakad és keskeny szigeteket képez. Vízének hajtó erejét egy nagy papirosgyár, egy lisztmalom és néhány más gyár használja föl.

Forrás szintén kevés van. A rostaszerű, lika-

csos niéskötömegeken beszivárgó esővíz a föld alatt kering és jobbra csak a tenger fenekén, a partoktól kisebb-nagyobb távolságban fakad föl. Maga Fiume városa azonban meg van áldva nagyon jó és tiszta vizet szolgáltató bőséges forrásokkal.

A szárazföld keveset nyújt a Quarnero lakosainak. Mívelhető föld nagyon kevés van és szőlőn s gyümölcsön kívül csak keserves munkával termeszthetnek rajta valamit. A sovány legelőkön csak a juhok és a kecskék tudnak megélni.

A földművelés nagyon sajátos a Karszt-hegységben. Ennek leges-legnagyobb része mezeten kőszivtag; a hegyhátról és a lejtőkről a termőföldet a bőra meg az eső már egészen lesöpörte; a mézskő nehezen mállik el és nagyon kevés földet szolgáltat; csak a sziklák hasadékai-ban s a tölsér- vagy teknőalaku mélyedésekben akad egy kis rozdsazinü föld. Innen van, hogy a Karszt-vidéknek csak 7—10 százaléka mívelhető. A megmunkált földdarabok többnyire csak apró, kerti ágyakhoz hasonló területek, a melyekről folytonosan szedegetik a követ; a fölszedett köveket a földek szélein fölhalmozzák s így építik a köfal-szerű kerítéseket, melyek a termést a bőra ellen megvédik. A Karsztvidék lakói bekerített apró földdarabjaikat jobbra ásóval és kapával mívelik s ekével való szántóvető munkára még ott sem igen szánják el magokat, a hol nagyobb földek vannak. Gabona helyett szivesebben tenyésztene kapás növényeket: burgonyát, káposztát, babot, borsót, kukoriczát, répát, czirokat. Legtöbb munkát a szőlőmívelésre fordítanak; de az sem hajt sok hasznot; rosszul kézelt boruk hamar elromlik, legfőljebb

1—2 évig marad meg. Pinczék nincsen, hanem csak gödröket ásna a hordók számára.

A baromtenyésztés jelentéktelen. Kevés háznál van több egy tehénél, sok helyütt még egy sincs. Széna kevés terem, s azt is többnyire eladják a tengerpart mentén, hol nagy ára van.

A szárazföldnél sokkal többet nyújt a partvidék lakóinak a tenger, a melynek állatvilága elég gazdag és változatos. A Quarneróban gyakoriak a delfin- és az apró czápaféle állatok, de az emberevő nagy czápa csak ritkán mutatkozik. A halak közül legnevezetesebb a tonhal, a melynek a fogása nagyon érdekes. Gyakoriak továbbá a rákfélék, tengeri pókok, tengeri uborkák, tengeri csillagok stb. Előfordul a fehér s a vörös korall és néhány spongya-faj is. Ámde a fiemelek általában a magyar-horvát partvidék lakosai a halászatot még csak kezdetleges módon üzik és korántsem oly vállalkozó szellemmel, mint kellene.

Sokkal több embernek nyújt keresetet a hajózás és a tengeri kereskedés. A gőzösök mindinkább kiszorítják a vitorlás hajókat; de a hazai hajósok és hajótulajdonosok még szívósan ragaszkodnak a vitorlásokhoz. Ezek többnyire csak a partszéleken közlekednek; de vannak olyanok is, a melyek a nyílt tengerre is kimennek és messzire elvitorláznak.

Pusztai élet.

I. Éjjeli utazás a puszta.

Magyarország közepén körülbelül 600 □ mér-földnyi beláthatatlan síkság terül el. E síkföld Hevesmegyében kezdődik s keletnek Erdélyig, dél-

nek az ország határáig, nyugaton a Dunáig terjed. Sajátságos csüggedés fogja el lelkiünket, midőn e mérhetetlen rónán végig tekintünk, melyen a szem hiában keres valamit, a min megpihenhessen. Gyakran több óra járásra sem látható emberi hajlék, nem emelkedik torony, melynek harangja megvigasztalna, hogy nem sokára emberek közé jutunk. Gyakran mérföldeket keskeny, magas töltésen utazik az ember, mocsárok és ingoványok közt, melyeknek csalóka zöldje ösmeretlen mélységet takar.

Egyszerre hatalmas zivatar kerekedik. A nehéz, sötét felhők mintha a földön usznának; az utas szinte attól tart, hogy beléje ütköznek s összenyomják. A villám veszedelmes közelben cikázik jobbra-balra, a szél ordítva nyargal végig az első-tétült rónán. A karcsu nádszálak jobbra-balra hajlongva keserves nótát susognak. Mindehhez még az az aggodalom járul, hogy, ha az utat eltévesztjük, lovastul, szekereztül befordulunk a mocsárba, melynek iszapos öléből bajos a menekedés.

Végre valahára a fürkésző szem fölfedez a távolban valami csillogást, de még jó darab földet kell menni, míg oda érünk. Egyszer csak ebelek csaholása üti meg fülünket, a kitikkadt lovak minden erejüket összeszedve iparkodnak előre s nem sokára megáll a kocsi egy épület előtt, melynek kicsi ablakaiból mécsvilág pislog ki a sűrű, sötét éjszakába.

II. A csárda.

Most egy hosszú villám megvilágítja a jelene-tet. Egy alacsony rozszant házat látunk magunk előtt, melyhez egy istálló s egy dűledező félszer

támaszkodik. Alatta több nyerges ló áll, prücsszögve és egyet-egyét nyerítve. Az ajtó megnyílik s egy zsidó, lámpájával óvatosan felénk világítva s mély hajlongások közt felszólít, hogy szálljunk le s aztán elvezet éjjeli szállásunkra.

Kövessük a ház belsejébe. Miután a tornáczon áthaladtunk, egy lámpagözzel és dohányfüsttel szinig telt szobába lépünk. Egyik szögletben egy padokkal körülrakott hosszú asztal mellé különös társaság van telepedve. Izmos, köpczös testű, villámló szemű s értelmes arcú emberek. Fejüket hetykén félre csapott kis kerek kalap fedi. Rendkívül bő redős gatya és borjuszájú ing, rövid, kék színű, fényes-gombu mellény, zsinórral pazarul kihányt, vállra vetett dolmány képezi az öltözeteket, lábukon sarkantyús csizma, övükben pisztoly.

Kik ezek a gyanus külsejű emberek, kik az asztal körül oly komolyan borozgatnak s egy pillantásra se méltatják a belépő idegent? Miféle báz ez? Hol vagyunk? E három kérdésre magyar emberről könnyű a felelet; de nem csuda, ha idegenek mindezen titkos dolgok láttára össze-összeborzad. Pusztán vagyunk; e komor, mogorva alakok betyárok; Ez a ház csárda.

E szón „puszta“ világerért sem kell valami elhagyott, lakatlan helyet vagy terméketlen sivatagot érteni; a puszta oly darab föld, melynek határán belül egyetlen falu sincs, s mely több száz, sőt néha több ezer holdra terjed. E puszták számát összesen mintegy 3000-re teszik, melyek részint magánosok, részint egész községek birtokában vannak.

Hogy terjedelmükről némi fogalmunk legyen,

csak a Hortobágyi pusztát említjük meg, mely 55,000 holdra terjed, s melynek kövér legelője számtalan juhon és lovon kívül 30,000 darab szarvasmarhának ad gazdag táplálékot. Ez a pusztta a rajta legelő összes barmokkal együtt Debreczen városáé; határa tíz mérföld hosszú és két mérföld széles.

De most térjünk vissza a csárdába. Reggel van. Ama borzasztó, zivataros éjben tett keserves utazás után igen jól aludtunk a csárdában. Így nevezik azon korcsmát, mely a mérhetetlen síkság közepén egymagában áll. A nádtetőt moh és kuszónövények*) borítják, a falak gyurt agyagból készültek s apró, homályos ablakokkal vannak ellátva. A csárda tetején komoly gölya áll fellábon, évek óta újra meg újra fölkeresett fészkeben. Az ajtó előtt két nagy bozontos komondor**) heverész kényelmesen szundikálva az éjjeli virrasztás után. A ház előtt egy kuton akad meg szemünk, melynek géme óriási nagyságának tűnik fel a semmi által meg nem szakasztott síkságon.

Tovább utazunk a végtelennek látszó mocsáron át. E mocsárok gyakran két öl magas karsu náddal vannak benöve, melynek védő sűrűjében ezerekenként fészkelnek a vízimadarak és hallatják különféle kiáltásukat. Helylyel-közzel, hol a víz tóvá alakult, komoly, méltóságos léptekkel sétál-

*) Kuszónövények, melyek a földön kúsznak s csak akkor nőnek fölfelé, ha valamibe kapaszkodhatnak.

**) Komondor = nagy juhászkutya, többnyire fehér. — A kutyák főbb nemei: 1. kópó = vadászkutya; 2. vizsla — oly vadászkutya mely szaglászva a szárnyasok nyomát keresi; 3. agár = nyulfogó; 4. kuvasz = nagyobb házikutya; 5. szelindek = mészároskutya.

gatnak fel s alá a pompás gémek, leskelődve egy-egy kíváncsi békára, mely orrát a vízből vigyázatlanul kidugja. A távolban összegázolt nád közt sajátságos sötét tárgyakat pillantunk meg, melyeket sem madaraknak, sem más állatoknak elképzelni nem lehet. Közelebb érünk, s a mocsárban egy csapat otromba, rut bivalyt fedezünk fel, melyek csupán görbe, fekete szarvukat, bozontos fejüket s vadul néző szemüket tartják ki az iszapos vízből mozdulatlanul. A nap jó részét ily kényelmes nyugalomban töltik ez esetlen állatok s úgy óvják meg magukat a rekkenő hőség s a legyek mérges csipései elől.

III. A pusztta lakói.

Most gyorslábú paripán egy lovas nyargal el előttünk, benne egyikére ismerünk azon embereknek, kiket a csárdában láttunk.

A betyár a pusztáknak sajátságos fia. Egész vagyonát gyors lova s fegyverei teszik. Az enyém meg a tied különbségére nem igen vigyáz; gyakorlott szeme előtt a nyáj legkövérebb ürüje, s száz között a legszebb ló rejtve nem maradhat, s amit szeme meglát, keze ott nem hagyja. Rablást vagy épen gyilkosságot csak ritkán követ el. A pusztta az ő lakása, ebben találja fel mindazt, ami után vágyódik.

Ily betyár gyakran váratlanul ott terem a meynyegzőn a legközelebbi faluban, hol akarva, nem akarva, barátságosan fogadják és jól megvendé-
gelik. A lányok szívesen tánczolnak a csinos legény-
nyel, ki pengő sarkantyus csizmában ugyancsak

emberül kirakja a csárdást. Mindenki óvakodik a hivatlan vendéget megsérteni, vagy a hatóságnak följelenteni, jól tudván azt, hogy pajtásai iszonyu boszut állnának érte.

A puszták azon részei, melyeket az árvíz gyakran előnt, mocsáros földjök miatt mivélésre nem alkalmasak, de lónak, juhnak és szarvasmarhának a legbujább legelőt szolgáltatják. Ott, hol a nádasoknak és mocsáros ingoványoknak végük szakad, már élénkebb a táj.

Hol is tenyészhetnék jobban a szép magyar ló, mint a sik pusztán, hol a szilaj csikók szabadon pajzánkodhatnak a puha gyepen! Mintha egymásért teremtetten volna az Ur-isten a lovat és a tősgyökeres magyar embert: mindkettőnek az alföld a hazája.

A szilaj ménes egész éven át a szabad ég alatt tanyáz, csak rendkívül csikorgó hidegben csapják könnyű ölbe. És amilyen szilaj és tüzről pattant a ménes, oly szilaj és vakmerő a pásztora, a hires csikós, kinek e végtelen rónaság a birodalma, mint az arabnak a sivatag; lován él, lován ebédel és lován alszik. Miként a tengerész lenézi a szárazföldön lakót, szintugy megvetéssel tekint a csikós a gyalog járóra. Öltözékének nem szabad öt korlátoznia: kék mellény, lobogós ing és bő gatya, melyet térdéig feltűr, mikor lovagol; pörge kalapjába makra*) pipát vagy egy szerény árvaleányhaj bokkrétát tűz.

A ki látta egyszer a pusztai lovat egész vad-ságában villámsebességgel elvágatni s tovarobogni,

*) *makra pipa*, karcsu nyakú kis vörös pipa, melynek tornyos fedele s kurtá sallangos szára szokott lenni.

csak gyöngé nyomokat hagyva a homokon: megszeppen a gondolatra is, hogy egy ily szilaj állathoz közelítsen. Nem így a csikós! Ő a legvadabb mént keresi föl s míg ez észrevehetné, mint a villám a hurkot nyakába veti s földre teríti a dühös állatot — azzal hátára pattan, a hurkot csendesen megtágitja; a mén érezve szabadságát, ágaskodik, s a legveszettebben vágtat keresztül a végtelen rónán, míg kifárad. A csikós mintha a lóról nőtt volna ki, egyik kezében nyugodtan suhogtatja korbácsát, másikkal a mén sörényét tartja és a szilaj állat meg van szelidítve.

Ott a sikon heverész a juhász is, körülötte nagyszámu nyája; nagy hozontos kutyái, melyek nem egyszer vitéziül viaskodnak a vérengző farkasokkal, magányának leghüségesebb társai.

Odább, botjára támaszkodva s mély gondolatokba merülve, álldogál a gulyás, körülé a hófehér gulya ropogva legelész a gyepen. Mennyire különböznek ezek az állatok azoktól, melyek istállóban nevelkednek föl! Testök karcsu, minden tagjuk erős, izmos. Büszkén fönhordozott fejük formás és kicsiny, ugy, hogy alig lehet megérteni, mikép fér el rajta az a két roppant szarv, melyeknek hegye gyakran egy ölnyre is szétáll. Járásuk könnyű és gyors, nagy szemökből bátorság és tűz sugárzik ki. Ezen gulyák egészen a természetre vannak hagyva: három-négy éves korukban a tinókat a gulyától elválasztják, s részint mezei munkára fogják, részint ezrenként eladják.

Azonban a pásztorok nyájaikkal, a betyárok s a csárdai zsidó háznépével nem egyedüli lakói a pusztának. Itt élnek az ugynevezett szegénylegé-

nyek is. Ezek többnyire fiatal legények, gyakran jómódu parasztagdák fiai, kik az ujonczozás elől a messze síkság magányába s a sűrű nádasokba menekültek. Nem kevésbé szeretik ezek is a pusztát, melynek minden zegét-zugát oly pontosan ismerik, hogy holdvilágos éjjeleken gyorslábu lovukon bámulatos biztossággal nyargalnak át a mocsáros ingoványokon.

Öltözötök hasonlít a betyárokéhoz, csakhogy tisztább és csinosabb. Ők is mások rovására élnek ugyan, de nem annyira a félelemnek kicsikart, mint inkább a vendégszeretetnek önkénytes adományaiból. A pásztor örömet megosztja velök kenyerét és szalonnáját; a lakmározást egy-két korty borral fűszerezik, mi sohasem hiányzik csikóbőrös kulacsukból. A ló a bujdosónak leghivebb társa, a szegénylegény nem vétel útján jutott annak birtokába, mert a puszták fia a lólopást igen természetes és könnyen megbocsátható szerzőmódnak tartja.

A szegénylegény semmi egyéb lopást vagy rablást nem követ el, nemhogy gyilkosságot. Meglátogatja nemcsak a pásztorokat s a pusztán elszórt tanyákat, hanem téli estéken benéz a közellevő falukba és uri kastélyokba is, s a korcsmai tánczokról ritkán marad el.

IV. A nádas.

Ezek a messzeterjedő síkságok, melyeknek lakói pásztorok, néha betyárok, szegénylegények is, s a juhok, szarvasmarhák és lovak ezrei, s melyeknek roppant nádasai számtalan vízi szárnyasnak élelmet és lakást szolgáltatnak, ezek a tulajdonképeni *puszták*. Nagyföntosságaik e tájakra

nézve a többször említett nádasok. A nádat és sást télen, mihelyt a mocsárok befagytak, levágják, csomóba kötik, s részint eladják, részint saját használatukra forditják. Minthogy e tájakon a fát csak nevérl ismerik, azért közönségesen a nád szolgál tüzelőszerül. Náddal fedik házukat is; gyékényt készítenek, s utat csinálnak belőle a mocsarakon át. Gyakran történik, hogy erősen összekötött nádkéveket több rétegben egymásra raknak, s az így készült rugalmas hidon a legnagyobb terhes szekerekkel is átmennek. E mocsáros vidékek lakói az efféle hidak építésében kitünő ügyességgel bírnak; egy-két óra alatt készen áll a néhány ölnyi nádhid. Sőt néha járhatatlan mocsárokon át 100—200 öl hosszú hidat is vernek ily módon.

Ha a nádat valahol a mocsárok nagy mélysége miatt le nem vagdalhatják, vagy nincs rá szükségük; akkor az vagy lábán rohad vagy meggyújtják. Az így támasztott, messzire nyuló égés éjnek idején gyönyörű egy látvány: az ég egészen vörös és aranszinbe öltözik, a tűz mohón emészti a számára zsákmányul engedett száraz anyagot; a lángok több ölnyi magasra fel-felcsapkodnak, már messziről hallani a ropogást, melybe oly csudálatosan vegyül a farkas haragos üvöltése, a róka kinos csaholása, s az ezer fölzavart viziszárnyas panaszos lármája.

E nagy terjedelmű mocsarak a Tisza kiöntéséből támadnak, mely e síkságon kényelmes lustasággal, a legkülönösebb kanyargások közt hömpölyög át.

Partjai néhol alacsonyak, úgy hogy tartós esőzés idején zavaros hullámai gyakran sok ezer hold

földet előntenek. A kár ilyenkor kiszámíthatatlan. A Tisza e féktelen ki-kicsapásainak most gátat vetnek, medrének munkában levő szabályozásával. Ha e nagyszerű munka be lesz fejezve, a mocsarak legnagyobb részt el is fognak tűnni, s termékeny mezőkké alakulnak át.

V. A tanya.

Hagyjuk el most a rideg pusztát sajátságos lakóival s forduljunk egy másik részéhez, mely földje kövérségénél fogva gabonatermesztésre való.

A síkság termő része is, télen és nyár elején, egész aratásig, meglehetősen egyhangú és rideg. A gyönyörű zöld vetések beláthatatlan messzeségre terülnek el szemiünk előtt. Később a tengeri, mint valami fiatal erdő nyulik föl, melynek széles zöld levelei sajátságosan susognak a szellő érintésére. A tengeri néha 10—12 láb magasra is megnő.

E hullámozó zöld vetések közt itt-ott látunk fel-tünni egy-egy tanyát barátságos fehér falával és sima szalmatetőivel. A tanya a cselédség és a gazdatisztek lakóházaiból s a szükséges istállókból áll. A gabna és takarmány eltartására szolgáló csűrőknek és felszereknek itt nyoma sincs. A szükséges anyagszerek híjában bajos is volna e tájakra nagyobb szerű épületeket emelni. A betakarított gabnát szabad ég alatt, valamely kerített térségen háznagyságu asztagokba rakjuk s annak idején lovakkal nyomtatják el.

Az aratás kezdetével a puszták is megelevenednek; némely nagyobb birtokon 600—800 arató is dolgozik. Ezek többnyire az északi tó-megyéből vün-

dorolnak le, melyeknek lakói a föld sovány terméséből otthon meg nem élhetnek. Egyet maguk között főnek választanak, kinek tiszte közös érdeküket védeni, a szerződést a következő évre megkötni s az élelmezésről gondoskodni. Mellette áll a gazdaasszony, ki mindnyájuk számára süt-főz. Legközönségesebb munkabérok az általuk learatott gabnának tizedrészéből áll. Valódi öröm nézni, mily rendkívüli szorgalommal dolgoznak ezek az emberek. A legtikkasztóbb hőségben, melyet sem szellő, sem egyetlen fa árnyéka nem enyhít, dalolva dolgoznak ők, szakadatlanul, gyakran késő éjjelig s kora hajnalban már ismét munkában állanak.

Midőn a birtokos a mezőn először jelenik meg, ősi szokás szerint a legszebb lányok és asszonyok körül fogják s egy vékony, kalászkokkal gazdagon beaggatott szalmakötéllal megkötik, honnan csak úgy menekülhet, ha magát kiváltja, mi közönségesen egy vagy két akó borral történik. Mikor az aratásnak vége van, az összes munkássereg a szépen földiszitett kalászkoszorúval a birtokos udvarába, vagy ha ez nincs jelen, a gazdatisztébe énekszóval bevonul. Néhány ürü esik ez alkalommal áldozatul s egész éjjel lakmároznak és szerény dudaszóra táncolnak.

VI. A halász.

A pusztáknak, melyeken át a Tisza ezer csudálatos kanyarulattal halad, még egy különös lakójáról, a halászlóról kell megemlékeznünk. A halászok e halban oly dúsz folyam partjaira építik kunyhójukat s táplálékukat annak hullámaiból nyerik. Habár a halászatot tavakon és folyókon másutt is

nagy szorgalommal üzik, mégis valódi halászoknak csak a tiszai halászatot nevezhetjük, mert ezek teljes életökben csupán csak halászattal foglalkoznak. A halász-életet annyira kedvelik, hogy csak a legkritkább esetben nem folytatja a fiu apja foglalkozását.

Majdnem hihetetlen, mily töméntelen hal van a Tiszában. A legkitünőbb fajok: a ponty, csuka, tok. A halászatot leginkább hálóval üzik, csupán a pontyokat, melyek 25—30 fontot is nyomnak, szokták szigonynyal fogni. Itt egy különös tüne-
ményt kell megemlítenünk, mely kizárólag a Tiszának sajátja s évenként előfordul. Nyár derekán, a legforróbb napokon hirtelen tömérdek apró rovar lép el a víz tükrét, melyek csakhamar keskeny, fehér szárnyu pillékké alakulva, néhány óráig repkednek s aztán ismét visszahullanak a vízbe. Ekkor mondják a halászok, hogy a „Tisza virágzik“. E rovarok a halaknak, főkép a pontyoknak, kedves eledele, melyek mindenről megfedkezve, csapásokban. tátott szájjal uszkálnak s mohón nyeldesik őket. Ilyenkor a halász kis csonakjára ül s magával viszi szigonyait, melyeket erős kötéllel a csónakhoz köt. A pontyok, mohó lakmározásba merülve, csak akkor veszik öt észre, midőn a szigony már beléjük furódott, mire aztán kétségbeesett erőlködéssel szabadulni akarnak s a halászt nem ritkán veszedelembé ejtik, mivel iszonyu gyorsasággal jó messzire magukkal ragadják a könnyű csónakot. Ha aztán a megsebzett pontyok a fájdalom és vérvesztés következtében kimerültek, másokat vesz észbe a halász s néha számos derék pontylyal terhelve köti ki csónakát.

Regényes látványt nyújt a Tisza holdvilágos estéken, midőn a sok halászcsonak a sima vizi-
tükrön csöndesen uszik s hatalmas, érczes férfihangok az evezők locsolása közben valami szép népdalt énekelnek.

Most pedig vegyünk bucsut a pusztától és annak magános lakóitól. Idegennek tán egyhangunak tetszetik a pusztá, de a magyarra nézve megvan ennek is az ő költészete; — szereti a pusztát, ugy mint az arab sivatagjait, a svájci Alpeseit, az indián öserdőit, a tengerész az oceánt.

A székelyek közt.

I. Utazás Szombatfalvaig.

Ugy tetszik, mintha még a levegő is könnyebb volna, a mint az oláhok vidékéről a székely földre léptünk. Az egész táj képe átváltozik, a girbegurba egyhangu mezőség helyett erdős, ligetes hegyek következnek, a falu sűrű egymáshoz közel, a házak rendesen építve, csinos fa- és cserépszindelyekre, a házak elején deszkakerítés, az ajtók felett nagy csőtartó ereszek, néhol oszlopos emelvények, szépen czifrára kifaragva, az ablakok szellősek, farácszattal ellátva, melyek mögül nyíló virágok tűnnek elé. Az utak olyanok, még a falun keresztül is, mint a palló és mindenütt: uton-utfélen, kapuk alatt és ablakokon vidám mosolygó arcok tekintgetnek az utazó elé, ki nem győzi viszonzni a minden oldalról jövő szives üdvözlést; ha megáll, körülfogják, kérdezik, utasítják, ha az utat nem tudja, elkísérik, s ha meg akar szállni, erővel huzzák házukba.

És a házak belől ép oly csinosak, mint kívül, tükörtisztaság uralkodik a szobákban; minden ablak tele van virágokkal, a gerendák befűzve friss ágakkal, hogy a szoba, úgy tetszik, mintha egy leveles szín volna; a magas lábakon álló kandalló patkáján ott a falusi könyvtár, az évről-évre eltett kalendáriumok és az énekes könyv.

Déltájon értünk Marosvásárhelyre; a szakadó zápor meggátolt a város megtekintésében, csupán a várat nézhettük meg. A vár, mint rendesen minden középkori várkastély Erdélyben, négy emeltebb toronyból áll, melyeket kettős sánczfal köt össze; a várban levő templom is a szokott sajátságokat tünteti fel, a hosszú toronytetőhöz négy kisebb tornyocska van ragasztva.

Minél tovább hatolunk a Székelyföldre, a táj annál regényesebbé válik; midőn Korond felett a magas Kalonda hegy ormára feljutottunk, oly kép van előttünk, melynek elragadó szépsége szívet, lelket megigéz.

Alant a félig nyílt völgyben öt falu látszik egymáshoz oly közel, hogy szinte egynek vélhetnők, ha tornyaik el nem különiténék; a gyümölcskertek szelid zöldje, melybe a fehér házak mintegy be-mártva látszanak, kellemes árnyéklatot képez a völgyteknő kalászos oldalaihoz, melyek egyre tágabb kört nyitva, a távolban a havas bérczek kékes körrajzait engedik látni. A nap éppen lemenni készül e havas bérczek közé: az arany ködfátyolon keresztül, melyet sugaraiból a völgyre szőtt, a falvak kékes füstje emelkedik; az ünnepies alkonyesendet folytonos méla zugás hatja keresztül: száz meg száz apró patak zuhogása az, melyek

alant az Olt habjaiba vegyülnek, s a csendes falvakon keresztül tombolnak, a vidám házikók küszöbeit mosva hűs kristálytisza habjaikkal, s a mint a hegytetőről egy-egy kis darab vízfolt meglátszik, az alkony sugarainál úgy tűnik elő, mintha száz meg száz tükördarabbal volna behintve az egész kedves völgy.

És midőn a gyönyörű kép a lelket elragadja, eszünkbe jut a mult, hogy e hegytetők itt hajdan lármás várakat emeltek, melyeknek romjai maig is ott vázlanak*) felettünk.

Estére Szombatfalvára érkeztünk. Itt meglátogattuk az ormot, melyen a monda szerint Attila legelső sasfészke, Budvár állott. Nehány vasaló-alaku kő most is ott hever halomban, s roppant gödrök jelölik a leghatalmasabb király palotájának helyét; alant egy középkori kápolna áll, Jézus kápolnája. Nehány század előtt a tatároktól üzött székelyek Budvár romjaira vonták fel magukat, s onnan egy székely ijász a sátorban ülő tatár kánra egy nyilat lőtt el a Jézus nevében, mely a kánt szíven találta. A távolság, melyen a nyíl átrepült, mintegy bétszáz lépés. Azon helyen építették a lövés emlékére ama kápolnát.

E hegytetővel szemben áll a Bági vár, romjai egy vele egyenlő magasságu ormon; e hegylánczolatban egy roppant kő alá van temetve — a monda szerint — Attila legkedvesebb neje, Réka. A sikon zöld kalász hullámszik, a mezőkön virágok inganak, az ormokon fehér felhők huzódnak végig: egykor diadalmas seregek jártak e helyen, délczeg urnök

*) csak körvonalaikban látszanak, csak falaik vannak meg.

szálltak le üdvözlőkre, talán még most is leszállnak, s ama fehér felhő hozza őket!

II. A homoród-almási barlang.

Délután átrándultunk a nem messze levő Homoród-Almás bércei közé, hogy másnap korán megkezdhesük utunkat a híres barlangba, melyben egykor az egész csiki székelység el birt rejtőzni; ott védte magát hétkeig a körülzárguló tatárok csordája ellen, míg végre mind a megszállók, mind megszállottak úgy kifogytak élelmi szerekből, hogy az éhhalálhoz voltak közel. Ekkor egy székely asszonynak az az ötlete támadt, hogy megsütött egy óriási pogácsát, mely belül hamuval volt pótolva, s azt egy póznán felmutatta a megszálló tatároknak, daczosan kérkedve, hogy nekik még milyen jó dolguk van, mire a tatárok elbusulták magukat és eltakarodtak.

Korán reggel megindultunk Almásról, két öreg székelyt előre bocsátva, hogy a barlang feljárását, ha netán elromlott volna, megigazítsák.

Egy roppant meredek szirttömeg fekszik a Nagymál oldalában, a Hargita havasai között. Ezt köröskörül az erős bércz meredek falazata veszi körül; mindenünnen óriási toronyalaku kőszálak; a szük hegyvölgy,*) melyet ekként a Nagymál és az Erős bérczfalazata képez, egy rohanó hegyi folyam tölti be, ez a Vargyas vize, mely egy helyen a mindenütt álló sziklák alatt eltűnik, s a hegy tulsó oldalán tör elő újra egy sziklahasadékból. A barlangnak e patak földalatti folyásában

*) Vályuhoz hasonló csatorna, mélyedés.

összeköttetésben kell lennie, mert a hagyomány szerint a tatároktól ostromolt székelyek e patakon szökdöstek ki élelmi szerekért. Vezetőink egyike most is tudott e patakról regéket. Szerinte e hegy legelrejtettebb üregeiben ismeretlen emberek laknak, kik saját szerű csónakon beveznek a hegy oldalán, s a másikon járnak ki; ott tanyázó pásztorok többször meglepték őket, a mint ki- és bejártak. Sokszor a kifolyó víz egészen zavaros és szenes: mintha valamit mosnának benne, pedig máskor kristálytisztá. Odabent tehát kétségtelenül kincseket ásnak — mondja a nép. Mert tudni kell, hogy a székelyek e barlangban hiszik elrejtve Dárius kincseit s akárhány van, ki megesküszik rá, hogy ismerte azt az öreg embert, a ki egyszer egy nagy vasajtóra akadt a barlang egyik üregében, de lakatját nem bírta levenni, s a hogy visszatért segítséget hozni, nem talált a vasajtóra többé.

Atellenben a barlanggal látszik még azon kápolna omladéka, melyben a tatár vezér lakott, midőn a barlangot megszállotta. Innen két út visz a barlang felé: az egyik, a rövidebb, a szirt meredek oldalában, hol csak hátát a sziklának vetve, s kezeivel a körepedésekbe fogódzva haladhat az ember a szédítő mélység felett; a másik kertülő út, melyen szekérrel kell a víz ellenében a patakon felhajtani, s akkor a meredek Nagymál bércre felkapaszkodva, felülről ereszkedni le a barlang szájához. Az első utról kénytelenek voltunk visszatérni, mert azt a Vargyas megáradása ketté vágta, s újra kellett kezdeni a kevésbé veszedelmest, de annál fáradságosabbat.

Az emberi kezektől soha nem irtott öserdön

keresztül haladtunk fölfelé, míg az ormot elérve, ott egy hegységben valami vad vízmosás nyílt elénk nyolczszáz lábnyi magasban a völgy felett. Az ut omló kövekkel s porhanyó földdel, nyirkos falevéllal volt fedve. Sehoh egy fa vagy egy bokor, melyben meg lehessen kapaszkodni! Csak egy bukás, egy elszédülés s az ember menthetetlenül veszve van — alant a tajtékzó folyam ordit.

Végre lejutva a szikla párkányzatára, egy bércz mögül kitünve, előttünk áll a barlang roppant nyílása, még azon módon félig befalazva, a hogy azt a székely menekvök hagyták. Egy hatóles gerendákból tákolt hágsó vezet fel a nyílásig, melyen ég és föld között lebegve kell felkapaszkodni s akkor előttünk áll a történelmi hirti üreg.

Legelőbb egy templomszerű tágas terembe lépünk, melyet még az Isten napja világít; innen egy mellékterem tárul elénk, mely a barlang ablakát mutatja, másfelől kezdődik a többi üregek sorozata, melyek négyszáz ölnyi hosszúságban elnyulva a föld alatt, tizenöt egymástól szabályosan elvált szobát képeznek, minden szoba bejárása számokkal lévén megjegyezve, hogy a bejárók el ne tévedhessenek.

A harmadik terem volt a székely nők fekvőhelye, itt aludtak a veszedelem idején gyermekeikkel együtt. A negyedik teremben állanak a főhombárok, melyekben gabonájukat tartották eltéve; az ötödikben áll a szószék, melyről papjaik az Isten ígét hirdették; a hatodik barlangot mutat, melynek falait ezüstpor s kristály csapok takarják, oly csodásan ragyognak a fáklyafényben; a hetedik barlangnál óriási kőfokok visznek fel néhány ölnyi

magasba, hol a nyolczadik terem feltárulva előttünk, ennek poros padlatán kihalt ismeretlen állatok csontjai vannak lerakva, roppant medvefők s különösen egy gömbölyű halomban olyszerű csontok, mint az emberekéi, csakhogy sokkal kisebb arányuak. A néphit azt tartja, hogy a barlangot, mint Almáson nevezik, majomemberek lakják, kik ott élnek, leskelődnek odvaik mélyéből, s ha emberek közeledését veszik észre, hirtelen elbujnak ismét; lábuk nyomát ott látni a porondon, mintha apró gyermekek jártak volna lábujjhegyen. Évek előtt, a monda szerint, egy almási székely ember rálesett ez apró lényekre s egyet elfogott közülök, azt haza vitte, magához szoktatta; a kiseded alak hasonlított valami szörtelen majomhoz, durvakérgű bőrrel s nagy fülekkel s annyira megszokta már a falut, hogy ma egyik, holnap másik háznál ebédelt, míg egy éjjel társai érte jöttek s magukkal vitték. A kilencedik terem közepéről látni egy roppant nagy lefüggő követ, mely mint egy óriási szőlőfürt a meredekből csügg alá; a tizedik terem szurokfeketeségű sárral van tele, mely a terem padlatáról egymásba kapaszkodó denevérek maradványaiból hegyekké tornyosult s már szinte elzárja a tizenkettedik terem bejárását; itt volt az az emlékezetes vasajtó, melyet a székelyek maig is keresnek; a terem ajtaja már oly alacsony, hogy meg kell görnyedni az átmenetkor s a következő teremből ismét szűkebb nyíláson át csuszhatni a tizenharmadikba, melyben elszórva terem az ahát és carneol;*) a tizenötödik teremben cso-

*) Az ahát könnyen csiszolható, gyakran ékszerű használt kő. A carneol sárga, vörös vagy vöröses kő, mely szintén ékszerű szolgál.

dálatos hangok hallatszanak, mintha a földfeletti kutyák ugatása és kakas kukorékolása hatna ide alá. Ezt a föld alatt elzúgó patak tombolása s a vakdenevérnek viaskodása okozza.

III. Szent Anna tava.

Erdély legköltőibb helyét láttam.

Vannak nagyszerűbb, pompásabb, elragadóbb látványok Erdély tájai közt, de oly magasztos alig lehet több, mint a Szent Anna tava.

A mint a tusnádi regényes fürdőtől bucsut veszünk, balra napkelet felé óriási bérczek birodalma terjeszkedik elénk, melynek utolsó pontjai messze Kézdivásárhelynél végződnek; a térkép nem mutat e helyen sem falvat, sem majort, ős rengeteggel koszoruzott hegyek fekszenek egymáson. Ezeket mindkét felől elkerüli az országút, vadászösvényeknek hagyva az ős vadont, mely most járatlanabb mint volt ezelőtt kilenczszáz évvel, mikor még azoknak a váraknak urai éltek. Most a várak helyén csak vad fa terem, melyet a vihar vet s a vihar tép le.

E vadon ösvények egyikén megindulva, két meredek bércz között haladunk szüntelen felfelé, melyeknek aljában tajtékzó hegyi folyam tombol; szédület letekinteni rá. Félóra mulva elhagynak bennünket a szelidebb éghajlati fák, a bükk és tölgy, s kezdődik a fenyvesek országa. Óriási szálfák nőnek elő a szirt meredekéből, földig eresztve sötétzöld lombpalástjukat s ott, a hol a sötétzöld a földet éri, körülnöve kék havasi nefelejtseszel; mindig odább, mindig feljebb még vadonabb lesz a vidék, emberi kéz soha nem irtja itt a fát; a

mint a Nemere*) szele tövükből kifacsarva, egymásra döntögette a roppant faderekakat, azon módon ott rohadnak, benöve futóvirággal és csodalaku gombákkal. Egy-egy roppant szálfá keresztülbukott a hegyvágáson, s míg töve az egyik hegyormon maradt, hegye a másik hegy ormára feküdt, s úgy képez veszedelmes hidat az üvöltő hegyi folyam mellett. A tavaszt itt a nyár kezdi, s az ős végzi be, a hó még ott van a sötétebb fák árnyéka alatt, míg a verőfényjárta helyeken dusan tűnik elő a havas növényzeté. Más virágok ezek, mint a melyek oda alant tenyésznek, a fenyőerdők balsamillatában, a gyantával itatott sziklás földben; a szárazabb helyeken a törpe róza és a rózsaszínű gyopár virul, nedvesebb helyen egy néme a legpompásabb ranunculusnak, mely nagy, összehajló szirmaival annyira hasonlít a rózsához, hogy méltán hívja a köznép pünkösdi sárga rózsának, de legkedvesebb találmány volt egy szép példány czipöczim,**) melyet vezetünk lelt, a virág négyes szétálló szirma sötétveres, s a messze kinyuló papucs-alaku vitorla aranyszín. Bármely kertnek díszére válnék.

Végre mintegy négyezer lábnyi magasba kapaszkodva fel, sik tér nyílik meg előttünk, mintha legyalulták volna a hegy tetejét, s egy lapály tűnik elénk, mely első látásra oly szomorú, oly aggasztó, hogy az ember megdöbben, maga sem tudja miért?

Az egész tért valami zöldesharna sűrű moha fődi, melyből csoportonként állnak elő a csáté-

*) Nemere, a székelyek így nevezik az erős északi szelet.

***) Latin neve *cyripedium calceolus*.

nemű*) sötétzöld füvek zombékjai,**) az áfonya és medveszülő***) itt-ott berket képez, melyekből husz, harmincz lépésnyire áll ki egy-egy csenevészó szomorú luczfenyő.****)

E helyet hívja a köznép a kokojczásnak,†) és azon borzalom, mely az első tekintetre meglepi az embert, közös minden emberrel, minden állattal, mert e hely halálos veszedelem helye; alatta feneketlen víz van, ha ember vagy állat ez ingadozó mohos felszínre lép, a moha lesüpped alatta, és őt elnyelik az ismeretlen szövevények. Ösztön szerű irtozással haladtunk végig ez elátkozott helyen; midőn a fölötte álló hegytetőre jutva, még egyszer visszatekintettünk rá, tündéri látvány állt előttiink: két-háromszáz apróbb, nagyobb gömbölyű tengerszem, mint megannyi csillag ragyog a veszélyes bérczi ingoványon, melyeknek hatása leírhatatlan. Az ember a tündéreket véli látni, kik tengerszemükből feljönnek, hogy a halandót a vészes síkra csalják.

E bérczen tul fekszik a Szent Anna tó.

Háromezer lábnyi magashan a tenger színe felett, köröskörül ezerkétszáz lábnyira feljebb emelkedő bérczek által képezett medenczében, vad erenyök árnyékában terül egy gömbölyű nagyszerű tengerszem, melynek kerülete egy negyedmértföldet meghalad. Sima tükörlapja sötétzöld a bele néző

*) *csáté* sásféle növény.

**) *zombék*, zombok, vizenyős lapályokon, imitt-amott kiálló gyepes hant, domb.

***) piros bogyoju növény.

****) szurkos fenyő. „Csenevész“ — teng, sinylódik, satnyul.

†) a kokojeza áfonyafaj.

erdős bérczektől, a legnagyobb vihar sem ingatja azt meg, hab sem fordul rajta. A körülfekvő bérczek ide forduló oldalát eser és bükk fedi, míg a tó partja körül roppant fenyők emelkednek, mintegy sötét rámába fogva az érzvilágu vizlapot.

Az ünnepélyes csend, mely a szivre száll, midőn e völgybe lépünk, oly érzelmekre tanít bennünket, melyeket nem éreztünk soha, melyeket talán tagadtunk. Itt e szent magányosságban, távol minden emberhangtól, oly közel érezzük magunkat Istenhez. Semmi zaj sem hallatszik ide; örök béke, örök csend uralkodik e kiválasztott völgyben, a körülfekvő bérczek elvonják róla a zivatart: saját kiáltásunkat pedig oly csodásan adja vissza a völgy gyűrűjében körülfutó visszhang, mindig feljebb emelve a hangot, míg csaknem egy oktávával magasabban halljuk azt hátunk mögött enyésztesen elzengeni, mint a harangzugást, mely oly soká cseng a légben, midőn a harang már rég megszűnt szólani.

Letelepedtünk a fűben, székely vezetőnk a lobogó tüzhöz ülve elmondja, hogy ama kiseded rom ott a halmon egykor kápolna volt. Újabb időben elpusztult mindez, — a templom, harangok s ének; csak Isten lelke maradt a táj felett, mert még most is, ki ide leereszkedett, meghatva érzi magát azon magas sejtelemtől, melynek áhitat a neve.

Ezalatt fenn a havasi hegytetőn megszólal a méla pásztorkürt elragadó hangja, a lélek gyönyörtől áradó e fájdahmas édes zenétől, melynek ugyanoly csodás hatása van, mint a harangszónak: míg a harangszó Isten imáadására hív bennünket, a pásztorkürt a hazát imádni kész. Ha e hangokat hal-

lottad, csak akkor érted, miért szereti a rioli és a székeley oly igen azt a földet, a melyen született?

Visszaemlékezünk mi is e hely mondáira, és kölcsönben elmondtuk vezetőnknek, hogy ama romok helyén állt az ősi tűzhalom, melyen Bálványos vár lakói áldozatot hoztak a hadistennek, midőn az ősi vallást rejtegetve,^{*)} csak e völgy volt még övék és az a vár, mely a fenyvesek mögött sötétlik: itt esküdtek véres harczot éjszakánkint a székeley vezérek vérvörös fákyafenyénél, s ősi hire van e helynek.

Most nem lakik ember e tájon és semmi állat a tóban. Habja tiszta, mint a kristály, sem belőle, sem bele viz nem folyik és nincs benne egy hal, egy kigyó, egy béka vagy kagyló sehol; lakatlan az, ámbár iható, mint a forrásviz.

Gyakran azt regélik, hogy a tó tört hajók darabjait hányja ki a felszínre, mely a tengerrel van összeköttetésben; ez rege, melyet feltudós emberek gondoltak ki.

A homoródalmási barlang.

A homoródalmási barlangban^{**)} egykor az egész hetekig a körülzárguló tatárok csordája ellen, míg végre mind a megszállók, mind a megszállottak úgy kifogytak élelmiszerekből, hogy az éhalálhoz voltak közel. Ekkor egy székeley asszony-

^{*)} A magyar pogányvallást rejtegették a már uralkodó keresztényekkel szemben.

^{**)} A homoródalmási barlang a Hargita déli nyulványában, a Persányi hegységben, ennek Nagymál nevű hegyoldalában van, Csik-megyében, Almás község határában.

nak az az ötlete támadt, hogy megsütött egy óriási pogácsát, mely belül hamuval volt pótolva, s azt egy póznán felmutatta a megszálló tatároknak, daczosan kérkedve, hogy nekik még milyen jó dolguk van. Ennek láttára a tatárok elbusolták magukat és eltakarodtak.

Egy roppant meredek sziklatömeg fekszik a Nagymál oldalában, a Hargita hávasai között. Itt egy sziklafalban, jó magasan, tátong az almási barlang sötét szája. Körülötte mindenfelé óriási toronyalaku kőszalag emelkednek az égnek. A szűk hegykatlant, melyet két bérczfal alkot, egy rohanó hegyi folvam tölti be. Ez a Vargyas vize, mely egy helyen a mindenütt álló sziklák alatt eltűnik, s a hegy tulsó oldalán tör újra elő egy sziklahasadékból. A barlangnak e patak földalatti folyásával összeköttetésben kell lennie, mert a hagyomány szerint a tatárok által ostromlott székeleyek e patakon szökdöstek ki élelmi szerekért. A székeleyek most is tudnak e patakról regéket. Szerintök e hegy legrejtettebb üregeiben ismeretlen emberek laknak, kik sajátzerü csónakon bevezetnek a hegy oldalán, s a másikon járnak ki. Ott tanyázó pásztorok többször meglepték őket, amint ki- és bejártak. Sokszor a kifolyó viz egészen zavaros és szennyes, mintha valamit mosnának benne, pedig máskor kristálytiszta. Odabent tehát kétségtelenül kincseket ásnak — mondja a nép. Mert tudni kell, hogy a székeleyek e barlangban hiszik elrejtve Dárius kincseit, s akárhány van, ki megesküszik rá, hogy ismerte azt az öreg embert, a ki egyszer egy nagy vasajtóra akadt a barlang egyik üregében, de lakatját nem bírta leverni s

ahogy visszatért segítséget hozni, nem talált a vasajtóra többé.

Átellenben a barlanggal látszik még azon kápolna omladéka, melyben a tatárvezér lakott, midőn a barlangot megszállotta. Innen két ut visz a barlang felé. Az egyik, a rövidebb, a szirt meredek oldalában, hol csak hátát a sziklának vetve és kezeivel a körepedésekbe fogózva haladbat az ember a szédítő mélység felett. A másik kerülő ut, melyen szekérral kell viz ellenében a patakon felhajtani, s akkor a meredek Nagymál bérczre felkapaszkodva, felülről ereszkedni le a barlang szájához. Az első utról kénytelenek voltunk visszatérni, mert azt a Vargyas megáradása ketté vágta s újra kellett kezdeni a kevésbbé veszedelmezt, de annál fáradságosabbat.

Az emberi kezektől soha nem irtott őserdön keresztül haladtunk fölfelé, míg az ormot elérve, ott egy hegyvágányban valami vad vizmosás nyílt élénk nyolczszáz lábnyi magasban a völgy felett. Az ut omló kövekkel, porhanyó földdel és nyirkos falevéllal volt fedve. Sehoh egy fa vagy egy bokor, melyben meglehessen kapaszkodni! Csak egy bukás, egy elszédülés s az ember menthetetlenül veszve van, alant a tajtékzó folyam ordít.

Vegre lejutva a szikla párkányára, egy bércz mögül tűnik élénk a barlang roppant nyílása, még azon módon félig befalazva, a hogy azt a székely menekvők hagyták. Egy hat öles gerendák-ból tákolt hácsó vezet fel a nyílásig, melyen ég és föld között lebegve kell felkapaszkodni s akkor előttünk áll a történelmi birü üreg.

Legelőbb egy templomszerű tágas terembe lé-

pünk, melyet még az Isten napja világít. Innen egy mellékterem tárul élénk, mely a barlang ablakát mutatja. Másfelől kezdődik a többi üregek sorozata, melyek négyszáz ölnyi hosszúságban elnyulva föld alatt, tizenöt egymástól szabályosan elvált szobát alkotnak, minden szoba bejárása számokkal levén megjegyvezve, hogy a bejárók el ne tévedhessenek. A harmadik terem volt a székely nők fekvőhelye, itt aludtak a veszedelem idején gyermekeikkel együtt. A negyedik teremben állanak a kőhombárok, melyekben gabonájukat tartották eltéve; az ötödikben áll a szószék, melyről papjaik az Isten igéjét hirdették; a hatodik barlangot mutat, melynek falait ezüstpor és kristálycsapok takarják, s oly csodásan ragyognak a faklyafényben; a hetedik barlangnál óriási kőfokok visznek fel néhány ölnyi magasba, honnan a nyolczadik terem tárul fel előttünk, melynek poros padlatán kihalt ismeretlen állatok csontjai vannak lerakva: roppant medvefők s különösen egy gömbölyű halomban olyszerű csontok, mint az emberekéi, csakhogy sokkal kisebb arányuak. A néphit azt tartja, hogy a barlangot, mint Almáson nevezik, majomemberek lakják, kik ott élnek, leskelődnek odvaik mélyéből s ha emberek közeledését veszik észre, hirtelen elbujnak ismét; a lábuk nyomát ott látni a porondon, mintha apró gyermekek jártak volna lábujjhegyen. Évek előtt, a monda szerint, egy almási székely ember rálesett ez apró lényekre, egyet elfogott közülök, azt haza vitte s magához szoktatta. A kised alak hasonlított valami szörtelen majomhoz, durva kérgü bőrrel és nagy fülekkel s annyira megszokta már a falut,

hogy ma egyik, holnap másik háznál ebédelt, míg egy éjjel társai érte jöttek és magukkal vitték. A kilenczedik terem közepéről látni egy roppant nagy lefüggő követ, mely mint egy óriási szőlőfürt, a meredekből csiügg alá. A tizedik terem szurok-feketeségü sárral van tele, mely a terem padlatáról egymásbá kapaszkodó denevérek hulladékaiból hegyekké tornyosult s már szinte elzárja a tizenkettedik terem bejárását. Itt volt állítólag az az emlékezetes vasajtó, melyet a székelyek maig is keresnek. E terem ajtaja már oly alacsony, hogy meg kell görnyedni az átmenetkor s a következő tizenharmadik teremből ismét szűkebb nyíláson át csuszhatni a tizennegyedikbe, melyben elszórvá terem az achát és karneol.*) A tizenötödik teremben csodálatos hangok hallatszanak, mintha a föld feletti kutyák ugatása és kakasok kukorikolása hatna ide. Ezt a föld alatt elzúgó patak tombolása és a vak denevérek viaskodása okozza.

Jócai Mór.

A palócföldről.**)

A palócföld flórája.***)

Szép őszi nap volt. Aranyos sugarak ragyogó fénynyel öntötték be a völgyet és a rónákat. A vén Naszályhegy egészen nekizöldült a mult heti esőzések után s míg nagy darabon velünk futott,

*) Achát: esiszolható színes kő; a karneol vörös vagy vöröses kő. Mindkettőből dísz tárgyakat szoktak készíteni.

***) Bars-, Nógrád-, Gömörmegyében és Heves meg Borsod felső részén laknak a palócok, ez a tősgyökeres régi magyar népség. Az író itt egy festőművész barátjával tett utazását írja le Nógrádmegyében, szülőföldjén.

***) Flóra: növényvilág.

hol közeledve, hol távolodva előbukkantak kék ruhában Nógrádvár regés romjai, Drégely is azon az oldalon. De jó volt ezekben lakni valamikor!

Hanem iszen nem a daliás időket keressük most. Az én piktorom oda se nézett a sasfészkeknek! Többet ért annál egy rozoga kunyhó a rét-sági szőlőkben.

— Nini a Lapaj kunyhója! — kiáltá a piktor lelkesedve. — Menjünk oda, hadd vegyek róla vázlatot.

Leszálltunk s megindultunk a hegyi gyaloguton a kunyhó felé, mely gallyakból és vesszőkből volt összetákolva.

Utközben jobbról-balról ismerős füvek és virágok mozogtak, susogtak harmatosan. A vad komló felfutott a csipkebokrokra s egészen körülfogta a karsu hajtásokat, mintha szoknyákat adna rájuk. A fekete bodza egész nagy táblákat lepett be . . . mosolygó gyászmezőket csinált.

Még a virágok is milyen egyszerűek itt!

A marmancsok, a tormalevelek hogy összekeverednek, összebujnak; a bájnokfü magasra kiemelkedik közülök, a farkastej buján szegi be az utakat s még a hálványpiros virágu bogáncs is dísz itt.

Óh, kedves virágai a palócföldnek! A tündérkert virágai se szebbek tán nálatok s a kelet gyöngyei se bájolóbbak, mint a ti boróka-bogyóitok. Itt van az a szőnyeg is, mely az én bölcsöm alá volt terítve s a melyet én annyira megtapodtam. Valami édes csildandozást érzek a talpamon, ha rátok lépek. Vagy hogy talán a szívemben van az . . .

— Milyen egyszerű virágok és füvek! —
mondá a piktor.

— No, ugy-e, gyönyörűek!

Még egyszer megnézte őket, futólag, lenézőleg.

— Nem találok rajtok semmi különöset. Minden mező ilyen.

Ilyen? Oh, dehogyan ilyen! Vagy igaz, a piktorral ők egy cseppet sem törődtek, hagyták elmenni magok közül idegenül. Valamennyi engem nézett, kidugták kíváncsian fejeiket az apró füvek és a lóherés bokrok közül, integettek és kiabáltak, csalogatóan magukhoz szólítottak . . . Nem ösmersz? Nézz csak, itt vagyok! . . . Látsz-e? Én is. Mi is. Mindnyájan. Nem öregedtünk semmit . . . semmit azóta! . . .

Szívem hangosan dobogott szavaiktól, talán a könnyem is kicsordult; soha nekem még nem volt ilyen nagyszerű fogadtatásom. De a piktor nem értett abból egy betűt sem. Dunántuli ember, szegény!

Az új üstökös.

Lerajzoltuk a kunyhót. A császár, a mint meglátta, hogy a kunyhójáról mappát veszünk föl, gyanakodó szemekkel mért végig s közelebb lépegetve hozzánk, szürét a földre terítette és félkényőkére dülve, kihívó tekintetet vetett ránk, mintegy várakozó állásban.

— Oszteg mire való lesz az? — szólott hosszú hallgatás után bosszusan.

Semmi rosszra. A kunyhó nagyon szép. Le akarjuk rajzolni.

Megcsóválta bozontos fejét.

— De hiszen, engem el nem bolondítanak az urak. Már micsoda szépség volna ezen, la? Nem vagyok én mai gyerek. Ha az urak valami szépet akarnának festeni, ott a tisztartó háza a faluban. Hanem hát jól tudom én, mi lesz ez.

— Hát ugyan mi lesz?

— Az lesz, hogy megmondta nekem a rétsági főköldus, a kinek a fészke ott vagyton az országúton a vén nyárfa alatt . . .

— Mit mondott meg?

— Azt, hogy a bíró megfenyegette, jövedelmi adót fog vetni a vármegye még ő rá is. Mert már a vármegye rászorul az ilyen szegény párákra is.

Nevettünk a császár észrevételén, a mi, úgy látszik, csak még jobban elkésesítette.

— Nevehetnek. Látom ám már az új üstökösöt negyednapja. Mindig hajnalban jön a nágy farkával. Égi jel nem hazudik.

— Hiszen az üstökös háborút jelent, barátom.

— Az ám — szólott meggyőződéssel, kalapját szemére húzva — valamikor háborút jelentett még a jó világban, de most már mindig az új porcióznak a forspontja. Nem vagyok én mai gyerek, megvigyáztam én azt már.

És az öregnek körülbelül igaza van. Mert ha az üstökös háborút jelent is, az új adókat meg a háboru jelenti.

Felállt, közelebb lépett hozzánk s inkább kíváncsisággal, mint gyűlölettel tekintett a vázlatkönyvre s a mint lassan-lassan ki kezdte venni a körvonalakat, még tetszett is neki a dolog.

— Az Istenugye! — mondá.

Kivettem szivartárczámat s megkínáltam egy szivarral.

— Hát iszen . . . iszen — szólt békülékenyebb hangon, mialatt a szivart a nagyobb összetartozandóság okából jól megnyálazta — ha már rászorul király ő felsége — mert hallom, hogy nagy szegénységben él ő is — én bizony nem ódzkodom,*) csak arra kérem szeretettel az urakat, hogy ha már úgy van, minél kisebbre rajzolják a viskómat.

Azt gondolta, hogy úgy kevesebbet kell majd fizetni érte. S szörnyen hálálkodott, mikor egy féltényérnyi darabkára látta oda teremtve.

Képzeltbeli kényelem.

Az is csak valami, a képzeltbeli kényelem s ha megelégszik vele, a ki élvezte, megéri neki az igazit.

De menjünk bele a dolog érdemébe. Vajjon van-e, a ki ne hallotta volna már ezt a nevet: Fábri? Mert ismertebb név az a tótok előtt, mint a Hannibálé, vagy a nagy Napoleoné. Fábri volt az ötvenes években a tótok közlekedésügyi minisztere. Ugyanis volt ő neki egy nagy gyékényes szekere, mely minden hónapban közlekedett egyszer Pest és a Szepesség közt és a mennyi Pestre menendő és Pestről jövő utas meggyülemlett egy hónap alatt, azt mind egyszerre vitte, hozta, tekintet nélkül a mennyiségre. Olyan volt az a tót szekér, mint a Hatvani professzor bűvös szobája, mely tetszés szerint tágult ki, a meddig kellett.

*) Ódzkodom: ellenkezőm.

A nagy Fábri meghalt, de a nagy tótszekér megmaradt, lévén ez örökkévaló. Most is ott pillantottuk meg Rétság fölött, két mokány hegyi ló húzta s mintegy husz ember ült rajta egymás te-
tejébe, ládálkon, batyukon és párnákon. A kék a kocsira fel nem értek, (azok is voltak vagy huszan), ott kutyagoltak a kocsi mellett, két oldalról, vidám dalokat zengedezve:

Tátra, Mátra, Fáttra,
Három arany tálka,
Három arany tálon
Három arany cipó
Előrelövők! Gyi hó! Gyi hó!

A lovak oda se hederítettek a nótának és lassú lépésekben, nagy kényelmesen czammogtak tova. A következő dombnál azok, kik eddig a kocsin hemperegtek és fogózkodtak, leszálltak pihenni. Mert tulajdonképpen az utasoknak még jobb volt a gyaloglás, mint ha a kocsin ültek. Sőt némely helyeken maguknak kellett tolni és húzni a rop-pant megrakott szekeret. Hanem azért ők mégis azt képzelték, hogy kényelmesen utaznak s szívesen fizettek Pestről Liptó-Szent-Miklósig, fejenként néhány forintot a szekeresnek, hogy a szekere mellett ballaghassanak és azt vontatni segítsék a két életunt állatnak.

Végh Jákob,

Beczkó vára.

A hatalmas Stibor vajda korában, ki egykor a mai Beczkó vidékét bírta, a népmonda szerint kocsizás és pusztán állott a hegygerincz, melyen utóbb B. vára emelkedett. A háború mellett, mely

Zsigmond uralkodása alatt csak kevés pillanatokot engedett a vezérnek nyugodni, kedves foglalatossága volt Stibornak a vadászat, mert az ő kora e multságban is harczias küzdést, erőgyakorlást vélt föltalálhatni. Egykor Stibor nagyszámu kísérettel ment vadászni s történehből épen e tar szikla átellenében telepedett le, hogy vadász-ebédét elköltse. Kísérői mindent elkövettek uruk mulattatására. De különösen szerencsés volt e napon Stibor udvari bolondja, Beczkó, hatalmas ura mulattatásában, gyakori mosolyra s nevetésre indította őt. Ekközben a szigoru ember neki lágyulván, szokatlan szelidséget s kedvezést mutatott s mindenkinek megengedte, hogy most tőle valami kegyelmet kérhessen. Beczkó előállván, azt kérte ki: hogy neki e sziklára várat építtessen. Stibor meghallgatta a kérelmet s egy év alatt egész pompájában büszkélkedett a vár: mert építése körül minden arra menő utas nyolcz napi szolgálatot volt kénytelen tenni. Midőn a vár elkészült, maga is megszerette Stibor s Beczkónak más lakot rendelvén helyette, saját székhelyéül választotta.

Akármily valószínű volna is ez a hagyomány, bizonyos, hogy már Stibor előtt fennállt Beczkó vára s hogy Stiborra királyi adományból szállott.

Régibb urai közt ott találjuk a békeháborító Trencsényi Mátét. Máté az egész Vág völgynek ura s a király ellen fegyverkezett seregeknek parancsnoka lévén, könnyű volt neki karddal mindazt magáévá tenni, mi csak neki tetszett s így kerülhetett hatalmába Beczkó is.

Nagy Lajos alatt sok érdemmel tündöklött a Bánffi-nemzetség. Különösen a nápolyi hadakban

tette magát Lajos kedvezéseire méltóvá, ki szenvedélyesen szerette Endre öcscsét s mindazokat gazdagon megjutalmazta, kik Nápolyban ítéleteinek végrehajtói voltak. Ezek között volt Bánffi Miklós, a magyar sereg disze s az olaszok ostora, ki gazdag jutalmakat is nyert. A neki adományozott közt 1379-ben Beczkó vára is volt.

Lajos fényes udvarában szelidebb erkölcsök uralkodván, Olaszországból több lovagot és tudóst hívott meg. Az ország nemesei mintegy iskolába küldték ide az udvarhoz gyermekeiket. Ezen ugynevezett apródok között volt egykor Stibor is. Gyermekkorából kevés adataink vannak s csak annyit tudunk, hogy ő mind Lajoshoz, mind leányához, Máriához forrón ragaszkodott s e hűséget oly gazdagon jutalmazták az uralkodók, hogy harminezhat erős várnak lett ura.

Stibor Lajos király kegyét megnyerte s így 1388-ban Stibor már Beczkó várnak is birtokában van. Az ő büszkesége azonban nem elégedett meg a régies várral s miután fölakául Beczkót választotta ki, hogy rangjához emelje, új, kevély alakban építtette. Az ő intésére sok ezer kéz foglalkozott a vár fölépítésével s hihetőleg ez a Vág mentében történt építkezés szolgáltatott alkalmat némely átmenőknek a főntebb említett monda elterjesztésére. Rövid idő alatt roppant költséggel nagyobbítvá s pazar fényenl ékesítve emelkedett a beczkói vár; nem is hasonlított többé a régihez, melynek emléke lassanként homályba süllyed. Így történt, hogy csak Stibor alatt híresedett el Beczkó az országban, részint mert a híres férfiú fő székhelye volt, részint mert pompás vadásker-

tekkal, mesterséges vizekkel és más ritkaságokkal bővelkedett, úgy hogy bármely fejedelmi lakkal vetélkedhetett.

Ezen várban házasította össze Stibor egyetlen fiát s örökösét, Imrét, Szécsen Katalinnal s lakomalmukat egy egész évig ünnepelte. Énekek, játékok, vadászat és bajnokvívások váltakoztak a vendégek mulattatására. Itt történt, mit a monda Stibor haláláról hirtet. A komor, szilaj embernek t. i. egy igen kedves vadászkutyája volt. Egykor asztalánál ülven vendégei között, orditva sántikált eléje kedves ebe. Felbőszülve szökött fel Stibor székéről, szörnyű szavától visszhangozott a csarnok. Félelem lepte el a jelenlevőket. „Ki cselekedte ezt?!“ hangzott szájából. A mély hallgatás, melyet még lehellet sem szakasztott félbe, még inkább tüzelte haragját. „Ki cselekedte ezt, tudni akarom! tudnom kell!“ folytatta, „rémiületesen fog ezért a gonoszságáért lakolni.“ Ekkor egy vén szolgát hurczoltak elé, ki a szerencsétlen ütést a kutyára mérte. Erre azt parancsolta Stibor, hogy a legmiredekebb szikláról taszítsák alá az agg szolgát. Semmi könyörgés, semmi esenkedés sem menthette meg a szolgálatban megöszült cselédet az iszonyú haláltól. Már szélén a rettentő mélységnek, a halál borzalmi között megátkozta a kegyetlen urat: hogy egy esztendő múlva Isten itélőszéke előtt adjon számot embertelen gyilkosságáráról. Gunynyal hallgatta ezt Stibor és éppen olyan kemény szívű neje, Dobrochna; és az ártatlanul kiontott vér szörnyű bosszuért kiáltott az égbe.

Eltelvén az esztendő, éppen e gonoszság év-

forduló napján megint nagy ünnepet ült Stibor Beczkóban. Mámoros fővel ment kertjébe hüvös árnyékot keresni, hol kényelmesen nyughatnék. Azon forrásnál, mely négy század óta ma is az utasok fölfrissítésére adja vizét, érte el az ég büntetése. Mert mielőtt itt mély álomba merült, egy kigyó marása megfosztotta öt szemefényétől. Hiba igyekezett a szörnyetegtől menekülni, mert az vad dühöngésében helyről-helyre üzte őt, míg végre azon sziklához kergette, mely egy évvel ezelőtt a meggyilkolt szolga véréből piroslott. Gyorsan utána sietett Dobrochna s a szolgák csoportja, de későn; mert a kinzott zsarnokot már elnyelte a mélység, melybe vakon alázuhan. Dobrochna utána akart ugorni, de bár ebben megakadályozták, kétségbeestében nemsokára szinte meghalt.

A kiálló szikla éjszaki oldalát mondják az esemény helyének. Különösen pedig egy előrenyúló szikladarab, mely ülő asszonyhoz hasonlít s azért Stibornénak is neveztetik, mutatja maiglan a helyet.

A hatalmas Stibor után fia következett a nagy örökségben, ki alatt Beczkó a nyugalom tanyája lett; mert ez ifjú szelid és békeszerető volt s mivelhogy hősi tettekben nem tűnt ki s a mindennapiságon felülemelkedni kedve s akarata nem volt, a történet alig emlékezik meg róla.

1729-ben az alatta elterülő helységet tűzvész emésztette föl mely a már rozzant várba is felkapott s ezt is végromlásra jutatta.

Igy lett vége Stibor büszke sásfészkének, honét azontul száz meg száz kéz rabolta szerte, mit

a láng meghagyott: ajtókat, gerendákat rostélyzatosokat efféléket, úgy, hogy még a faragott köveket sem kimélték meg, s nemsokára kőhalommá lett a hajdan nagyszerű épület, melynek most csak sötét romjai vannak fenn.

A vaskapu.*)

Egy hegyláncz, közepén keresztültörve, tetejéről talapjáig, harmincz kilométernyi messzeségben; két oldalt kétszáz métertől ezerig emelkedő magas egyenes sziklafalak közepett az ó-világ óriás folyama az iszter: a Duna.

A ráneheziülő víztömeg törte-e magának e kaput, vagy a földalatti tűz repesztette-e kétfelé a

*) Vaskapu — tulajdonkép Orsován alul Magyarország határától mintegy három kilométernyi távolságra a Duna szorosa. A Duna alsó folyásánál, a Bázsiától a vaskapuig terjedő részen mindkét oldalról sziklás partok vannak, a melyek a Dunát helyenkint, pl. Kazánnál, 117 méternyire összeszorítják, de legmegragadóbb a Vaskapu-nak nevezett hegyszorulat. Az egész, 120 kilométernyi vonal páratlan szépségű, de a hajózásra rendkívül veszedelmes, mert a víz medréből nagy sziklák meredeznek ki s nyolcz helyen víz-esések, forgatagok gátolják a hajózást. Ezen akadályok elhárításán már regóta fáradoztak az emberek (így a XIX. század első felében a nagy Széchenyi István gróf), de véglegesen a mult évtizedben szabályoztatta a magyar kormány, akként, hogy a folyó sziklamedrébe a fenékszirtek eltávolítása után csatornákat vájtak, a vizeséseket pedig akként tüntették el, hogy szorító gátakkal emelték a víz szintjét. Az egész roppant munka, mely körülbelül 30 millió koronába került, mint milleniumi emlék, egyike a legnagyobb-szerű alkotásoknak, s utat nyit hazánkba a világforgalomnak. Olvasmányunk, mely Jókainak „Aranyember” cz. regényéből van véve e szabályozás előtti állapotában rajzolja a Vaskaput.

hegylánczot? Neptun alkotta-e, vagy Vulkán? vagy ketten együtt? A mű Istené! Ahhoz hasonlót még a mai istenutázó kor vaskezü emberei sem bírnak alkotni.

A Vaskapunak kétezeréves históriája van s négy nemzet nyelvén nevezik azt.

Mintha egy templom közelednék felénk, melyek óriások építettek pillérekkel, kőszalak- és oszlopokkal, melyek toronymagasak, csodálatos koloszalakokat emelve a felmagasló párkányokra, melyekben a képzelem szentek szobrait látja s e templom csarnoka 32 kilométernyi távolba mélyed, fordul, kanyarodik, új templomot mutat, már felhagyott falcsoportokkal, más csodaalakokkal: egyik fal sima, mint a csiszolt gránit, vörös és fehér erek czikkáznak végig rajta: rejtelmes istenírás betűi; másutt rozsdavörös az egész hegylap, mintha igazán vasból volna, néhol a gránit rézsut dült rétegei mutogatják a titánok merész építkezésmódját; s az új fordulónál már egy gót templom porticusa jó elénk, hegyes toronycsucsaival karcsu, egymáshoz tömött bazalt-pilléreivel; a kormos fal közepéből egy-egy aransárga folt világít ki, mint a frigyláda lapja; ott a kén virágzik. Ércvirág az. De élővirággal is díszlenek a falak; párkányaikról repedéseikben mintha kegyeletes kezek zöld koszorui függnének alá. Azok óriási lombfák, fenyők, melyeknek komor tömegét az őszi dercsipte bokrok sárga és piros füzerei tarkítják.

Egyszer-egyszer megszákítja a végtelen, a szédületes kettős falazatot egy be nyíló völgykebel, melyen keresztül egy rejtett, ember nem lakta paradicsomba látni. Itt a két sziklafal között mély

komor árny borong s a nappali sötétbe mint valami tündérvilág mosolyog be a napsütötte völgy képe, vadszőlő-erdejével, melynek érett, piros bogyói színt adnak a fáknak; tarka leveleik szőnyeget vonnak rájuk. Emberlak nem látszik a völgyben; keskeny patak kanyarog tisztásán végig, abból gyanútlan szarvasok isznak; a patak aztán mint egy eziüst sugár omlik alá a sziklanartról. Ezeren és ezeren elhaladnak e völgy előtt s mindenki azt gondolja magában; vajjon mi lakhatik ebben?

Aztán elmarad a völgy s ismét más templomi kép következik: a többenél még nagyobb, még rettenetesebb: a két fal háromszáz méternyire közeledik már egymáshoz s ezer méternyire az éghez; az a messze kiálló szikla a tetőn a Grópalui Petro; a szent Péter sirja, mellette kétfelől a másik két titáni kőalak két apostoltársa.

S e két fal között foly alatt a kömederben a Duna.

A nagy, fenséges folyam-ös, mely megszokta a magyar síkpályán kétezer méternyi mederben haladni méltóságos csennel; partjain a behajló fűzfákkal enyelegni, kilátogatni a szép virágos mezőkre s csendesen keleplő malmokkal beszélgetni; itt összeszorítva a háromszáz méternyi sziklagátba, hah, mily haraggal tör rajta keresztül! A kik idáig jöttek vele, nem ismernek reá. Az őz óriás szilaj hősé ifjul, hullámai szökdelnek a sziklás meder felett, egy-egy roppant bérczömeg ül ki néhol medre közepébe, mint valami rémoltár; az óriási Babagáj, a koronás Kazán-szikla: azokat fenséges haraggal ostromolja; rájuk zudulva

elől s mély forgatagokat örvényítve mögöttük, feneketlen árkot vájva a sziklamederben s aztán csattogva, zugva rohan alá a kölépcsőkön, melyek egyik sziklafaltól a másikig nyulnak keresztül.

Néhol már legyőzte az útját álló torlaszt s a széttört sziklákon keresztül omlik tajtékozva, másutt megtorlik a kanyarodó szoros bérczfalánál s a ráhajló szikla aláásta magát örök habjaival. Néhol szigeteket rakott le a legyőzhetetlen sziklák mögé, új földalkotásokat, melyek senimi régi térképen nincsenek: azokat benőtte vad fa és bokor, azok nem tartoznak semmi államhoz, sem magyarhoz, sem szerbhez; a senki országa az, adót nem fizető, urat nem ismerő, világon kívül eső, meg nem nevezett föld! másunnan meg elhordta a kikezdett szigetet bokraival, erdőivel, kunyhóival együtt s letörülte alakjaikat a térképről.

A sziklák, a szigetek több ágra osztják a folyamot, mely Ogradina és Plavisevicza között már óránként 80 kilométernyi sebességgel rohan s a szűk folyamágakat ismerni kell a hajósnak; mert az emberi vaskéz csak egy csatornát vágott a meder sziklapartjaiba, melyen nagyobb hajók járhatnak, a parthoz közel csak apró hajók számára van út.

Az apróbb szigetek mentében, a szűkebb Duna-ágak között sajátzerű emberi művek szakítják félbe a természet nagyszerű alkotását: kétfős czölöpzetek erős fatörzsekből, melyek V betűalakban mennek össze, nyílt öbleikkel vízmentének fordulva. Ezek a vízfogók. A tenger vendégei fölfelé usznak a folyón: fejüket vakartatják a vízzel, csik-

landó paraziták*) miatt; aztán belejutnak a kélepezébe; visszafordulni nem szokásuk, mindig előbbre haladnak a szűkülő fogóban; míg a legvégén bele nem jutnak a „halottas kamrába“, a honnan nincs menekülésök.

S e fenséges helynek hangja is oly isteni. Egy örökkétartó egyetemes zugás, mely hasonlít a némasághoz, oly egyforma s oly érthető. A mint az óriás folyam a közátonyokon végig bömpölyög, a hogy a sziklafalakat korbácsolja; a hogy a szigetoltárookra harsogva rohan, a hogy az örvényekben fuldokolva elmerül, a hogy a zuhatagok hanglépcsőin végigjátszik, s a hogy ez örök hullámcsettogást az örök viszhang e kettős fal között a tulvilági zene felségéig emeli, mely csupa orgona és harangszó és elhaló mennydörgés; az ember elnémiul és saját szavait meghallani retteg e titáni zengés közepett. A hajósok csak jelekkel integetnek, halászok babonás hite tiltja a szót: a veszély tudata mindenkit magában imádkozni kész.

Mert valóban, a ki itt végighalad, a mig e sötét falakat látja maga mellett kétfelől, mintha saját kriptája falai között evezne végig.

Kivált mikor még a hajósok félelme megjelen, a kitartó hetes vihar. Ez járhatatlanná teszi a Dunát a Vaskapu között.

Ha csak egy bércezfal volna, az védne ellene; de a kettő között megszoruló légnymás oly szélessé válik, mint egy nagy város utczáiban kódorgó szél: majd elől, majd hátul támad, minden kanyarodónál más irányban tör ki: egyszer-

*) Parazita = általában: élősd, itt féreg.

egyszer tökéletesen megszűnik, aztán megint egyszerre valamely völgyzugolyból, mint a lesből, rohan elő, megkapja a hajót; kicsavarja a kormányt, dolgot ad minden kéznek, belerántja az egész vontató lócsapatot az alattságnál fogva a vízbe; aztán megint egyet fordul s oly sebesen tolja előre a megkapott faalkotmányt, mintha vízmentében usznék; a hullám ugy porzik előtte, mint az országut, mikor végigsöpör rajta.

A templomi zengés oly itéletnapai zajjá magasodik fel ilyenkor, hogy az elmerülő halálkiáltása nem hallik ki belőle.

Jókai Mór.

A „Csendőrségi

Könyvtár“

t. előfizetőihez.

— Kérem az előfizetéseket további intézkedésig csak postautalványon beküldeni; esetleg a porto levonásával és pedig mindenkor csakis a

== „Csendőrségi Könyvtár“ ==
címeire.

— Kérem továbbá a könyvtár előfizetőit és barátait, hogy a könyvtárt ismerőseik körében terjeszteni sziveskedjenek. **Mindenkinek, a ki egy új előfizetőt szerez a könyvtárnak, hálám jeléül kívánatra ingyen küldöm meg „Tolvajfurfang“ című munkámat, esetleg kívánatra más érdekes könyvet.**

Hazafias üdvözlettel

Mihályfalvy I.

KÖNYVEK

1. Magyar büntetőtörvénykönyv, a büntettek és vétségekről, kiegészítve a vonatkozó törvényekkel és rendes tárgymutatóval. 1.20
2. Magyar büntetőtörvénykönyv a kihágásokról (a vonatkozó törvényekkel, belügyministeri és curjai határozatokkal, valamint betürendes tárgymutatóval) 1.40
3. Vezérkönyv az általános műveltség terjesztésére (a 4 polgári osztály tananyaga) 2 kötet 8.—
4. Radó: Idegen szavak szótára 4.—
5. Füredi: „ 2.—
6. Wekerle: Kis-Lexikon (Egyetemes ismerettár) 3.—
7. Petöfi összes költeményei diszkötésben, ajánlott bérmentes szállítással 1.50
8. Balázs Elemér: Büntető törvények gyűjteménye 4.—
9. Balázs Elemér: Bünvádi nyomozás a csendőrkör által 1.—
10. Bünvádi perrendtartás (magyarázatokkal és tárgymutatóval) 3.20

A fenti könyvek a pénz előleges beküldése esetén azonnal és bérmentve (Petöfi költeményei kivételével) küldetnek meg a

„Csendőrségi Könyvtár“

kiadóhivatala által

Budapest, VIII., Nap-utca 19.

Ugyanott bármilyen könyv megrendelhető a rendes bolti áron.

TÖRVÉNYSZÉKI

ÉS

RENDŐRI UJSÁG

„Csendőrség“ czimü melléklettel.

FŐSZERKESZTŐ:

Dr. HORVÁTH GYULA

országgyűlési képviselő.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

=MIHÁLYFALVY I.=

Az egyetlen szaklap, mely a csend-
őrség érdekeit szolgálja.

* * *

ELŐFIZETÉSI ÁRA: a csendőrség tagjainak:

egész évre 12 kor., félévre 6 kor.,

negyedévre 3 kor.

* * *

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

BUDAPEST, VIII., Nap-utca 19.